

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIŲ MOKSLŲ KATEDRA

TATJANA KUKELKIENĖ
TARPKULTŪRINIS UGDYMAS IR TARPININKAVIMAS

**TAUTINIŲ MAŽUMŲ ŠVIETIMO PROBLEMATIKOS ATSPINDĖJIMAS
SAVAITRAŠTYJE „DIALOGAS“ (1992–2013 M.)**

Magistro darbas

Darbo vadovė
Prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė

Originalus autorinis darbas

Šiauliai, 2018

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. TAUTINIŲ MAŽUMŲ ŠVIETIMO PROBLEMŲ ATSPINDĖJIMAS LIETUVIŠKOJE SPAUDOJE	9
1.1. Lietuvos tautinių mažumų švietimo politika 1992–2013 m.	9
1.2. Žurnalistikos funkcijos ir įtaka visuomenei.....	13
1.3. Tautinių mažumų švietimo problemų atspindėjimas spaudoje (tyrimų apžvalga)....	17
2. TYRIMO METODOLOGIJA	20
2.1. Tyrimo metodologija.....	20
2.2. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	21
3. TAUTINIŲ MAŽUMŲ ŠVIETIMO PROBLEMATIKA SAVAITRAŠČIO „DIALOGAS“ PUBLIKACIJOSE	24
3.1. Savaitraščio charakteristika, autoriai.....	24
3.2. Dažniausiai įvardijamos problemos ir jų teorinės perspektyvos.....	26
3.3. Problemų atspindėjimas pagal bendruomenes ir žanrus.....	35
4. ŠVIETIMO SPAUDOS POREIKIS LIETUVOJE	50
4.1. Periodinės švietimo spaudos mažėjimo tendencija.....	50
4.2. Reakcija į savaitraščio „Dialogas“ veiklos nutraukimą.....	51
4.2. Švietimo spaudos poreikio tyrimas	53
IŠVADOS	59
DISKUSIJA	60
REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪRA	62
PRIEDAI	66

SANTRAUKA

Daugelio pasaulio šalių visuomenės švietimą vertina kaip vieną iš pamatinių žmogaus gyvenimo dalių, todėl kuriamos naujos strategijos ir koncepcijos, nuolat ieškoma institucinio ugdymo tobulinimo galimybių, atsižvelgiant į besikeičiančio pasaulio iššūkius. Globalizacijos kontekste vis labiau išryškėja ir multikultūrinio ugdymo, kuris skatina geresnį savo ir kitų kultūrų suvokimą, poreikis. Nors žiniasklaida yra reikšmingas įrankis ne tik pažįstant kitas kultūras, bet ir formuojant visuomenės nuomonę, tautinių mažumų problemų atspindėjimas spaudoje Lietuvoje mažai tirtas. Šio tyrimo objektas – švietimo savaitraščio „Dialogas“, leisto 1992–2013 m., publikacijos. Nuo 2014 m. sausio, savaitraščiui nutraukus savo veiklą, Lietuvoje neatsirado švietimo leidinio, kuris apimtų visą temų įvairovę, daug dėmesio skirtų tautinėms mažumoms. Tyrimo problema išreiškiama klausimais „Kaip ir kokios tautinių mažumų švietimo problemos buvo atspindimos savaitraštyje „Dialogas“?“ „Kokia yra švietimo spaudos padėtis po šio leidinio veiklos nutraukimo?“ Iškeliama hipotezė, kad „Dialogo“ publikacijose galima atpažinti bendrąsias tautinių mažumų švietimo problemų tendencijas, o nutraukus leidinio veiklą pablogėjo švietimo leidinių situacija Lietuvoje, mokytojams ir mokyklų administracijos atstovams trūksta alternatyvų. Darbo tikslas – ištirti, kas ir kaip savaitraštyje „Dialogas“ buvo rašoma apie tautinių mažumų švietimą, kokia yra švietimo leidinių situacija ir skaitytojų poreikis, nustojus jį leisti.

Teorinėje dalyje atskleidžiami tautinių mažumų švietimo politikos pokyčiai 1992–2013 m., nurodoma, kad jų atspindėjimas lietuviškoje spaudoje yra menkai ištirtas. Taip pat apžvelgiama, kokios yra žurnalistikos funkcijos ir žiniasklaidos įtaka visuomenės nuomonei. Empirinėje dalyje derinami kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai. „Dialogo“ publikacijų kokybinė turinio analizė parodė, kad savaitraštyje buvo publikuojami įvairias problemas atspindintys tekstai, kurie priskiriami ekonominei, psichologinei, kultūrinei ir politinei teorinėms perspektyvoms. Nušviečiant tautinių mažumų švietimo problemas dominavo informacinių žanrų tekstai, o analitinių ir vertinamųjų tekstų publikuota mažiau. Publikacijos atliepia visas žurnalistikos funkcijas: informacinę, aiškinamąją, auklėjamąją, kultūrinę ir pramoginę. Atlikus išsamų kokybinį publikacijų tyrimą pastebėta, kad savaitraščio „Dialogas“ publikacijose galima atpažinti bendrąsias tautinių mažumų švietimo problemų tendencijas. Atlikus anketinę apklausą, nustatyta, kad dabartinė švietimo spaudos padėtis Lietuvoje mokytojų ir mokyklų administracijos darbuotojų dažniau vertinama neigiamai, tokių leidinių poreikis nėra patenkinamas. Hipotezėms pasitvirtinus, pateiktos rekomendacijos, kokių švietimo leidinių reikia lietuviškų, tautinių mažumų ir užsienio lituanistinių mokyklų mokytojams bei mokyklų administracijos darbuotojams.

Pagrindiniai žodžiai: *tautinės mažumos, švietimas, savaitraštis „Dialogas“, švietimo leidiniai.*

SUMMARY

Most of the societies in the world rate education as one of the fundamental parts of human life, thus new strategies and conceptions are being created, possibilities of institutional education improvement are being searched for taking into consideration challenges of the changing world. In the context of globalization demand for multicultural education, which prompts better perception of one's own and different cultures, is revealed. Though the press is a significant tool not only perceiving different cultures but also forming society's opinion, elucidation of problems of the national minorities in Lithuanian press is not much investigated. The object of the study is the publications of weekly newspaper *Dialogas* published between 1992–2013. Since 2014, after the weekly newspaper ceased its work, there did not appear an education publication which would cope with the variety of topics and pay attention to the national minorities. The problem of the study is expressed by questions “How and what education problems of the national minorities were revealed in *Dialogas*?” “What is the situation of the educational press after this publication had ceased its work?” Such hypotheses are stated: in the publications of *Dialogas* the common tendencies of educational problems of the national minorities can be recognized and after the work of the publication had been ceased the situation of educational press in Lithuania grew worse, teachers and administration staff of schools lack the alternatives. The goal of the study is to research what and how was written about education of the national minorities, what is the situation of educational press and readers' demand after it had ceased its work.

In the theoretical part the policy of educational changes of the national minorities between 1992–2013 are revealed, it is stated that their elucidation in Lithuanian press is not much investigated. It is also reviewed what are the functions of journalism and the influence of the press while forming society's opinion. In the empiric part the qualitative and quantitative methods are combined. The qualitative content analysis of the publications showed that in the texts, which are attributed to economical, psychological, cultural and political theoretical perspectives, reflecting different problems were published. Revealing the educational problems of the national minorities the texts of information genre dominated while analytical and estimating texts were rarely published. The publications correspond to all functions of the journalism: informational, explanatory, educational, cultural and entertainment. After brief qualitative research of the publications it was noticed that in the publications the common tendencies of educational problems of the national minorities can be recognized. After a questionnaire inquest was done, it was stated that the present situation of educational press in Lithuania is rated negatively by the teachers and school administration staff, and the need of this kind of the publications is not satisfied.

Key words: *national minorities, education, the weekly newspaper Dialogas, educational publications.*

IVADAS

Lietuvos švietimo situacija sulaukia ypač daug dėmesio viešojoje erdvėje. Kalbama apie finansinio, žmogiškųjų išteklių, programų turinio, socialines, tarp jų ir tautinių mažumų, problemas. Tautinių mažumų švietimo aspektai tapo itin aktualūs po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m., pradėjus reformuoti švietimo sistemą. Lietuvių kalbos kaip vienintelės valstybinės kalbos statusas, tautinės mokyklos idėjos kėlė naujų iššūkių tautinių mažumų mokyklų vadovams, mokytojams, moksleiviams ir jų tėvams. Ypač daug problemų kilo Rytų Lietuvoje, kurioje gyvena daug lenkų tautybės žmonių. 2004 m. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare itin aktualūs tapo multikultūrinio ugdymo, etninio pakantumo ir ksenofobijos prevencijos klausimai, todėl vėl kito požiūris į šalies tautines mažumas, taip pat ir imigrantus. Analizuojant etninius procesus, svarbios tampa socialinės atminties, politinio ir pilietinio dalyvavimo, švietimo temos, o švietimas yra tautinių mažumų identiteto formavimo instrumentas (Frėjutė-Rakauskienė, Marcinkevičius, Šliavaitė, Šutinienė, 2011).

Temos aktualumas. Daugelio pasaulio šalių visuomenės švietimą vertina kaip prioritetinę sritį. Pripažįstama, kad švietimas yra viena iš pamatinių žmogaus gyvenimo dalių, todėl kuriamos naujos švietimo strategijos ir koncepcijos, nuolat ieškoma institucinio ugdymo tobulinimo galimybių, atsižvelgiant į besikeičiančio pasaulio iššūkius. Daug iššūkių yra susiję su globalizacijos procesais, tarp jų – žmonių judėjimu šalies viduje ir tarp skirtingų šalių, naujų technologijų ir komunikacijos plėtra (McGinn, 1999). Globalizacijos kontekste vis labiau išryškėja ir multikultūrinio ugdymo, kuris skatina geresnį savo ir kitų kultūrų suvokimą, poreikis. Pasak J. Rau, kultūrų įvairovės pažinimas, produktyvus skirtingų bendruomenių bendradarbiavimas, intensyvūs mainai yra tai, kas ekonominę pasaulio globalizaciją dar žmogiškesnę ir draugiškesnę (Rau, 2002). 2016 m. Lietuvos Respublikos Seime įvyko konferencija „Tautinių mažumų švietimas Lietuvoje: patirtis, dabartis, ateitis“, kurios tikslas buvo aptarti pastarųjų dešimtmečių tautinių mažumų švietimo raidą, problematiką ir tautinių mažumų mokyklų pasiekimus, atsižvelgiant į tradicijas ir istoriją. Politikai, mokslininkai, švietimo darbuotojai, tėvų forumo atstovai kalbėjo apie tuos probleminius klausimus, kurie nuolat įvairiomis formomis atsikartoja viešajame diskurse: tautinių mažumų vaikų ugdymo gimtąja kalba apimtys, skirtingas mokyklų finansavimas, suvienodintas lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminas ir kt.

Nuo 2014 m. sausio, nustojus leisti savaitraštį „Dialogas“, Lietuvoje neatsirado švietimo leidinio, kuris apimtų visą temų įvairovę, daug dėmesio skirtų tautinėms mažumoms. Šiuo metu šios visuomenės grupės švietimo problemų atspindėjimas daugiausia vyksta tautinių mažumų kalbomis leidžiamose ir jų pačių skaitomose periodiniuose leidiniuose, kurie nepasiekia tiek daug mokytojų ir kitų ugdymo specialistų, plačiosios visuomenės. Lietuvoje leidžiami periodiniai

leidiniai rusų ir lenkų kalbomis, totoriai leidžia laikraštį „Lietuvos totoriai“ lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis. Rusų kalba leidžiami savaitraščiai „Ekspress nedelia“ (skelbia naujienas ir interneto portale <http://nedelia.lt/>), „Lietuvos kurjeris“ (<http://kurjer.lt/>), „Obzor“ (<http://obzor.lt/>), taip pat leidžiami regioniniai laikraščiai „Klaipėda“ klaipėdiečiams ir „Sugardas“ bei „V každyj dom“ visaginiečiams. Lenkų kalba eina dienraštis „Vilniaus kurjeris“. 1989–2010 m. buvo leidžiamas Lietuvos žydų bendruomenės mėnesinis laikraštis „Lietuvos Jeruzalė“ lietuvių, jidiš, rusų ir anglų kalba. Nuo 2008 m. aktuali informacija rusų kalba viešinama internetiniame dienraštyje <http://ru.delfi.lt/>, nuo 2012 m. – lenkų kalba <http://pl.delfi.lt/>.

Universaliausias, daugiausiai tautinių mažumų problemų apimantis informacinis leidinys yra „Tautinių bendrijų naujienos“, kuris eina lietuvių kalba. Leidinio tiražas – vos 200 egzempliorių, per metus išeina keturi žurnalo numeriai. Žurnale yra aktualijų rubrika, tačiau akivaizdu, kad kartą per ketvirtį išeinantis leidinys naujienas pateikia pavėluotai. Šį leidinį remia Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Departamento internetinėje svetainėje tautinių mažumų atstovams taip pat suteikta galimybė savo publikuoti tekstus. Jame yra bendra skiltis „Naujienos“, kur pristatomos įvairių tautinių mažumų parodos, knygų pristatymai, konferencijos ir t.t. Paprastai tai trumposios arba išplėstinės žinutės. Skiltyje „Tautinių mažumų kultūros centrų naujienos“ skelbiamos švenčių ir renginių akimirkos, taip pat kvietimai, anonsai. Šiame portale publikuojama informacija parodo, kad tautinės mažumos Lietuvoje yra aktyvios, savitos, tačiau iš žiniasklaidos to beveik nesužinome. Populiariuosiuose, didelį tiražą turinčiuose laikraščiuose („Lietuvos rytas“, „Vakaro žinios“ ir pan.) bei elektroniniuose portaluose (delfi.lt, lrytas.lt ir pan.) į tautines mažumas dažnai žvelgiama per konfliktų prizmę, o publikacijų komentarai neskatina dialogo.

Tyrimo problema. Kaip ir kokios tautinių mažumų švietimo problemos buvo atspindimos savaitraštyje „Dialogas“? Kokia yra švietimo spaudos padėtis Lietuvoje po šio leidinio veiklos nutraukimo?

Tyrimo objektas – švietimo savaitraščio „Dialogas“, leisto 1992–2013 m., publikacijos. Tyrimo objekto pasirinkimo priežastys: specializuoto profesinio leidinio publikacijų įvairovė, pakankamas su tautinių mažumų problematika susijusių tekstų kiekis, galimybė lyginti ir analizuoti juos laiko, autorių ir kitais pjūviais.

Hipotezės. Savaitraščio „Dialogas“ publikacijose galima atpažinti bendrąsias tautinių mažumų švietimo problemų tendencijas. Nustojus leisti „Dialogą“, pablogėjo švietimo leidinių situacija Lietuvoje, mokytojams ir mokyklų administracijos darbuotojams trūksta tokio pobūdžio leidinių.

Darbo tikslas – ištirti, kas ir kaip savaitraštyje „Dialogas“ buvo rašoma apie tautinių mažumų švietimą, kokia yra švietimo leidinių situacija ir skaitytojų poreikis, nustojus jį leisti.

Uždaviniai:

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę, nustatyti tautinių mažumų švietimo problemų atspindėjimo reikšmę lietuviškoje spaudoje;
2. Remiantis sociologijos teorijų perspektyvomis, publikacijose apie tautinių mažumų švietimą išskirti, kokios pagrindinės problemos buvo reflektuojamos savaitraštyje „Dialogas“;
3. Atlikus kokybinę savaitraščio „Dialogas“ publikacijų analizę, atskleisti, kaip skirtingų žanrų publikacijos nušviečia tautinių mažumų bendruomenių švietimo problemas ir atliepia žurnalistikos funkcijas;
4. Taikant anketavimo metodą, nustatyti dabartinį švietimo spaudos poreikį Lietuvoje.

Tyrimo metodologija. Tiriant tautinių mažumų švietimo problematikos atspindėjimą savaitraštyje „Dialogas“, vadovaujamosi hermeneutiniu požiūriu, kai tyrėjas įsitraukia į tekstinių duomenų aiškinimo procesą. Siekiant atskleisti ilgo laikotarpio tautinių mažumų švietimo problemų tendencijas, atliktas istoriografinis kokybinis tyrimas, o norint išsiaiškinti švietimo leidinių poreikį nustojus leisti „Dialogą“ – kiekybinis tyrimas.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros šaltinių analizė;
- Spaudos publikacijų turinio kokybinė analizė;
- Tikslinės grupės anketinė apklausa. Apklausta 111 respondentų: lietuviškų, tautinių mažumų ir užsienio lituanistinių mokyklų mokytojų, administracijos atstovų ir kitų su švietimu susijusių asmenų.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Kokybinis tyrimas vyko 2017 m. liepos – 2018 m. vasario mėnesiais. 2017 m. liepos – gruodžio mėnesiais peržiūrėti 1066 savaitraščio „Dialogas“ numeriai, iš kurių tolesnei analizei atrinkti 364 tautinių mažumų švietimo klausimus reflektuojantys tekstai. Sudarytos šių tekstų suvestinės, nurodant publikacijos išleidimo datą, autorių, žanrą, problematiką, reikšmingas citatas. 2018 m. sausio – kovo mėnesiais atlikta šių publikacijų analizė pagal minimas problemas (nurodant ir teorines perspektyvas), bendruomenes ir žanrus. Kiekybinis tyrimas vyko 2018 m. balandžio–gegužės mėnesiais, iš viso apklausta 111 respondentų.

Darbo naujumas/reikšmingumas. Tyrimų apie Lietuvos tautinių mažumų švietimo problemas nėra gausu. 2013 m. Švietimo ir mokslo ministerijos leidinys „Švietimo problemos analizė“ paskelbė išvadas apie lenkų ir rusų mokyklų struktūrinius pokyčius, finansavimą, brandos egzaminų rezultatus. 2015 m. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija inicijavo Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimą, kurio vienas iš uždavinių buvo nustatyti su tautinių mažumų neformaliuoju švietimu susijusias problemas. Pietryčių Lietuvos etninių grupių situaciją švietimo sistemoje tyrė Kristina Šliavaitė (2015), romų vaikų padėtį

Lietuvos švietimo sistemoje – Vita Petrušauskaitė (2010, 2012, 2014). Dar mažiau nagrinėtas tautinių mažumų švietimo problematikos nušvietimas spaudoje. Minėto 2015 m. padėties tyrimo viena iš sudedamųjų dalių – „Žiniasklaidoje vyraujančios tematikos apie tautines grupes 2014–2015 m. apžvalga“. Potemėje „Švietimo reforma“ nurodytos vos 4 publikacijos. Kiekviniame trijų didelį tiražą turinčių dienraščių tyrime analizuota, su kokiomis socialinėmis sritimis siejamos atskiros tautinių mažumų grupės (Beresnevičiūtė, Nausėdienė, 1999). M. Frėjutės-Rakauskienės disertacijoje „Etninio nepakantumo ir ksenofobijos apraiškos Lietuvos spaudoje ES prevencinės politikos aspektu“ išskirtos 42 tautinių mažumų švietimo problemas atspindinčios publikacijos (2005–2007 m.) Vėliau plačiau analizuotos tik rusų tautinės mažumos švietimą nagrinėjančios publikacijos (Frėjutė-Rakauskienė, 2012). Tokio pobūdžio publikacijos specializuotuose švietimo leidiniuose Lietuvoje iki šiol nebuvo nenagrinėtos.

Tautinių mažumų švietimo situacijos atspindėjimas žiniasklaidoje reikšmingas dėl kelių priežasčių. Pirma, daugelis socialinių mokslų tyrėjų akcentuoja, kad žiniasklaida ne tik informuoja, bet ir daro poveikį auditorijai, formuoja žmonių nuostatas įvairių grupių atžvilgiu. Pasak M. Hussain, žiniasklaidos poveikis auditorijai gali būti stipresnis toje socialinėje aplinkoje, kur socialinė grupių sąveika yra gana ribota ir daugelis gyventojų neturi patirtimi grįstų žinių apie tam tikras etnines grupes (Frėjutė-Rakauskienė, 2009). Taigi, žiniasklaida turi galios ne tik kurti socialinius įvaizdžius, bet ir lemti tam tikrų grupių interesus, pavyzdžiui, tautinių mažumų mokyklų išlikimo, palengvinto lietuvių kalbos egzamino ir kt. Antra, ilgesnio laikotarpio publikacijų nagrinėjimas leidžia atskleisti tautinių mažumų švietimo tendencijas ir raidą Lietuvoje. Trečia, atlikus švietimo spaudos poreikio tyrimą, pateiktos rekomendacijos, kokių švietimo leidinių reikia lietuviškų, tautinių mažumų ir užsienio lituanistinių mokyklų mokytojams bei mokyklų administracijos darbuotojams. Tyrimas gali būti plečiamas kitomis linkmėmis, pavyzdžiui, nagrinėjant, kaip tautinių mažumų švietimo procesus lemia Lietuvos užsienio politika, nevyriausybinių organizacijų veikla, užsienio žiniasklaidos pranešimai.

Darbo aprobacija. Skaitytas pranešimas baigiamojo darbo tema: Kukelkienė, T. (2018) *Tautinių mažumų švietimo problematika savaitraštyje „Dialogas“ (1992–2013 m.)*. Jaunųjų tyrėjų mokslinė konferencija, skirta Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui pažymėti, 2018-04-19, Šiaulių universitetas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalba, įvadas, keturi skyriai, išvados, diskusija, rekomendacijos, literatūros sąrašas, keturi priedai. Darbe pateikiamos šešios lentelės, šeši paveikslai.

Atsiribojimai. Darbe atsiribojama nuo išsamaus itin smulkių ir nereikšmingų publikacijų tyrimo. Anonsai, skelbimai ir reklamos analizuojamos tik kaip papildoma medžiaga, pavyzdžiui, iliustruojanti mokytojų trūkumą tam tikruose regionuose.

I. TAUTINIŲ MAŽUMŲ ŠVIETIMO PROBLEMŲ ATSPINDĖJIMAS LIETUVIŠKOJE SPAUDOJE

Šiame darbe vadovaujamosi Genutės Gedvilienės ir Vaivos Zuzevičiūtės suformuluota samprata, kad švietimas – tai žmogaus socialinės patirties gausinimas, skatinimas vertinti ir suprasti pasaulio reiškinius ir elgtis taip, kaip siūlo švietėjai. Švietimą vykdo specialiai tam sukurta ir funkcionuojanti švietimo sistema, turinti savo grandis (Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007, p. 21). Atsižvelgiant į tyrimo objekto – savaitraščio „Dialogas“ turinio specifiką, daugiausiai dėmesio skiriama pagrindinio ugdymo grandies švietimui. Pasak G. Gedvilienės ir V. Zuzevičiūtės, švietimo veiklas vykdo ir plėtoja ne tik mokyklos, kolegijos, universitetai, bet ir kultūros įstaigos, žiniasklaida (radijas, spauda, televizija, internetas), bažnyčia, menas, verslas. Visuomenė šviečiama per pamokas, paskaitas, užklausinę veiklą, renginius, parodas, pamokslus, televizijos ir radijo laidas (Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007, p. 21). Savaitraštis „Dialogas“ save įvardijo kaip nepriklausomą švietimo leidinį, skirtą pedagoginei bendruomenei ir plačiajai visuomenei. Siekiant atskleisti tiriamojo laikotarpio (1992–2003 m.) tautinių mažumų švietimo procesus, teorinėje dalyje apžvelgiamos svarbiausios tuo metu Lietuvoje iškeltos idėjos, priimtose koncepcijos, kiti dokumentai. Teorinėje dalyje taip pat išryškinamos žurnalistikos funkcijos ir įtaka visuomenei, pateikiama tautinių mažumų švietimą nagrinėjusių tyrimų apžvalga.

1.1. Lietuvos tautinių mažumų švietimo politika 1992–2013 m.

„Dialogo“ atsiradimas sutapo su „Lietuvos švietimo koncepcijos“ atsiradimu 1992 m. Joje buvo išplėtos profesorės Meilės Lukšienės ir kitų mokslininkų bei pedagogų, pasiryžusių keisti Lietuvos švietimo kryptį, „Tautinės mokyklos koncepcijos“ idėjos. „Lietuvos švietimo koncepcijoje“ švietimas suprantamas kaip „istoriškai susiformavusių tikslingų veiklos būdų bei organizacinių struktūrų visuma, kurios paskirtis įgyvendinti asmens ir visuomenės ugdymo tikslus“¹. Išskirti keturi pagrindiniai Lietuvos švietimo principai: humaniškumas, demokratiškumas, nacionalumas, atsinaujinimas. Humaniškumas siejamas su asmens vertingumu, jo pasirinkimo laisvės ir atsakomybės teigimu. Demokratiškumas suprantamas kaip „mokymasis ir gebėjimas grįsti gyvenimą įsisąmonintomis demokratijos vertybėmis; švietimo demokratiškas santykių kūrimas ir laikymasis; visuotinis švietimo prieinamumas; doros kaip būtino demokratijos pagrindo pripažinimas“². Kalbant apie tautinių mažumų švietimą, labai reikšmingas yra trečiasis principas – nacionalumas. Jis apibrėžiamas kaip „įsipareigojimas Lietuvos kultūrai, rūpestis jos identiteto

¹ Lietuvos švietimo koncepcija. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> [žiūrėta 2018 03 15].

² Ten pat.

išsaugojimu ir istoriniu tęstinumu“³. Teigiama, kad „Lietuvos švietimas saugo ir plėtoja daugialytę, nacionalinių mažumų patirtimi praturtintą krašto kultūrą“⁴. Atsinaujinimas traktuojamas kaip „atvirumas kaitai ir kritiškas naujo priėmimas, išlaikant universalias dorovines normas ir nacionalumo branduolį“⁵. Tautinių mažumų švietimo nuostatos išsamiau atskleidžiamos koncepcijos 3.4 punkte:

*Lietuvoje veikia tautinių mažumų ikimokyklinio ugdymo institucijos ir visų pakopų bendrojo lavinimo mokyklos, kurios ugdymo procesą organizuoja pagal bendruosius šios koncepcijos principus. Jose sudaroma galimybė vaikams ir jaunimui įsigyti savąja tautine kultūra paremtą bendrąjį išsilavinimą, dalį dalykų dėstant jų gimtąja kalba. Kartu ši mokykla padeda vaikams ir jaunimui integruotis į Lietuvos kultūrą, Lietuvos valstybės ir visuomenės gyvenimą. Šiose mokyklose vartojami Lietuvoje parengti vadovėliai bei Kultūros ir švietimo ministerijos aprobuoti užsienio vadovėliai. Viena iš dėstomų šiose mokyklose kalbų yra valstybinė lietuvių kalba, kurios mokinys, baigdamas mokyklą turi būti išmokęs tiek, kad galėtų tęsti mokslą (taip pat studijuoti aukštojoje mokykloje) dėstomąja valstybine kalba. Tautinių bendruomenių iniciatyva gali būti steigiamos šeštadieninės (sekmadieninės) mokyklos.*⁶

Taigi, viena vertus, koncepcijoje kalbama apie savosios kultūros puoselėjimą, kita vertus, akcentuojama integracijos į Lietuvos visuomenę ir jos kultūrą svarba. Koncepcijos iniciatorė M. Lukšienė savo darbuose pabrėžė savosios kultūros branduolio stiprumo ir gyvybingumo būtinybę. Anot jos, jam esant, yra išugdytas aktyvus įsisavinimo laukas, kuris priima naują informaciją (tiek besikuriančią savosios kultūros viduje, tiek plūstančią iš išorės). Pasak autorės, „šis laukas „suvirškina“ naujas žinias, pritaikydamas prie savo turimų mąstysenos ir jausenos formų, ir įlydo jas į turimą branduolį“ (Lukšienė, 2000, p. 19). Svarstydamą savosios kultūros perteikimo klausimus, M. Lukšienė didelę reikšmę teikė gimtajai kalbai, teigdama, kad kalba savyje nešioja ilgų amžių diachroninę-istorinę kultūros informaciją tos tautos, kuriai ji yra pagrindinė raiškos priemonė. Joje gausu istorinio vystymosi asociacijų, prasmų, kurios įgauna kultūros simbolio vaidmenį. Kalba yra etninės ir tautinės kultūros stereotipų nešioja (Lukšienė, 2000, p. 21).

Pasak B. Bitino, tautinių mažumų švietime egzistuoja galutinio tikslo problema: skatinti ugdytinių individualiųjų vertybinių sistemų įvairovę ar, priešingai, siekti ugdytinių grupės kaip auklėjimo subjekto vertybinio sutelktumo. Ši dilema iškyla švietimo politikams, kai reikia spręsti, kokios taktikos laikytis nacionalinių mažumų atžvilgiu: viena vertus, natūralus yra siekis per visuomeninio ugdymo sistemą jas integruoti į nacionalinės valstybės struktūrą, kita vertus – akivaizdus uždavinys išsaugoti bei plėtoti mažumų nacionalinę kultūrą, etnines ypatybes ir pan. (Bitinas, 2013, p. 204).

³ Lietuvos švietimo koncepcija. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> [žiūrėta 2018 03 15].

⁴ Ten pat.

⁵ Ten pat.

⁶ Lietuvos švietimo koncepcija. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> [žiūrėta 2018 03 15].

Šią dilemą bandyta spręsti 1992 m., kai buvo parengtos „Tautinių mažumų mokyklų integravimosi į Lietuvos Respublikos švietimo sistemą nuostatos“ (toliau – Nuostatos). Nuostatos išlaikytos visą reformos dešimtmetį, o 2000 m., Lietuvos Respublikos Seimui ratifikavus „Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją“, peržiūrėtos ir patikslintos. 2001 metais visuomenei aptarti pateiktas „Tautinių mažumų švietimo nuostatų“ projektas. Dešimtmečio pradžioje suformuluoti tautinių mažumų švietimo principai iš esmės atitiko minėtos konvencijos principus.⁷ Nuostatose iš viso išskirti 7 tautinių mažumų švietimo principai:

- 7.1. pilietinės darnos, integracijos ir solidarumo;
- 7.2. visuomenės atvirumo ir sociokultūrinės integracijos;
- 7.3. prioriteto asmens ir šeimos švietimo poreikių tenkinimui;
- 7.4. Lietuvos tautų etnokultūrinės tapatybės išsaugojimo ir kultūrinio bendradarbiavimo, skatinančio bendrą Lietuvos kultūros pažangą;
- 7.5. švietimo visuotinio prieinamumo;
- 7.6. tautinių mažumų švietimo politikos tęstinumo;
- 7.7. dermės su Europos Tarybos ir kitais tarptautinės teisės principais ir normomis bei pasirašytais tarpvalstybinėmis sutartimis.⁸

Skirtingų tautų etnokultūrinės tapatybės išsaugojimo principas atliepia švietimo kultūros formavimo klausimus. Pasak Lilijos Duoblienės, samprata „švietimo kultūra“ apima kultūrinį gyvenimą mokyklos bendruomenėje. Kiekviena mokykla turi savitą švietimo kultūrą, tačiau ji vienaip ar kitaip perteikia bendrą kultūros nuotaiką šalyje ir pasaulyje. Tradicinė kultūros samprata remiasi visuomenės gyvenimo, įvairios dvasinės ir materialinės veiklos visuma, tai yra gyvenimo tvarka, pagal kurią žmonės kuria prasmę. Pirmiausiai, anot L. Duoblienės, mokykla turi pažinti demotivinį diskursą, t.y. suvokti, kas vyksta jaunimo artimiausioje ir tolesnėje aplinkoje, svarstyti, kokie yra inkultūrizacijos klausimai (Duoblienė, 2006). Autorė remiasi ispanų sociologo M. Castellso (1997) įvardytu naujuoju tapatumu, kuris vadinamas kuriamuoju ir yra bendruomeninio pasipriešinimo tęsinys. Šiuolaikinė mokykla, L. Duoblienės teigimu, dažnai vadinama besimokančiąja organizacija, kuriai labai svarbūs pozityvūs tarpusavio santykiai, stipri bendruomenė. Mėgindamos pasipriešinti dominuojančiai kultūrai (oficialiai, kurią nurodo dokumentai) ir politikai, jos transformuojasi į bendruomenes, kurios, viena vertus, padeda kurti savitą dialogu pagrįstą kultūrą, o kita vertus, jei tai daro pernelyg greitai ir formaliai, – neleidžia išsiskleisti kuriamam tapatumui. Mokykla vienaip ar kitaip bando išlaikyti teisę kurti asmens tapatumą pagal norimą modelį (Duoblienė, 2006).

---

⁷ Nacionalinis švietimo plėtotės raportas. Prieiga internetu: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_f36e428baa3be1af5722f6d880e03896.pdf [žiūrėta 2018 03 15].

⁸ Tautinių mažumų švietimo nuostatos. Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A8124D14A0A3> [žiūrėta 2018 03 15].

Vykdamas švietimo reformą, kuri, pasak Ramutės Bruzgelevičienės, iš esmės turėjo sukurti naują sistemą, turinčią kitokias struktūras, formas, turinį, metodus, vertybines orientacijas (Bruzgelevičienė, 2001), reikėjo nustatyti prioritetus. „Švietimo reformos prioritetų vykdymo uždaviniuose“, patvirtintuose švietimo ir mokslo ministro įsakymu 1999 rugpjūčio 11 d., nurodyta, kad antrasis prioritetas yra socialinių pedagoginių mokymosi ir studijų sąlygų gerinimas, o vienas iš jo punktų (2.4) – kurti įvairių tipų mokyklas, visapusiškai atliepiančias vietos bendruomenės bei regiono poreikius. Papunktis 2.4.2 nurodo parengti ir diegti tautinių mažumų mokyklų integravimo į bendrą ugdymo sistemą modelį. Užsienio liuanistinių mokyklų padėties gerinimo prioritetas atskleidžiamas dokumento 2.7 punkte, kuris nurodo užtikrinti socialines mokymosi sąlygas, ugdymosi įstaigose įsteigti specialiųjų pedagogų bei socialinių darbuotojų etatus. 2.7.2 papunktyje teigiama, kad reikia teikti paramą Tautinių mažumų ir išsivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės globojamoms mokykloms. Užsienio liuanistinių mokiniams taip pat numatyta finansinė parama nusprendus studijuoti Lietuvoje. 2.10 punkto antrajame papunktyje numatyta įsteigti fondą užsienio liuanistinių moksleiviams, norintiems studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose.⁹

1999–2001 m. antrojo švietimo reformos etapo prioritetų įgyvendinimo vykdymo ataskaitoje teigiama, kad tautinių mažumų mokyklų integravimas į bendrą ugdymo sistemą įvykdytas iš dalies: parengtos tautinių mažumų švietimo nuostatos, aprašančios integravimosi būdus, o 2001 m. sausį pradėtas „Dvikalbio ugdymo projektas“, kurio metu praktiškai išbandomi dvikalbio ugdymo modeliai. Užsienio liuanistinių mokyklų sąlygas gerinantys uždaviniai (2.7.2 ir 2.10.2) ataskaitoje minimi kaip įvykdyti.¹⁰

Visų uždavinių vykdymas reflektuojamas skirtingų žanrų „Dialogo“ publikacijose. Paskutiniaisiais „Dialogo“ leidimo metais Lietuvoje pradėtas kurti „Geros mokyklos koncepcijos“ projektas. Nors koncepcija patvirtinta tik 2015 m., su projekto idėjomis visuomenė galėjo susipažinti jau 2013 m. lapkritį. Šios koncepcijos paskirtis apibrėžiama akcentuojant universalaus orientyro visoms visuomenėms grupėms kūrimą:

Koncepcijos paskirtis – būti universaliu šiuolaikinės mokyklos raidos orientyru, nurodančiu, kokie mokyklos bruožai laikomi vertingais bei pageidaujamais šalyje, paskatinti mokyklų bendruomenių kūrybiškumą bei ilgalaikes įvairių tipų mokyklų tobulinimo iniciatyvas. Ji skirta visoms interesų grupėms: mokiniams, mokytojams, tėvams,

---

⁹ Švietimo reformos prioritetų vykdymo uždaviniai. Prieiga internetu:

http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/DOC_isa_vykdymo%20UZDAVINIAI_1999.pdf [žiūrėta 2018 03 18].

¹⁰ Švietimo ir mokslo ministerijos antrojo švietimo reformos etapo prioritetų įgyvendinimo uždavinių vykdymo 1999–2001 m. ataskaita. Prieiga internetu:

http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/DOC_isa_vykdymo%20ATASKAITA_2002.pdf [žiūrėta 2018 03 18].

*mokyklų vadovams ir mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms, dalyvių susirinkimams (savininkams), švietimo valdymo subjektams ir visuomenei.*¹¹

Koncepcijoje teigiama, kad ji nekvestionuoja ankstesniuose koncepcijose pateiktų idėjų, o tik siekia „papildyti mokyklos sampratą naujais akcentais – mokyklos, kaip besimokančios bendruomenės, mokytojų kaip mokinių, šiuolaikinio mokymosi būdų, ugdymo(si) organizavimo ir aplinkų įvairovės, mokymosi ir gyvenimo mokykloje susiliejimo, kitokios valdymo kultūros.“¹²

Dokumentų analizė parodė, kad tautinių mažumų švietimo klausimai 1992–2013 m. buvo svarbūs formuojant Lietuvos švietimo politiką. „Lietuvos švietimo koncepcijoje“ pateikta nuostata, kad svarbus yra tiek savosios kultūros puoselėjimas, tiek sėkmingas integravimasis į Lietuvos visuomenę, išplėtotą „Tautinių mažumų mokyklų integravimosi į Lietuvos Respublikos švietimo sistemą nuostatose“, kuriose išskirti tautinių mažumų švietimo principai. Vykdamas švietimo reformą, Lietuvos tautinių mažumų mokyklų integravimas į bendrą ugdymo sistemą ir užsienio lituanistinių mokyklų sąlygų gerinimas įvardytos kaip prioritetinės sritys.

1.2. Žurnalistikos funkcijos ir įtaka visuomenei

Pasak D. McQuail, masinė komunikacija gali būti laikoma tiek visuomeniniu, tiek kultūriniu reiškiniu. Žiūrint į žiniasklaidą kaip visuomeninės santvarkos dalį, jos infrastruktūra priklauso ekonomikos sričiai, o žiniasklaidos skleidžiama informacija ir idėjos yra svarbi kultūros dalis (McQuail, 2010). Vertinant žiniasklaidos įtaką visuomenei, būtina išskirti pagrindines jos funkcijas, kurios taip pat nurodo ir žurnalistų veiklos būdus. Žurnalistikos enciklopedijoje nurodyta, kad žiniasklaida – „organizuotas informacijos skleidimas viešosios informacijos rengėjų ir visuomenės informavimo priemonių sistemoje; viešosios informacijos rengėjai; visuomenės informavimo priemonės; spaudoje paskelbtos publikacijos, perduotos radijo bei televizijos laidos“¹³. Išskirdamas funkcijas, Vytas Urbonas vartoja terminą „žurnalistika“, kurios apibrėžimas panašus į žiniasklaidos, tačiau labiau nusako profesinę žurnalistą veiklą. V. Urbono teigimu, „kiekvienos šalies žurnalistika paprastai sprendžia savo visuomenei aktualius uždavinius <...> funkcijų skaičius, jų pobūdis bei turinys priklauso nuo visuomenės išsivystymo, demokratijos laimėjimų, socialinių bei istorinių sąlygų, tradicijų“ (Urbonas, 2007, p. 91). Jis išskiria penkis svarbiausias žurnalistikos funkcijas: informacinę, aiškinamąją, auklėjamąją, kultūrinę ir pramoginę. D. McQuail (1979) išskiria dar vieną – mobilizavimo funkciją, kuri reikalinga, kai visuomenę reikia telkti politiniais, kariniais, ekonominio vystymosi, užimtumo, kartais ir religiniais klausimais.

¹¹ Geros mokyklos koncepcija. Prieiga internetu:

<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros%20mokyklos%20koncepcija.pdf> [žiūrėta 2018 03 18].

¹² Ten pat.

¹³ Žurnalistikos enciklopedija, p. 584.

Pasak V. Urbono, informacinė žurnalistikos funkcija yra labai svarbi, nes „savo prigimtimi žurnalistika yra viena iš informacinės veiklos formų“ (Urbonas, 2007, p. 93). V. Urbono teigimu, informacinė funkcija apima tikrovės atspindėjimą, operatyvų ir teisingą konkrečių įvykių ir procesų vaizdavimą. Geriausiai informacinė funkcija atliekama tada, kai nušviečiami labiausiai auditoriją dominantys klausimai, naudojami įvairūs žanrai, orientuojamasi į įvairius gyventojų socialinius sluoksnius, informacijai rengti pasitelkiami specialistai, ji pateikiama patraukliai (Urbonas, 2007, p. 94). Pasak Žyginto Pečiulio, žurnalistas visada galvoja apie savo auditoriją ir žino žmonių lūkesčius. Anot jo, žmonės nori gauti informacijos ir patarimų; rūpinasi savo saugumu; nori pažinti visuomenę ir pasaulį; ieško paramos savo vertybėms; bando susivokti savo gyvenime; nori užuojautos ir užjaučia kitus; mėgsta bendrauti; mėgina pabėgti nuo problemų; siekia patirti emocijų, maloniai praleisti laiką (Pečiulis, 2004, p. 173).

Pasak V. Urbono, aiškinamąją žurnalistikos funkciją žiniasklaidos priemonės atlieka tada, kai „paaiškina visuomenei konkretaus įvykio, reiškinių ar proceso esmę bei ištakas, priežastis ir pasekmes“ (Urbonas, 2007, p. 95). V. Urbono teigimu, žiniasklaida, analizuodama svarbiausias aktualijas, padeda auditorijai suprasti svarbiausius valstybės ir visuomenės gyvenimo dokumentus, įstatyminius aktus, specifines temas, kurias nagrinėja ir aiškina įvairių sričių specialistai. Nušviesdamos įvairių organizacijų ir atskirų asmenų veiklą, žiniasklaidos priemonės atskleidžia pažeidimus, nusikaltimus, piktnaudžiavimą valdžia. Aiškinamosios žurnalistikos funkcijos sėkmė daugiausia priklauso nuo to, ar ji objektyvi, principinga, atsižvelgianti į auditorijos poreikius ir interesus (Urbonas, 2007).

Pasak Algirdo Juliaus Greimo, „komunikacija kaip manipuliavimas apima iš vienos – adresanto – pusės įtikinimo veiksmą, iš kitos – adresato – pusės interpretacinį veiksmą“ (Greimas, 1989, p. 37). V. Urbono teigimu, skleisdama žinias apie tikrovę žurnalistika siekia paveikti savo auditoriją, formuoti žmonių idėjų pasaulį. Tai – auklėjamoji žurnalistikos funkcija, kuri itin pasireiškia ugdant teigiamus žmonių bruožus. Keldama žmonių sąmoningumą, gerindama socialinę orientaciją, „kartu formuoja jų pasaulėžiūrą, kaip pažiūrų į pasaulį, į gyvenimą, į žmonių santykius visumą, ir pasaulėvaizdį, kaip požiūrį į pasaulį ir jo reiškinius, pagrįstą emociniais vaizdais“ (Urbonas, 2007, p. 97).

Anot V. Urbono, kultūrinė ir pramoginė funkcijos orientuotos į visapusišką auditorijos kultūros ugdymą. Šią funkciją atliekantys žurnalistikos kūriniai pirmiausia turi patraukti auditoriją tematikos aktualumu, darnia kompozicija, meninės raiškos priemonėmis, būti prasmingi. Tačiau žurnalistams siekiant finansinės naudos, neretai visuomenei pateikiama tai, kas turi didžiausią pasisekimą, didina leidinio tiražą. Dažnai tai menkaverčiai žurnalistiniai kūriniai apie nusikaltimus, intymų gyvenimą, sensacingus įvykius. Tokių publikacijų daugėjant, leidinyje pramoginė funkcija ima vyrauti ir gali nustelbti kitas žurnalistikos funkcijas (Urbonas, 2007).

Lauro Bielinio teigimu, žiniasklaida ne tik informuoja visuomenę, bet taip pat:

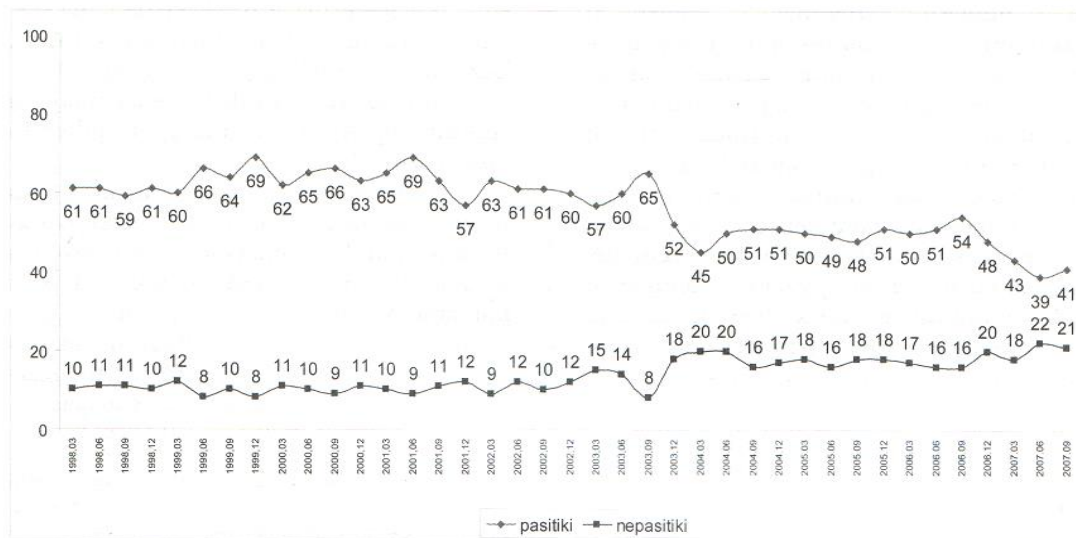
- suteikia įvykiams atitinkamą emocinį ir estetinį krūvį;
- išskiria priimtinius akcentus bei reikšmes;
- suformatuoja akcentus ir reikšmes laike bei erdvėje;
- ranguoja žinias vertybiniu lygiu;
- paima ir pašalina iš žinių tai, kas neatitinka priimtinos formos (Bielinis, 2005, p. 67).

Pasak D. McQuail, žiniasklaida kuria socialinę realybę ir formuoja socialines normas. Mokymasis iš žiniasklaidos informacijos gavėjui dažnai yra atsitiktinis, neplanuotas ir nesąmoningas procesas, o informacijos siuntėjui – netyčinis veiksmas. Taigi „efektyvumo“ sąvoka dažnai yra netinkama, išskyrus tas bendruomenes, kuriose žiniasklaida sąmoningai planuoja ir prisiima socialinių pokyčių vaidmenį (McQuail, 1979). Pasak M. McComb, žiniasklaida daro įtaką, nurodo santykinę įvykių reikšmę formuodama tvarkaraštį. Tvarkaraščio sudarymo teorija (*agenda setting theory*) teigia, kad nevienodas žiniasklaidos dėmesys tam tikriems įvykiams turi įtakos tam, kaip juos vertins auditorija. Pagal temų pateikimo svarbą (pavyzdžiui, kai straipsnis publikuojamas pirmajame laikraščio puslapyje arba naujiena pranešama vakaro žiniose) visuomenė organizuoja savo dienotvarkę ir sprendžia, kokios problemos yra pačios svarbiausios. Kitaip tariant, žiniasklaida nustato visuomenės darbotvarkę. Tam tikros temos įtraukimas į visuomenės darbotvarkę, kad ji atsidurtų dėmesio centre, veiktų mintis, o gal net skatintų tam tikrus veiksmus, yra pradinis nuomonės formavimo etapas (McComb, 2004).

Lietuvoje pastebima pasitikėjimo žiniasklaida mažėjimo tendencija. Žurnalistikos almanache (2008) pateikiama diagrama, kurios duomenys rodo, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų iki 2003 m. pasitikėjo žiniasklaidos priemonėse skelbiama informacija, o nepasitikinčių buvo maždaug dešimtadalis. Nuo 2004 m. pasitikėjimas šiek tiek mažėjo, o nuo 2006 m. pabaigos jau nebesiekė 50 proc. 2007 m. pasitikinčių žiniasklaida žmonių sumažėjo dešimtadaliu. Panašios tendencijos išsilaikė ir visą kitą dešimtmetį: žiniasklaida patikėjo 35–40 proc. Lietuvos gyventojų, nepasitikėjo – 20–25 proc. (1 pav.).

Pasitikti ar nepasitikti žiniasklaida, 1998–2007 m. (proc.)

1 pav. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas žiniasklaida 1998–2007 m. (proc.)

Šaltinis: *Almanachas Žurnalistika: 1990–2007*, p. 36.

2017 m. rudenį Kultūros ministerijos užsakymu atliktas „Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas“. Tyrimo indeksas sudarytas iš trijų pagrindinių rodiklių – sugebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis, kritiško vertinimo, komunikacinių gebėjimų ir papildomo – Lietuvos žiniasklaidos priemonių vertinimo. Išskirtos dvi tikslinės grupės: (1) reprezentatyvi nuolatinių Lietuvos gyventojų grupė; (2) pagrindinių Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų – rusų ir lenkų grupė. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad Lietuvos tautinių mažumų atstovai (ypač rusai) dažniau nurodė kasdien ar beveik kasdien skaitantys spausdintą laikraštį ar žurnalą bei knygą. Rusai taip pat dažniau klausosi radijo. Lenkai – naudojami internetu mobiliajame telefone ar kituose prietaisuose. Vertindami žiniasklaidą skalėje nuo vieno iki penkių, kur žemiausias rodiklis rodo nepasitikėjimą, o aukščiausias – visišką pasitikėjimą, apklausoje dalyvavę lietuviai laikraštį įvertino 4,05 balo, televiziją – 4,09 balo, radiją – 4,13 balo, o interneto portalus – 3,83 balo. Rusai ir lenkai mažiau pasitikti interneto portalais (3,83 balo). Televizija tautinių mažumų apklausoje surinko 3,73 balo, radijas – 4,01 balo, o laikraščiai – 3,8 balo.¹⁴

Vykdamas pokyčius tautinių mažumų švietimo srityje, labai svarbu buvo atspindėti juos spaudoje. Rašytiniai tekstai, pasak V. Beresnevičiūtės, I. Nausėdienės, suponuoja tam tikrą simbolinę galią: „Viena vertus, čia galime ieškoti socialinės tikrovės konstruktų, jų savybių atspindžio, kita vertus galime kvestionuoti teksto reprezentatyvumą – t.y. klausti, kiek jis atitinka aprašomą tikrovę, nes kiekvienas tekstas gali iškreipti tikrovės vaizdą. Tačiau tuo pačiu rašytinis tekstas turi galimybę peržengti pačią tikrovę – t.y. sukurti objektinį, sudaiktintą vaizdinį, kuris įgyja

¹⁴ Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas. Prieiga internetu: http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ziniasklaidos_vartojimas12_galutine.pdf [žiūrėta: 2018 03 30].

naujus ir savitus požymius ir formuoja grįžtamąjį ryšį su auditorija.“ (V. Beresnevičiūtė, I. Nausėdienė, 1998, p. 1).

Žiniasklaidos turinio analizė leidžia sistemiškai įvertinti informacijos turinį. Turinio analizė tekstams suteikia apčiuopiamumo, leidžia suvokti žiniasklaidos funkcijas, spręsti apie perduodamų pranešimų ir jų siuntėjų savybes. Žvelgiant giliau, vertinama, kaip pateikiamos pranešimo analizės išvados siejasi su sociokultūriniais aplinkos aspektais, kokį poveikį pranešimai turi vartotojams (Balčytienė, 2000, p. 118). Šiame darbe, siekiant nustatyti, **kokie** tautinių mažumų švietimo klausimai buvo nušviečiami savaitraščio „Dialogas“ publikacijose, atlikta turinio analizė pagal atspindėtas problemas, o siekiant išryškinti, **kaip** problemos buvo atskleidžiamos, atlikta turinio analizė pagal spaudos žanrus. Ši teksto analizė taip pat leido nustatyti, kokias žurnalistikos funkcijas vykdė savaitraštis „Dialogas“.

1.3. Tautinių mažumų švietimo problemų atspindėjimas spaudoje (tyrimų apžvalga)

Tautinių mažumų švietimo problemų atspindėjimas lietuviškoje spaudoje – mažai ištirta sritis. 1999 m. V. Beresnevičiūtė ir I. Nausėdienė moksliniame straipsnyje „Trys Lietuvos dienraščiai („Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Lietuvos aidas“) apie tautines mažumas Lietuvoje“ pateikė sociologinio tyrimo, kuri atliko Piliетinių iniciatyvų centro tyrimų grupė (V. Beresnevičiūtė, G. Kiaulakis, G. Milašius, I. Nausėdienė, D. Stakėnaitė) duomenis. Tyrimas buvo atliktas tarptautinei konferencijai „Tautinių mažumų stereotipai žiniasklaidoje“, kuri vyko 1998 m. Druskininkuose. Straipsnyje analizuojami septyni tautinių mažumų problemų atspindėjimo aspektai: politinis, švietimo, kalbinis, kultūrinis, istorinis, kriminalinis, socialinis. Ištirta, kad didžiuosiuose dienraščiuose švietimo aspektas labiausiai išryškėja rašant apie lenkų tautinę mažumą: „Tekstų apie lenkus retorikoje pastebimos „atskiro švietimo“ bei lenkų kalbos atsiribojimo nuo valstybinės kalbos tendencijos. Šis atsiribojimas nusakomas terminu Rytų Lietuva, kartu įžvelgiant bendrąsias problemas šiame krašte.“ (V. Beresnevičiūtė, I. Nausėdienė, 1999, p. 78). Rusai laikraščių publikacijose vaizduojami kaip labiausiai integruota, neturinti specifinių problemų tautinė mažuma. Romai (tyrime – „čigonai“) vaizduojami kaip socialiai neaprupinta, valstybės ir visuomenės globos reikalaujanti bendruomenė, o dabartinės Lietuvos žydų bendruomenės aprašymą nustelbia globalinė retorika apie pasaulinę žydų bendruomenės dimensiją (V. Beresnevičiūtė, I. Nausėdienė, 1999).

M. Frėjūtė-Rakauskienė netyrė savaitraščio „Dialogas“ publikacijų ir konkrečiai švietimo problematikos, tačiau analizavo bendrą tautinių mažumų problemų atspindėjimą populiariuose dienraščiuose „Lietuvos rytas“, „Respublika“ ir „Lietuvos žinios“, interneto tinklalapiuose „Delfi“ ir „Omni“ (nuo 2007-ųjų sausio „Balsas“). Atlikusi 2005–2007 m. pirmojo pusmečio publikacijų analizę, disertacijoje „Etninio nepakantumo ir ksenofobijos apraiškos Lietuvos spaudoje ES

prevenčinės politikos aspektu“ tyrėja išskyrė 42 su tautinių mažumu švietimu susijusias publikacijas, kuriose daugiausia minimos rusų ir lenkų tautinės mažumos integracijos problemos. Pasak autorės, etninė neapykanta kurstoma, kai lenkų švietimo problemos aiškinamos pabrėžiant politinį aspektą: „Pagrindinis akcentas Vilniaus ir Šalčininkų rajonų lenkų ir lietuvių mokyklų švietimo problematikoje yra Vilniaus ir Šalčininkų politikų, atstovaujančių lenkų mažumai, politinių interesų primetimas mokykloms lietuvių dėstomąja kalba, taip pat šių interesų nesutapimas su Lietuvoje vykdoma švietimo politika – kitaip tariant, Vilniaus rajono politikų „savivaliavimas“ (Frėjutė-Rakauskienė, 2009). Rusų švietimo problemų kaip politinės grėsmės nušvietimas autorės išvelgiamas publikacijose apie reikalavimų neatitinkančių rusiškų aukštojo mokslo įstaigų įkūrimą ir veiklą Lietuvoje, rusakalbių Lietuvos vaikų pilietinio nelojalumo ugdymą mokyklose mokant Rusijos istorijos, skatinant dalyvauti nevienareikšmiškai vertinamuose konkursuose, renginiuose. M. Frėjutė-Rakauskienės teigimu, romų švietimo problemos spaudoje apskritai neminimos, todėl yra priskiriamos prie „tylos diskurso“.

2012 m. autorė atliko dar vieną spaudos turinio tyrimą, šį kartą nagrinėdama publikacijas, kurioje minimos rusų, ukrainiečių ir baltarusių tautinės mažumos bei naujieji migrantai. Publikacijoje „Lietuvos spauda ir visuomenės nuostatos apie rusų, ukrainiečių, baltarusių etnines grupes ir naujuosius migrantus“ teigiama, kad apie rusus rašoma daugiau, problematika įvairesnė, bet vis dėlto ribota, o „vietinė bendruomenė ir jų problemos matomos daugiausia švietimo, kultūriniam ir lietuvių kalbos (ne)vartojimo kontekste“ (Frėjutė-Rakauskienė, 2012). Tyrėja lygina publikacijų turinį su 2005–2007 m. spaudos tyrimo duomenimis, teigdama, kad skirtingų laikotarpių mažumų švietimo problematika skiriasi: „2005–2007 m. ji buvo siejama vien tik su įkurtų nelegalių aukštųjų mokyklų vadovais ir šių mokyklų studentais, o 2011–2012 m. kalbama apie Lietuvos Švietimo reformą ir mokyklas tautinių mažumų dėstomąja kalba, rusų tautybės mokinius ir rusų bendruomenės bei organizacijų prieštaravimą mažinti rusų kalbos vartojimą pamokose ir lietuvių kalbos brandos egzamino sulyginimą.“ (Frėjutė-Rakauskienė, 2012, p. 81). Nors tyrime nėra atskirai nagrinėjamos publikacijos, nušviečiančios lenkų švietimo klausimus, autorė pažymi, kad spaudoje išsakomi rusų tautinės mažumos interesai neretai sutampa su lenkų interesais, todėl tekstuose rašoma ir apie lenkų politikų interesus.

2011 m., priėmus Švietimo įstatymo pataisas, kurias neigiamai įvertino lenkų ir kitų tautinių mažumų grupių politinės ir pilietinės organizacijos, tautinių mažumų švietimo klausimai tapo itin eskaluojami spaudoje. 2013 m. M. Frėjutės-Rakauskienės, A. Marcinkevičiaus, K. Šliavaitės, I. Šutinienės mokslinėje publikacijoje „Etniškumo ir identiteto tyrimų kryptys socialiniuose moksluose ir jų taikymas tiriant Pietryčių Lietuvos etninius procesus“ teigiama, kad politikų ir pilietinių organizacijų atstovų kritiškų pasisakymų viešinimas galėjo turėti įtakos visuomenės nuostatų kaitai. Straipsnyje taip pat akcentuojama, kad žiniasklaidai skirus daugiau dėmesio tautinių

mažumų problematikai, ypač išskirtas savitas, kultūriškai ir politiškai stiprus Pietryčių Lietuvos regionas: „Neliko nepastebėtas ir šio regiono gyventojų sugebėjimas mobilizuotis (taip pat ir politiniu lygmeniu) jiems aktualiais švietimo etninių mažumų kalbomis, viešųjų užrašų dviem kalbomis ir kitais klausimais“ (Frėjutė-Rakauskienė ir kt., 2013, p. 14).

Vėliausi tautinių mažumų švietimo klausimų atspindėjimą žiniasklaidoje atskleidžiantys duomenys paskelbti „Žiniasklaidoje vyraujančios tematikos apie tautines grupes 2014–2015 m. apžvalgoje“. Pažymėtina, kad potemėje „Švietimo reforma“ nurodytos vos keturios publikacijos, kuriose kalbama apie Lietuvos lenkų rinkimų akcijos tikslą išsaugoti tautinių mažumų mokyklas ir streiką dėl mokyklų lenkų kalba, reorganizavimo.

Pažymėtina, kad lietuviškos spaudos tyrimai tautinių mažumų aspektu daugiausia yra bendro pobūdžio, kai tiriama įvairi publikacijų problematika. Tarp probleminių sričių nuolat atsiduria ir švietimas, tačiau ilgesnio laikotarpio duomenų, leidžiančių atpažinti bendrąsias tautinių mažumų švietimo problemų tendencijas, nėra. 1992–2013 m. specializuoto švietimo leidinio „Dialogas“ publikacijų tyrimas papildys ir praplės žinias apie tai, kaip spaudoje atsispindėjo reikšmingi švietimo procesai.

II. TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo metodologija

Pasak Kęstučio Kardelio, nagrinėjant socialinės realybės pažinimo metodologines nuostatas, verta atkreipti dėmesį į galimas alternatyvas. Kadangi nėra konstruktyvios teorijos, galinčios paaiškinti socialinius reiškinius, sunku tikėti vieningos nuomonės. Dėl šios priežasties „kiekvieno tyrėjo uždavinys, o kartu ir pareiga yra siekti, kad jo atliekamas tyrimas būtų metodologiškai pagrįstas, o daromos išvados argumentuotos empiriniu patyrimu“ (Kardelis, 2002, p. 31).

Šiame darbe, tiriant tautinių mažumų švietimo problematikos atspindėjimą savaitraščio „Dialogas“ publikacijose, vadovaujamas hermeneutiniu požiūriu, kai „tyrėjas siekia suprasti teksto duomenis, nustatyti jų ištakas ir tai, kas suteikia jiems prasmę; skatinamas atviras dialogas, kaskart grįžtant prie pažinimo objekto (teksto), vis geriau jį suprantant ir tiksliau interpretuojant; tyrėjas yra įtrauktas į aiškinimo procesą, apimantį tekstinius duomenis“ (Bitinas, 2013, p. 112). Spaudos tekstai yra svarbus komunikacijos įrankis, parodantis žmonių susidomėjimą tam tikrais reiškiniais. Spauda – tam tikra „išpažinties“ forma, užtikrinanti visuomeninį dalyvavimą. Ji gali suteikti įvykiams „spalvą“ tiesiog reaguodama į juos arba ne (McLuhan, 1994). Rimanto Tidikio teigimu, hermeneutika yra svarbi komunikacijoje, nes „padeda suprasti kitą žmogų, jo orientacijas, kritikuoti jas, kažkuo įtikinti kitą ar save“ (Tidikis, 2003, p. 218). Hermeneutika labai svarbi interpretuojant, kai suvokiama, kad vertinimui įtaką daro ir tam tikra mąstymo tradicija (Bernstein, 1983, p. 107). Pasak Vytauto Rubavičiaus, „supratimas sudaro sąlygas dialogiškai savos hermeneutines situacijos sąveikai su norimo suprasti teksto, tradicijos ar kultūros pateikiamu prasmų horizontu“ (Rubavičius, 1999, p. 5). Teksto (šiuo atveju – spaudos publikacijų) interpretavimas yra pirminis pažinimo šaltinis, o jo dekodavimas – fenomeno raiškos ir interpretuotojo požiūrio samplaika, kai susidūrus tekstui ir jo skaitytojui atsiranda naujos prasmės. Tokio pobūdžio tyrime dėl autoriaus įžvalgų ir interpretacijų neišvengiamai atsiranda subjektyvumo (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė ir kt.).

B. Bitino teigimu, „Lietuvos švietimo ir pedagoginės minties istorijoje yra nemaža neatskleistų faktų, idėjų, tendencijų“ (Bitinas, 2006, p. 119). Magistro darbo autorės manymu, prie jų galima priskirti ir bendrųjų tautinių mažumų švietimo problemų tendencijų atspindėjimą spaudoje. Pasak B. Bitino, norint atskleisti tam tikrą reiškinį, atliekami tyrimai, kurie grindžiami archyvų medžiagos, periodinės spaudos publikacijų, mokslinės ir metodinės literatūros analize (Bitinas, 2006, p. 119). Todėl siekiant ištirti, kaip savaitraščio „Dialogas“ publikacijose buvo atspindėta tautinių mažumų problematika, atliktas istoriografinis tyrimas. Atlikus istoriografinę analizę, statistiniai duomenys buvo interpretuojami, empirinė medžiaga susisteminta ir apibendrinta. Siekiant susieti tyrimą su dabartiniais Lietuvos švietimo reiškiniais, papildomai atliktas kiekybinis

švietimo spaudos poreikio tyrimas, kurio metu buvo tiriami su švietimu susiję asmenys.

2.2. Tyrimo metodika ir organizavimas

Šiame magistro darbe derinami kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai. Mokslininkų požiūris į šių metodų derinimą skiriasi, tačiau dauguma sociologų pasisako už kokybinių ir kiekybinių metodų derinį. Kardelis, cituodamas D. Krathwolh (1993), teigia: „Kokybinių ir kiekybinių tyrimų derinio šalininkai siūlo kokybinius tyrimus naudoti atradimams, o kiekybinius tyrimus – atrastiems dėsniams, modeliams, teorijoms patvirtinti“ (Kardelis, 2002, p. 34). Kokybinis tyrimo metodas naudojamas atliekant istoriografinį 1992–2013 m. savaitraščio „Dialogas“ publikacijų tyrimą. Publikacijų turinys analizuojamas vertinant tautinių mažumų švietimo problematikos atspindėjimą. Vyraujantis metodas – kokybinė turinio analizė, kuri remiasi kategorijų išskyrimu ir jų įterpimu į kontekstą (Bitinas, 2006, p. 442). Atliekant kokybinę duomenų analizę buvo naudojamas lyginamasis metodas, kurio esmė – „duomenų skirstymas ir kodavimas per visą jų rinkimo laikotarpį. Vėliau kategorijos apibrėžiamos ir ieškoma tarpusavio ryšio su kitomis kategorijomis“ (Kardelis, 2002, p. 106). Tyrime remiamasi M. Frėjutės-Rakauskienės sukurtu modeliu, kuris sujungia skirtingų autorių (Bonacich (1972, 1973); Horowitz (2001); Hechter (1974, 1978) ir kt.) teorines išvagas, sugrupuotas į keturias teorines perspektyvas: ekonominę, psichologinę, kultūrinę ir politinę. Jos analizuoja tautiniu pagrindu kylančių konfliktų (įtampų, neigiamų nuostatų, interesų nesuderinimo, konfrontacijos) priežastis (Frėjutė-Rakauskienė 2009, p. 19–29).

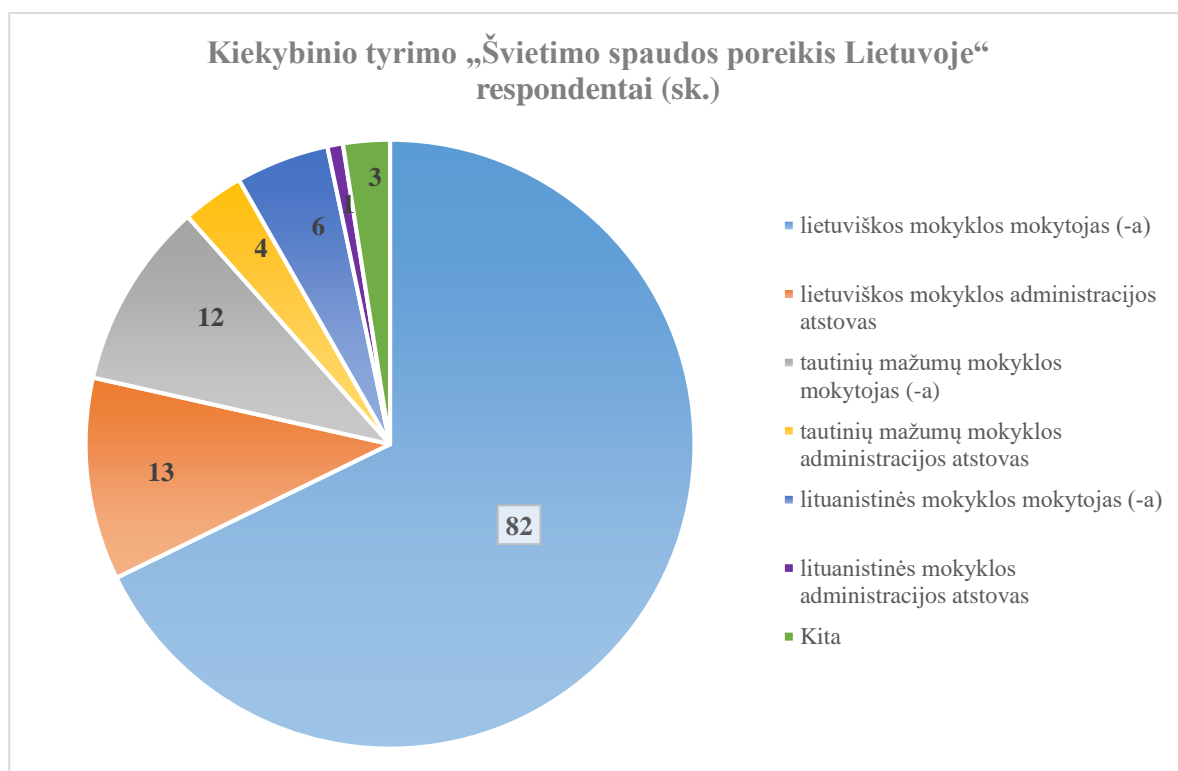
Kokybinis tyrimas buvo atliekamas 2017 m. liepos–gruodžio mėnesiais. Iš viso peržiūrėti 1066 savaitraščio „Dialogas“ numeriai, kurių publikacijos nagrinėtos pagal tautinių mažumų bendruomenių įvardijimą, paminėjimą, aktualios informacijos pateikimą. Duomenys buvo fiksuojami suvedant svarbiausią informaciją į lentelę (fragmentas pateikiamas 3 priede). Siekiant gauti kokybinių tyrimo duomenų, atrinkti tekstai, kuriuose minimos su tautinėmis mažumomis susijusios problemos arba atskleidžiamas požiūris į jas (iš viso – 364 tekstai). Analizuojant publikacijų problematiką, iškeltos pagrindinės problemos, kurių pagrindu sukurtos kategorijos, pavyzdžiui: „Tautinių mažumų mokyklų finansavimas“, „Lietuviškų ir tautinių mažumų mokyklų konkurencija“, „Egzaminų lengvatos tautinių mažumų mokyklos mokiniams“ (iš viso – 24). Kokybinė turinio tyrimo analizės metodologija padėjo atskleisti su tautinėmis mažumomis siejamą ir sąlyginai įvardytą problematiką (2 lentelė). Temų atskleidimo laipsniui nustatyti publikacijos tiriamos pagal žanrus (žinutė, straipsnis, interviu, skaitytojo laiškas ir kt.), kurie priskiriami prie išryškintų žurnalistikos funkcijų (informacinės, aiškinamosios, vertinamosios ir kt.). Publikacijų tyrimas pagal žanrus grindžiamas lyginimu.

Siekiant atsakyti į klausimą, kokia yra švietimo leidinių situacija ir skaitytojų poreikis, nustojus leisti savaitraštį „Dialogas“, naudojamas kiekybinio tyrimo metodas – anketinė apklausa. Pasak G. Butkevičiūtės, šis metodas yra taikomas, kai siekiama iširti visuomenės poreikius, interesus, nuotaikas, įsitikinimus (Butkevičiūtė, 2011). Nustatant respondentų imtį, buvo padaryta išankstinė atranka: parinkta generalinės aibės elementų dalis, iširtas nagrinėjamo požymio pasiskirstymas šioje dalyje, o iš jos sprendžiama apie požymio pasiskirstymą visoje generalinėje aibėje (Kardelis 2002). Kiekybinio tyrimo imtis – 111 respondentų. Imties tūris yra pakankamas, nes naudojamas tikslinis grupės formavimas, kai didžioji dalis respondentų (108) – mokytojai ir mokyklų administracijos atstovai (direktoriai, pavaduotojai ugdymui, skyrių vedėjai). Formuojant tikslią grupę buvo remiamasi prielaida, kad minėti respondentai buvo pagrindiniai savaitraščio „Dialogas“ vartotojai ir yra potencialūs švietimo spaudos vartotojai.

Siekiant imtiems reprezentatyvumo, sudarant imtį buvo atsižvelgiama į tai, kad specializuoti švietimo leidiniai yra aktualūs tiek lietuviškų, tiek tautinių mažumų mokyklų darbuotojams, taip pat užsienyje dirbantiems lituanistinių mokyklų mokytojams, administracijos darbuotojams. Respondentų skaičius nėra griežtai proporcingas dirbančiųjų tokiose mokyklose skaičiui, tačiau iš esmės jį atspindi. Lietuviškų mokyklų mokytojai ir administracijos darbuotojai sudaro didžiausią tyrimo imties dalį – 79 proc. (68 proc. ir 11 proc.). Tautinių mažumų mokyklų mokytojai ir administracijos darbuotojai – 13 proc. (10 proc. ir 3 proc.), lituanistinių mokyklų mokytojų ir administracijos darbuotojai – 6 proc. (5 proc. ir 1 proc.) (paveikslas X). Respondentų suskirstymas pagal mokyklas leido atlikti išsamesnę analizę lyginant atsakymus į 3, 4, 9 klausimus. Pastebėtina, kad tyrime dalyvavę tautinių mažumų mokyklų atstovai dirba Vilniaus, Vilniaus rajono, Šiaulių, Šalčininkų, Visagino mokyklose, būtent šių regionų problemos dažniausiai buvo nušviečiamos „Dialoge“. Užsienio lituanistinių mokyklų respondentai dirba dažnai savaitraščio straipsniuose minėtame Punske (Lenkija), taip pat Anglijoje (miestas nenurodytas), Rygoje (Latvija). Lietuviškų mokyklų tyrimo respondentai dirba įvairiuose Lietuvos miestuose ir regionuose, daugiausia Šiauliu ir Vilniaus. Kadangi pasitaiko atvejų, kai mokyklos administracijos darbuotojas (direktoriaus pavaduotojas ugdymui, skyriaus vedėjas, kartais – direktorius) dirba ir mokytoju, o mokytojai gali vienu metu dirbti tiek lietuviškoje, tiek tautinių mažumų mokykloje, į pirmąjį klausimą, kuriame reikėjo nurodyti savo profesiją, iš 111 respondentų gautas 121 atsakymas. Atsakymų skaičius didesnis ir todėl, kad pirmasis klausimas yra pusiau uždaras, leidžiantis įrašyti savo atsakymą. Atsakymą „Kita“ pasirinkę respondentai save įvardijo taip: „švietimu besidomintis kitos profesijos atstovas“, „aukštosios mokyklos dėstytoja“, „mokyklos psichologė“.

Kiekybiniam tyrimui atlikti buvo sukurtas instrumentas – 11 klausimų elektroninės apklausos anketa (1 priedas). Apklausa – tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) arba žodžiu (interviuotojo) pateiktus klausimus

(Luobikienė, 2006). Apklausa vykdyta elektroniniu būdu, tinklalapyje www.manoapklausa.lt. Apklauso anketą sudaro 6 uždari, 4 pusiau uždari (paliekant galimybę įrašyti pageidaujama atsakymą į skiltį „Kita“) ir vienas atviras klausimas (2 priedas). Anketos klausimai išdėstyti nuosekliai ir tvarkingai, klausimai yra specifiniai, skatinantys respondento įsitraukimą, atsakymai į juos užtikrina galimybę palyginti įvairių žmonių atsakymus į tą patį klausimą. Pasak Vytauto Dikčiaus, šios anketos savybės užtikrina tinkamą apklauso atlikėjo ir respondento sąveiką (Dikčius, 2011). Tam, kad respondantai išlaikytų dėmesį nagrinėdami atsakymų variantus, jų nėra pateikiama daug, daugiausia – 7. Atviras klausimas „Parašykite savo nuomonę apie periodinių švietimo leidinių padėtį Lietuvoje“ leido išsiaiškinti respondentų nuomones ir vertinimus. Norint pasiekti tikslią auditoriją, anketa išsiųsta į mokyklų vadovų (arba raštinės) elektroninius paštus arba mokymosi įstaigos oficialios „Facebook“ paskyros administratoriams, taip pat paviešinta „Facebook“ pedagogų grupėje „Mokytojai ir jų bičiuliai“. Atlikus tyrimą, duomenys apdoroti „Microsoft Office Excel“ programa: sugeneruotos skritulinės, juostinės, stulpelinės, linijinės diagramos, atsižvelgiant į pateikiamos informacijos pobūdį.

2 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal profesijas (N = 111).

III. TAUTINIŲ MAŽUMŲ ŠVIETIMO PROBLEMATIKA

SAVAITRAŠČIO „DIALOGAS“ PUBLIKACIJOSE

3.1. Savaitraščio charakteristika, autoriai

Pasak Deimanto Jastramskio, XX a. 9-ojo dešimtmečio pabaigoje sparčiai kitusi Lietuvos politinė sistema sudarė sąlygas ir žiniasklaidos sistemos lūžiui (Jastramskis, 2011, p. 52). Atsirado naujų, specializuotų leidinių, dalis laikraščių keitė pavadinimus ir redaktorius. Žurnalistikos enciklopedijoje pateikiamoje „Dialogo“ charakteristikoje nurodoma leidinio atsiradimo priešistorė, redaktoriai, įvardijama publikacijų tematika:

„Dialogas“, savaitraštis, leidžiamas nuo 1992 sausio 10 Vilniuje vietoj laikr. „Tėvynės šviesa“, kuris iki 1989 Nr. 28 vadinosi „Tarybinis mokytojas“ ir nuo 1953 gruodžio 3 ėjo kaip Švietimo m-jos, Valst. prof. techn. mokymo k-to ir Švietimo, aukštųjų m-lų ir ir mokslo įstaigų darbuotojų prof. s-gos resp. k-to laikraštis: iki 1957 leistas kartą, 1958–89 – du kartus per savaitę. 1990–93 – Kultūros ir švietimo m-jos, 1994–96 Švietimo ir mokslo m-jos savaitraštis. Nuo 1996 leidžia UAB „Politologas“. Skirtas mokytojams ir visuomenei. Spausdina rašinius pedagogikos, kultūros, meno, psichologijos temomis. Redaktoriai: R. Valiukonis (1953–65), P. Želvys (1965–87), J. Subačius (1987–92), E. Tervidyte (nuo 1992). Tiražas 1981 – 28 800, egz., 1992 – 9300 egz., 1997 – 5300 egz.¹⁵

Į naujo pedagoginio profilio laikraščio atsiradimą 1992 m. įvairiai reagavo švietimo specialistai, politikai, psichologai. 1992 m. sausio 17 d. savaitraščio „Dialogas“ numeryje tuometinis kultūros ir švietimo ministras Darius Kuolys, vertindamas naują leidinį, išsakė lūkestį, kad „laikraštis suvestų įvairias visuomenės grupes pokalbiui apie svarbiausius egzistencinius tautos gyvenimo dalykus“¹⁶. Visuotinumą, atvirumą poreikį išskyrė ir filosofas Arvydas Šliogeris: „Reikia ne sauso akademinio leidinio, o tokio, kuriam noriai rašytų visi Lietuvos žmonės“¹⁷. Išsakydamas Mokytojų sąjungos nuomonę, matematikas V. Dagys gyrė leidinį už minties kultūrą ir estetiką, tačiau kritikavo už tai, kad pernelyg daug dėmesio skiriama ministerijos pozicijai. Kitas mokytojas, J. Toleikis, pabrėžė multikultūrinio švietimo svarbą: „Beje, neužsisklęskime vien Lietuvos problemose, supažindinkime žmones su pasaulio pedagogika, įvairiomis religijomis, pasaulėžiūromis“¹⁸. Kritiškai naująjį leidinį įvertino doc. M. Barkauskaitė: „Kam reikia nepagrįstų prieštaravimų, barnių, kurie tik trukdo dorai dirbti? Aš gailiuosi žmonių, kurie tuo užsiima“¹⁹. Atsargi ir dalykiška vertindama buvo ir dr. M. Lukšienė: „Dialogas turėtų vykti dėl esminių dalykų. Jei oponentai norės tik pasibadyti, o ne reikalus spręsti, tegul šiam laikrašty nebūna tam vietos, net jei kaltintų, kad užčiaupiamos burnos“²⁰.

¹⁵ „Žurnalistikos enciklopedija“, p. 104.

¹⁶ Linkėjimai. *Dialogas*, 1992 m. sausio 17 d.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Linkėjimai. *Dialogas*, 1992 m. sausio 17 d.

²⁰ Ten pat.

Vis dėlto, pradėjęs savo veiklą 1992 m., po dvejų metų savaitraštis jau užėmė pirmą vietą tarp kultūrinių ir švietimo leidinių. 1994 sausio 28 d. numerio pirmajame puslapyje aiškiai įvardijama stipri „Dialogo“ pozicija: antraštė skelbia, kad „„Dialogas – savaitraščių lyderis“, nurodoma, jog sausio mėnesio prenumeratorių skaičius yra 5392, ši statistika lyginama su kitais kultūriniais leidiniais („Naujasis dienovidis“ – 3407, „Literatūra ir menas“ – 2439, „Gimtasis kraštas“ – 1795, „Šiaurės Atėnai“ – 1741, „7 meno dienos“ – 438). Remiantis „Lietuvos pašto“ duomenimis, pateikiama tokia prenumeratorių statistika pagal miestus, taip pat nurodoma, kas kelintas mokytojas prenumeruoja leidinį. Atsižvelgiant į tai, kad laikraštis taip pat buvo perkamas spaudos pardavimo vietose, skaitytojai juo galėjo dalintis, tikslinės auditorijos pasiekiamumas leidybos pradžioje buvo labai aukštas. Pažymėtina, kad Vilnius, Klaipėda bei Pietryčių Lietuvos miestai, kuriuose yra daugiausiai tautinių mažumų mokyklų, į aktyviausių skaitytojų sąrašą nepateko.

1 lentelė. Savaitraščio „Dialogas“ prenumeratorių skaičius pagal miestus ir rajonus 1994 m.

Miestai/rajonai	Mokytojų skaičius	Prenumeratorių skaičius	Kas kelintas mokytojas prenumeruoja
Marijampolės m.	528	184	2,8
Pakruojo raj.	390	103	3,7
Pasvalio raj.	439	116	3,7
Šiaulių m.	1159	228	5,0
Biržų raj.	440	87	5,0
Šakių raj.	613	115	5,0
Jurbarko raj.	563	109	5,1
Radviliškio raj.	663	130	5,1
Alytaus m.	808	157	5,1
Kėdainių raj.	776	148	5,2

Šaltinis: *Dialogas–savaitraščių lyderis, 1994 01 28.*

Pabrėžiant savaitraščio įtaką, teigiama, kad nuo pat laikraščio atsiradimo jam rašė daugiausia žymių Lietuvos intelektualų: literatai Justinas Marcinkevičius, Marcelijus Martinaitis, Sigitas Geda, Viktorija Daujotytė, filosofas Arvydas Šliogeris, pedagogikos strategai dr. Meilė Lukšienė, Darius Kuolys, Algimantas Bagdonas, Valentinas Stundys, mokslininkai metodininkai Elena Marcelionienė, Violeta Jonynienė. Redakciniame straipsnyje užsimenama apie plačią, vien pedagogais neapsiribojančią savaitraščio auditoriją: „Džiaugiamės, kai gauname žinių, kad „Dialogą“ skaito ir ne pedagogai“²¹. Taip pat pabrėžiamas leidinio atvirumas, demokratiškumas: „Redakcija pasiryžusi bendradarbiauti su kiekvienu, kuris neabejingas švietimui“²². Per visą leidybos laikotarpį išleisti 1066 savaitraščio numeriai, kuriuose buvo publikuojami įvairių žanrų, skirtingos problematikos tekstai, tarp kurių – ir tautinių mažumų švietimą atspindinčios publikacijos.

²¹ Dialogas – savaitraščių lyderis. *Dialogas*, 1994 m. sausio 28 d.

²² Ten pat.

3.2. Dažniausiai įvardijamos problemos ir jų teorinės perspektyvos

Atlikus kokybinę savaitraščio „Dialogas“ publikacijų analizę, buvo išskirtos 23 dominuojančios probleminės sritys, susijusios su tautinių mažumų švietimu. Publikacijos, remiantis toliau nurodytais kriterijais, priskiriamos prie tam tikros teorinės (ekonominės, psichologinės, kultūrinės, politinės) perspektyvos (Frėjutė-Rakauskienė, 2009). „Ekonominė teorinė perspektyva remiasi segmentuotos, arba susiskaldžiusios, darbo rinkos ir tarpininkų mažumų, kultūrinio darbo pasidalijimo teorijomis, etninės konkurencijos perspektyva“ (Frėjutė-Rakauskienė, 2009, p.18). Šiai teorinei perspektyvai priskirtos publikacijos, kuriuose įvardijami ekonominiai siekiai, išryškunami nesutampantys ekonominiai interesai ir tikslai. Pavyzdžiui, didesnis finansavimas tautinių mažumų mokykloms: geresni mokytojų atlyginimai, brangesni vadovėliai, daugiau patalpų ir pan. Analizuojamas ir tautinių mažumų atstovų solidarumas, pavyzdžiui, Pietryčių Lietuvos regione dominuojant lenkų politikams, lenkiškos mokyklos turi geresnes sąlygas. Taip pat kritiškos analitinės publikacijos, kuriose teigiama, kad mišrių šeimų vaikams daromas spaudimas rinktis tik lenkiškas mokyklas.

Psichologinei teorinei perspektyvai priskirti tekstai, kuriuose gilinamasi į tautinių mažumų atstovų asmenines savybes, tipiškus bruožus ir polinkius, tapatybę. Šie tekstai labiausiai susiję su stereotipų kūrimu. Psichologinė perspektyva, anot G. Allporto, grįsta pažinimo ir atpirkimo ožio teorijomis (Frėjutė-Rakauskienė, 2009, p. 18). Kultūrinei perspektyvai priskirtos tos publikacijos, kuriose etnokultūriniai skirtumai pabrėžia komunikacinę svarbą. Kultūrinė perspektyva remiasi kultūrinio determinizmo, etnocentrizmo idėjomis (Frėjutė-Rakauskienė, 2009). Daugiausia šios grupės tekstai susiję su valstybinės kalbos nemokėjimu, neavartojimu arba netinkamu mokymu. Taip pat su užsienio lietuvių švietimo problemomis, akcentuojant kitų šalių valdininkų abejingumą ar net priešišumą. Kartais šios publikacijos priskiriamos ir politinei perspektyvai, kai tautinės mažumos vertinamos istoriniame kontekste, prisimenant visuotinai pripažintus istorinius nusikaltimus, ankstesnius tautinius nesutarimus, nevienodą galios pasiskirstymą praeityje, įžvelgiant grėsmes Lietuvos valstybingumui. Šios perspektyvos publikacijos daugiausiai susijusios su lenkų kilmės Lietuvos politikų ir valdininkų pasisakymais, Lenkijos užsienio politika. Politinė perspektyva, pasak M. Frėjutės-Rakauskienės, „remiasi rasinės valstybės koncepcijomis (M. Omnio, H. Winanto, D. Goldbergo), E. Murrayaus, P. Bourdieu idėjomis“ (2009, p. 8).

Neretai publikacijos, ypač nagrinėjančios Pietryčių Lietuvos regiono problemas, apima ne tik politinę, bet ir ekonominę, kultūrinę, psichologinę perspektyvas, nes autoriai pateikia platesnę problemų analizę. Taigi ne visą problematiką įmanoma suskirstyti į keturias teorines perspektyvas, dažnai publikacijose nušviečiamas problemas galima priskirti kelioms teorinėms perspektyvoms. Įvardijant ne vieną perspektyvą, jos yra surašomos nuo dominuojančios (svarbiausios).

2 lentelė. Pagrindinė tautinių mažumų švietimo problematika savaitraščio „Dialogas“ (1992–2013 m.) publikacijose

Eil. Nr.	Problematika	Dominuojanti perspektyva(-os)	Straipsnių sk., vnt.
1.	Tautinių mažumų mokyklų finansavimas	Ekonominė	7
2.	Lietuviškų ir tautinių mažumų mokyklų konkurencija	Politinė, kultūrinė	6
3.	Egzaminų lengvatos tautinių mažumų mokyklos mokiniams	Politinė, kultūrinė	21
4.	Mokytojų trūkumas ir darbo sąlygos Rytų ir Pietryčių Lietuvoje	Kultūrinė, psichologinė, ekonominė	10
5.	Lietuvių padėtis Rytų ir Pietryčių Lietuvoje	Politinė, kultūrinė	13
6.	Kitos tautinių mažumų švietimo problemos Rytų ir Pietryčių Lietuvoje	Visos	17
7.	Kultūrinis mažumų paveldas, šventės, renginiai	Kultūrinė	36
8.	Lietuvių (valstybinės) kalbos mokymas ir mokymasis	Kultūrinė, psichologinė, politinė	45
9.	Tautinių mažumų mokyklų uždarymas/reorganizavimas Lietuvoje	Politinė, ekonominė, kultūrinė	7
10.	Rusų ir lenkų gimtosios kalbos mokytojų profesinė veikla	Kultūrinė	22
11.	Lituanistinių mokyklų uždarymas/reorganizavimas užsienyje	Politinė, ekonominė	8
12.	Lituanistinių mokyklų rėmimas, bendradarbiavimas su Lietuvos politikais, mokytojais.	Kultūrinė, politinė, ekonominė	55
13.	Naujos lituanistinės mokyklos, darželiai	Kultūrinė, ekonominė	10
14.	Lietuvių tautinės mažumos Lenkijoje ir lenkų Lietuvoje švietimo sąlygų palyginimas	Politinė	3
15.	Naujos tautinių mažumų mokyklos	Kultūrinė, ekonominė	7
16.	Tautinių mažumų integracija	Politinė, kultūrinė	16
17.	Tautinių mažumų gimtųjų kalbų mokymas, egzaminai	Kultūrinė, ekonominė, politinė	8
18.	Tautinių mažumų bendradarbiavimas, solidarumas	Kultūrinė, psichologinė	7
19.	Diskriminacijos apraiškos	Politinė	14
20.	Tolerancija, netolerancija	Kultūrinė	11
21.	Multikultūrinis ugdymas, mažumų teisės	Psichologinė, politinė	12
22.	Mažų tautinių mažumų bendruomenių švietimas	Kultūrinė, politinė	13

23.	Mažumos politikoje, užsienio politikų vizitai į tautinių mažumų mokyklas	Politinė	7
24.	Kitos	Visos	9
Iš viso			364

Atlikus publikacijų analizę išryškėjo šios daugiausiai kartų minėtos problemos:

1. Lituanistinių mokyklų rėmimas, bendradarbiavimas su Lietuvos politikais, mokytojais (55);
2. Lietuvių (valstybinės) kalbos mokymas ir mokymasis (45);
3. Kultūrinis mažumų paveldas, šventės, renginiai (36);
4. Rusų ir lenkų gimtosios kalbos mokytojų profesinė veikla (22);
5. Egzaminų lengvatos tautinių mažumų mokyklos mokiniams (21).

Vertinant publikacijas žanriniu požiūriu, temos „Kultūrinis mažumų paveldas, šventės, renginiai“ ir „Rusų ir lenkų gimtosios kalbos mokytojų profesinė veikla“ daugiausia yra informacinio pobūdžio (žinutės ir išplėstinės žinutės), todėl tyrimui reikšmingesnės šios išsamiau (interviu, straipsniai, komentarai) atskleidžiančios Rytų ir Pietryčių Lietuvos regionų problemos:

6. Lietuvių padėtis Rytų ir Pietryčių Lietuvoje (13);
7. Mokytojų trūkumas ir darbo sąlygos Rytų ir Pietryčių Lietuvoje (10);
8. Lietuviškų ir tautinių mažumų mokyklų konkurencija (6);
9. Mažumos politikoje, užsienio politikų vizitai į tautinių mažumų mokyklas (7);
10. Kitos tautinių mažumų švietimo problemos Rytų ir Pietryčių Lietuvoje (17).

Atskirą tyrimui reikšmingų problemų grupę sudaro platesnės problematikos publikacijos:

11. Tautinių mažumų integracija (16);
12. Diskriminacijos apraiškos (14);
13. Mažų tautinių mažumų grupių švietimas (13);
14. Multikultūrinis ugdymas, mažumų teisės (12);
15. Tautinių mažumų bendradarbiavimas, solidarumas (8).

Likusios problemos („Tautinių mažumų mokyklų finansavimas“ (7), „Tautinių mažumų mokyklų uždarymas/reorganizavimas Lietuvoje“ (7), „Naujos tautinių mažumų mokyklos“, „Lituanistinių mokyklų uždarymas/reorganizavimas užsienyje“ (8), „Naujos lituanistinės mokyklos, darželiai“ (10), „Tautinių mažumų gimtųjų kalbų mokymas, egzaminai“ (8)) reikšmingos nagrinėjant tautinių mažumų ir užsienio lietuvių švietimo klausimus skirtingais laikotarpiais, lyginant jų finansinę padėtį (ekonominė perspektyva) ir komunikacinę svarbą (kultūrinė perspektyva). Į grupę „Kitos“ pateko šios vos 1–4 kartus nagrinėtos problemos: Nelegalūs užsienio šalių universitetai (4), „Vaikų identitetas mišrioje šeimoje (3), „Įstatymų laikymasis lenkų

mokyklose“ (2), „Lietuvių kalbos egzaminas Didžiojoje Britanijoje“ (1). Jos priklauso skirtingoms teorinėms perspektyvoms.

Lietuvių (valstybinės) kalbos mokymo(si) problemų nušvietimas savaitraščio publikacijoje

Vertinant kultūrinės perspektyvos kontekste, tautinių mažumų kultūriniai skirtumai ypač išryškėja tuomet, kai dėl kalbos nemokėjimo tampa sudėtinga komunikuoti. Pasak Fredrik Barth, kalbos barjeras gali būti viena iš grupės izoliacijos priežasčių (Barth, 1969, p. 11). Lietuvių (valstybinės) kalbos mokymo ir mokymosi problema aktuali viso nagrinėjamo periodo metu, tačiau skirtingais laikotarpiais išryškėja vis kiti probleminiai klausimai. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse atliktas „Kai kurių tautybių Lietuvos gyventojų pasiskirstymas pagal kalbų mokėjimą 1989 m.“ parodė, kad lietuvių kalba laisvai kalbėjo daugiausia 16,8 proc. (procentas gali būti mažesnis, nes tirtas lietuvių arba kitos kalbos, išskyrus rusų, mokėjimas) Lietuvos lenkų, 35,5 proc. – rusų (Vaitiekus, 1992, p. 22). 1992–2010 m. Lietuvoje veikė 1989 m. redakcijos tautinių mažumų įstatymas, kurio 2 straipsnyje po redagavimo 1991 m. teigiama, kad valstybė užtikrina „teisę mokytis gimtąja kalba, sudarant sąlygas turėti ikimokyklines įstaigas, pamokas ir bendrojo lavinimo mokyklas, taip pat grupes, fakultetus ir filialus aukštosiose mokyklose, rengiančiose auklėtojus, mokytojus bei kitus tautinių bendrijų poreikiams tenkinti reikalingus specialistus“²³. S. Vaitiekus pateikia duomenis, kad 1990–1991 m. Lietuvoje veikė 85 rusiškos, 31 lietuvių ir rusų, 44 lenkiškos, 47 lenkų ir rusų, 7 lietuvių ir lenkų, 1 žydų, 25 lietuvių, lenkų ir rusų bendrojo lavinimo mokyklos, kuriose buvo užtikrinamos minėto įstatymo numatytos teisės. Šiose mokyklose rusų kalba mokėsi 76038, lenkų kalba – 11407, žydų kalba – 677 mokiniai. Tais pačiais metais Lietuvoje veikė 22 rusų ir 3 lenkų profesinės mokyklos, kuriose mokėsi 5226 mokiniai, bei 20 rusų ir 4 lenkų aukštesniosios mokyklos – 4975 mokiniai (Vaitiekus, 1992, p. 23).

Lietuvos Rytų ir Pietryčių regionuose, kuriuose buvo didžiausia tautinių mažumų ir mišrių mokyklų koncentracija, itin aštriai susidūrė su lietuvių kalbos mokymo(si) problemomis. Siekdamas spręsti lietuvių kalbos mokėjimo problemą, 1989 m. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką „Dėl Lietuvos TSR valstybinės kalbos vartojimo“. Tais pačiais metais įkurtas Respublikinis lietuvių kalbos mokymo centras, o 1990 m. – Vilniaus universitete įsteigta Praktinės lietuvių kalbos katedra, kurioje lietuvių kalbos mokėsi nelietuvių tautybės ir baigę nelietuviškas mokyklas studentai. Lietuvių kalbai valstybinės kalbos statusas buvo suteiktas 1989 m. lapkričio 18 d. Pasak Gražinos Jurgutavičiūtės, „Konstitucinių teisių grąžinimas kalbai išplėtė jos funkcijas viešajame gyvenime, pagreitino teisės aktų, kurie reglamentuotų valstybinės kalbos vartojimą

---

²³ Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymas. Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1A5E1EE24CAE>

įvairiose veiklos srityse, rengimą ir įgyvendinimą“ (Jurgutavičiūtė, 2007, p. 1). Buvo ieškoma būdų, kaip naujoje valstybinėje santvarkoje gerinti ne tik vaikų, bet ir suaugusiųjų lietuvių kalbos mokėjimą, todėl organizuoti kursai, leidžiamos naujos metodinės priemonės.

1992 m. rugsėjo 4 d. „Dialogo“ numeryje išspausdinti skelbimai, kviečiantys dalyvauti konkursuose: kurti modernią, universalią komunikacinio mokymo programą bei rengti lietuvių kalbos vadovėlį suaugusiems kitakalbiams, visiškai nemokantiems kalbėti lietuviškai. Tų pačių metų pabaigoje patvirtinti „Tautinių mažumų mokyklų integravimosi į Lietuvos Respublikos švietimo sistemą nuostatai“ – dar viena reikšmingas žingsnis siekiant geresnio lietuvių kalbos mokymo(si), kadangi juose numatytas privalomas egzaminas tautinių mažumų mokyklų pedagogams. Dokumente nurodyta: „Tautinių mažumų mokyklose dirbantys pedagogai, nelaukę lietuvių kalbos egzamino vidurinėje ar aukštojoje mokykloje, privalo į išlaikyti iki 1995 m. gruodžio 31 d., pasirinkdami norimos įsigyti valstybinės kalbos kvalifikacijos lygį. Egzaminas laikomas Valstybinės kalbos komisijos nustatyta tvarka.“ 1993 m. gegužės 7 d. pasirodžiusio straipsnio antraštė „Baimės akis siaurinant“ atskleidžia, kad ši naujovė kėlė nerimą ir daug klausimų nelietuviškų mokyklų pedagogams. Straipsnyje komentarą pateikia Lietuvių kalbos mokymo centro vadovė Aldona Rakauskienė ir Valstybinės kalbos inspekcijos viršininkas Donatas Smalinskas. Specialistai pasakoja apie testavimo tvarką, užduotis, vertinimo sistemą. D. Smalinskas neneigia, kad tie, kurie neišlaikys egzamino, gali prarasti darbą, tačiau pabrėžia:

Šalčininkų, Vilniaus rajonuose – ten, kur dauguma gyventojų kalba ne lietuvių kalba, taikomi minimalūs reikalavimai (D. Smalinskas, „Dialogas“, Nr. 3717, p. 6).

Savaitraštis nuolat informuoja apie pasirodančias naujas lietuvių kalbos mokymo priemones, pavyzdžiui, Irenos ir Valerijaus Čekmonių rusakalbiams išleistą lietuvių kalbos vadovėlį „Lietuvių kalba visiems“ (1993 sausio 22 d.), Tautinių mažumų skyriaus iniciatyva leidžiamą iliustruotą žodyną „Mokomės kalbėti lietuviškai“ (1993 m. liepos 16 d.). Taip pat apie parengtas švietimo programas (1994 m. liepos 1 d.) kitakalbių mokyklų mokytojams skirtus seminarus, susitikimus su valdžios atstovais, kurių metu aptariamos valstybinės kalbos mokymo(si) problemos (1993 m. rugsėjo 24 d., spalio 22 d., lapkričio 12 d.; 1994 m. sausio 28 d., kovo 25d, liepos 8 d., gruodžio 9 d.; 1995 m. sausio 13 d., vasario 10 d., kovo 3 d., rugsėjo 1 d., 8 d., 29 d., spalio 6 d., 13 d.; 1996 m. vasario 2, 9; 1997 m. vasario 21 d., 28 d., kovo 28 d., balandžio 18 d., 25 d., gegužės 16 d.; 1998 m. rugpjūčio 28 d, spalio 2 d., 23 d., 30 d.; 1999 m. sausio 8 d., 15 d., kovo 5 d., 19 d., 26 d., balandžio 9 d.). Žinutėse atskleidžiama sudėtinga kai kurių regionų situacija. Pavyzdžiui, minima, kad 1996 m. vasarį, nepaisant reikalavimo iki 1995 m. pabaigos išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą, iš 93 Šalčininkų 1-osios vidurinės mokyklos pedagogų 19 dar nebuvo to padarę.

Nuo 2000 m. žinučių skaičius apie valstybinės kalbos mokymą(si) mažėja, o 2004 m. birželio 6 d. „Dialoge“ pranešama, kad Visagine uždaromas valstybinės kalbos centras.

Nuo 1998 m. daugėja vertinamųjų ir analitinių publikacijų, kuriose valstybinės kalbos nemokėjimo problemos tiesiogiai siejamos su tautinių mažumų integracijos problemomis. 1998 m. vasario 6 d. numeryje Vilniaus pedagoginio universiteto doktorantė Aldona Mazolevskienė straipsnyje „Dvikalbystė ar puskalbystė“ pristato ikimokyklinio amžiaus dvikalbių vaikų tyrimo rezultatus, kurie parodė, kokią didelę įtaką kalbos išmokimui turi lietuvių ir dvikalbių vaikų skaičius grupėje:

*Jeigu grupę lanko tik 1 dvikalbiukas, tai jo bendravimas yra besąlygiškai susietas su lietuviais vaikais. Tačiau, jeigu grupę lanko 2, ar net 6–8 dvikalbiukai, tai didžiausias stebimo vaiko kalbinis aktyvumas pasireiškia būtent šioje grupėje.*²⁴ (A. Mazolevskienė, „Dialogas“, Nr. 314, p. 12).

Straipsnyje pateikiamos mokslininkų įžvalgos apie dvikalbystės žalą, jos vartimu puskalbyste, kai žmogus negali sklandžiai kalbėti nė viena kalba. Publikacijoje teigiama, kad didžioji dalis dvikalbių vaikų tėvų sprendimu mokysis lietuviškose mokyklose, todėl būtina tobulinti lietuvių kalbos mokymo metodiką darželiuose. Tų pačių metų vasario 27 d. išspausdintame Virginijos Tamošiūnaitės komentare „Valstybinė kalba ir integracija“, parašytame po to paties pavadinimo Baltijos šalių kalbininkų ir politikų seminaro, teigiama:

Visų trijų šalių kalbininkų nuomonės apie kalbinę integraciją beveik sutampa: ji negali ribotis tik pirmąja jos pakopa – valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos suteikimu. Tolesnis suaugusiųjų mokymas turi būti siejamas su profesinės kvalifikacijos kėlimu, kultūriniu lavinimu, politine ir socialine piliečių raiška.<...> Taigi valstybinės kalbos reikalavimų taikymas įmonėse, organizacijose ir įstaigose – atsakingas dalykas ir kalbininkams, ir vadovams, ir darbuotojams (V. Tamošiūnaitė, „Dialogas“, Nr. 317, p. 4).

Lietuvių kalbos mokymo(si) problemas Pietryčių Lietuvoje bandyta spręsti valstybinio lygmeniu, inicijuojant projektą „Dvikalbystės ugdymas“. Šį projektą kritikavo ir „Dialogas“ kritikavo 2001 m. kovo 9 d. išspausdintame Žibarto Jackūno straipsnyje „Abejotini žiemos sprendimai“:

Atsižvelgiant į ganę nelengvą lietuviškojo švietimo sklaidą Pietryčių Lietuvoje, šio krašto gyventojų etnolingvistinių orientacijų kaitą, kyla abejonių dėl ministerijos kartu su Pedagogikos institutu inicijuoto projekto „Dvikalbystės ugdymas“. Projektą derėtų vadinti dvikalbio mokymo projektu, nes jo esmę atspindi siūlymas ateityje pereiti prie mokymo dviem kalbomis tautinių mažumų mokyklose bei lietuviškose mokyklose, kuriose mokosi daug kitataučių moksleivių. Projektas galėtų būti suvokiamas ir platesniame – ES remiamos plačios kalbų mokymosi programos – kontekste, dvikalbį mokymą laikant veiksmu, padedančiu spartinti ne tik tautinių mažumų integraciją į Lietuvos visuomenę, bet ir viso mūsų krašto integraciją į Europos tautų bendriją. Todėl vargu ar šį projektą galima sieti tik su tautinių mažumų švietimu.

---

²⁴ Mazolevskienė, A. Dvikalbystė ar puskalbystė? *Dialogas*, 1998 m. birželio 6 d.

Straipsnis buvo plėtojamas tų pačių metų birželio 22 d. numeryje, kuriame Švietimo specialistai ir mokyklų vadovai „Apskrito stalo“ rubrikoje išsakė savo nuomonę apie projektą „Dvikalbis ugdymas“. Savaitraštyje išspausdintas polilogas – interviu su ŠMM Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja Loreta Žadeikaite, Pedagogikos instituto mokslo darbuotojomis Ramute Skirpkiene ir Irma Neseckiene bei direktoriumi Pranu Gudynu, Švietimo kaitos fondo direktoriumi Vytautu Toleikiu, rusų mokyklos direktore Roza Dimentova, lenkų mokyklos direktoriumi Adamu Blaškievičiumi ir Lietuvos armėnų bendrijos nariu Ruslanu Arutunianu. Konkrečiu atveju „Dialogas“ kvietė diskutuoti visas suinteresuotas puses, publikacijoje tautinių mažumų įstaigoms atstovaujančių pašnekovų pasisakymams skirdamas beveik tiek ploto, kiek valdininkų ir mokslininkų nuomonėms. Publikacijos antraštė „Gelbėjimosi ratas ar primestas eksperimentas?“ susideda iš dviejų priešingas pozicijas turinčių pasisakymų:

Ar neatsitiks taip, kaip buvo su profilinio mokymo eksperimentu? <...> Ar ir šiuo atveju nebus taip pat – kažkas eksperimentuos, taigi visi kiti bus informuoti apie jau įvykusį faktą, pavyzdžiui, bus paskelbta, kad nuo 2003 metų dvikalbis ugdymas privalo įsigalėti visose tautinių mažumų mokyklose? Kur tas laisvas pasirinkimas? (A. Blaškievičius, „Dialogas“, Nr. 478, p. 10).

Aš manau, kad tautinių mažumų mokykloms, kurių mokiniai išeina į kitas mokyklas, šis „Dvikalbio ugdymo“ projektas yra tarsi gelbėjimosi ratas. Jei jos sugebės pasinaudoti tuo projektu tinkamai, pajėgs išsaugoti mokinius ir suteikti socialinių garantijų savo pedagogams (R. Skirpkiene, „Dialogas“, Nr. 478, p. 10).

Siekiant gerinti lietuvių kalbos ugdymo kokybę, 2004–2008 m. Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonėse buvo numatyta iki 2007 metų II ketvirčio įdiegti vienodo turinio lietuvių kalbos bandos egzaminą visiems mokiniams, tačiau tai nebuvo įgyvendinta. 2011 m. sausio 27 d. pirmajame savaitraščio puslapyje išspausdintas interviu su Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininku Valentinu Stundžiu, kurio antraštė skelbė: „Per 20 metų apleidome valstybinės kalbos statuso reikalus“. Komentuodamas susiklosčiusią situaciją ir apgailestaudamas dėl nesuvienodinto egzamino, V. Stundys šitaip argumentavo siūlymus, susijusius su valstybine kalba dėstomų pamokų skaičiaus didinimu:

Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija nustato, kad šalys įsipareigoja sudaryti vienodas galimybes tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims įgyti visų lygių išsilavinimą. <...> Valstybinės kalbos gebėjimai yra pamatiniai, kad jaunuomenė visavertiškai dalyvautų mokymosi, studijų ir darbo procese.

Dar vieną šią temą atskleidžiančių publikacijų dalį sudaro skaitytojų – lietuvių kalbos mokytojų ir dėstytojų – laišakai. Pasak R. Marcinkevičienės, laišakai „labai pajvairina žanrinę leidinio struktūrą, be to, jie atspindi visuomenės nuomonę ir interesus“ (Marcinkevičienė, 2008, p. 138). 1995 m. sausio 20 d. savaitraščio numeryje spausdinamas Vilniaus V. Sirokomės vidurinės mokyklos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo Kęstučio Trečiakauskio laiškas „Kaip mokyti kitataučius lietuvių kalbos?“ Laiške pedagogas vertina penkerių metų laikotarpio, kai lietuvių kalba

turi valstybinės kalbos statusą, rezultatus nelietuviškose mokyklose. Autorius valstybinės kalbos mokymą laiko prioritetiniu dalyku, kuris lemia kitataučių integravimąsi į Lietuvos ekonominį gyvenimą. Pateikdamas 14 punktų pasiūlymą, kaip reikėtų tobulinti lietuvių kalbos mokymą tautinių mažumų mokyklose, skaitytojas į problemas žvelgia ne tik iš kultūrinės, bet ir iš psichologinės, taip pat politinės perspektyvos:

Pirmiausia iš visų vadovėlių, iš mokytojų darbo stiliaus šalinti prievartą, priešišumą. Neakcentuoti išskirtinės lietuvių kalbos reikšmės, jos būtinumo, istorinių Lietuvos ir Lenkijos valstybės žlugimo peripetijų, rusų okupacijos ir panašių momentų. Politiniai ginčai, gąsdinimas, tolerantiškumo ir takto stoka priešišškai nuteiktų ne tik prieš lietuvių kalbą. Mokant lietuvių kalbos, mokytojo erudicija, kultūra, geranoriškumas yra itin svarbūs. Ne paslaptis, jog lituanistai susiduria ir su tolerantiškumo stoka, ir su atviru ignoravimu. Mokykla negali likti politinių įvykių, ekonominio gyvenimo, spaudoje gvildinamų peripetijų nuošalyje (K. Trečiakauskas, „Dialogas“, Nr. 3806, p. 5).

1997 m. gegužės 30 d. perrašytame laiške Visagino miesto švietimo skyriaus vyr. specialistas V. Lukša teigia, kad nelietuviškose miesto mokyklose lietuvių kalbą dėsto daugiausiai nespecialistai. Be to, 74 proc. bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai nėra įgiję atitinkamos lietuvių k. mokėjimo kategorijos. Lietuviškose mokyklose daugėja mokinių iš kitakalbių šeimų, todėl sunkėja mokytojų darbas. Skaitytojas siūlo jiems mokėti 50 proc. atlyginimo priedą.

Valstybinės kalbos mokymo(si) problemos tiesiogiai koreliuoja su lietuvių kalbos ir kitų dalykų mokytojų trūkumu Rytų ir Pietryčių Lietuvoje. Ši problema priskirta prie kultūrinės ir psichologinės teorinės perspektyvos, kadangi yra susijusi su išankstiniu mokytojų nusistatymu šių regionų mokyklų atžvilgiu. Anthony Giddens teigimu, norint paaiškinti išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją, būtina kalbėti apie psichologinį aspektą sociologijoje (Giddens, 2005). O kultūrinė teorinė perspektyva „apima socialinių, kultūrinių normų sferą, kuri irgi svarbi ir turi įtakos etniniam nepakantumui kilti, kadangi tradicinė (daugumos) kultūra paprastai nesuderinama su „svetimybėmis“, taip kyla nepakantumas, o dažnu atveju ir diskriminacija“ (Frėjutė–Rakauskienė, 2009, p. 27). 1992–1997 m. savaitraščio numeriuose gausu skelbimų, kviečiančių mokytojus dirbti Visagino, Eišiškių, Šalčininkų, Švenčionių miestuose ir rajonuose. Pedagogams siūlomi geri darbo krūviai, priedai, kelionės išlaidų apmokėjimas, kai kuriais atvejais – būstas. Akivaizdu, kad finansinės padėties gerinimas nėra pakankamas stimulus, nes kultūriniai ir psichologiniai iššūkiai jį nustelbia.

Mokytojų trūkumas Rytų ir Pietryčių Lietuvoje nėra vienintelė savaitraštyje reflektuojama šio regiono švietimo problema. Problemų spektras – platus, jas galima priskirti prie įvairių teorinių perspektyvų. Ekonominės perspektyvos problemos išryškėja publikacijose, kuriuose aprašomi lietuviškų ir nelietuviškų mokyklų steigimo, reorganizavimo, finansavimo klausimai šiuose regionuose. Dažnai sprendžiant šiuos klausimus kildavo rimtų nesutarimų tarp Seimo narių, Vilniaus apskrities administracijos ir įvairių organizacijų (pavyzdžiui, „Vilnijos“ draugijos, Lenkų

sąjungos). Stasės Bučiuvienės straipsnyje „Neatsakytų klausimų puokštė Pietryčių Lietuvai“ pateikiami faktai, rodantys, kad Vilniaus apskrities mokyklų finansavimas netolygus:

*Vilniaus rajono savivaldybė atidarė X klasę dviem Kalvelių vidurinės mokyklos mokiniams, Vilniaus apskrities administracija – trims Bezdonių „Saulėtekio“ mokyklos dešimtokams. O devyniolikai Zujūnų mokyklos mokinių, norinčių įgyti vidurinį mokslą, X klasės atidaryti neleidžiama.*²⁵

Toje pačioje publikacijoje pateikiamos Vilniaus apskrities viršininko patarėjo J. Endriukaičio ir jam oponuojančio Seimo nario J. Mincevičiaus išsakytos mintys išryškina politinės perspektyvos problemas:

Man labai neramu dėl Lietuvos lenkų sąjungos veiklos. Jie pradėjo akciją „Lenkų vaikams – lenkiškas mokyklas“. Akciją remia kai kurie lenkų tautybės kunigai, valdininkai. Žmonėms aiškinama, kad lietuviškos mokyklos šiame krašte neturi perspektyvos. (J. Endriukaitis, „Dialogas“, Nr. 336, p. 2).

Kiekvienos sesijos pradžioje tvirtindavome planus, bet kalbėdavome tik apie lietuviškas mokyklas. Tas pats ir šiandien. Apie kitakalbių mokyklas – nė žodžio. <...> Kodėl neleidžiama steigti vidurinių mokyklų lenkų dėstomąja kalba Bezdonyse ir Zujūnuose? Kodėl neleista atidaryti lenkiškų klasių Pavoverėje? Kur šiandien Pavoverės vaikai? Rusiškoje mokykloje! Ką laimėjome? (J. Mincevičius, „Dialogas“, Nr. 336, p. 2).

Kartais rašydami apie rezonansinius įvykius „Dialogo“ autoriai jau publikacijos pradžioje tiesiogiai išreikšdavo savo neutralią poziciją. Pavyzdžiui, 1998 m. gegužės 8 d. Astos Mikelevičiūtės straipsnyje „Kam Lietuvoj gyventi gera?“ teigiama: „„Dialogas“ nesprendžia, kas skriaudėjas, kas nuskriaustasis. Skaitytojui pateikiame tik keletą nuomonių.“ Šioje publikacijoje, kurio struktūra primena polilogą, savo nuomonę apie nevienodai užpildytas Vilniaus mokyklas išsako M. Dobužinskio mokyklos direktorė Jelena Govorova, Lietuvos rusų mokyklos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksandras Iljinas, Lukiškių vidurinės mokyklos direktorius Vladimiras Dobryninas, 53-iosios vidurinės direktorius Aleksandras Kazarinovas, Vyriausybės patarėjas švietimo ir mokslo klausimais Albertas Žalys. Kalbėdami apie reorganizacijos problemas, jie orientuojasi į skirtingas perspektyvas. A. Iljinas akcentuoja kultūrinę:

Gal tai ne vien patalpų klausimas? Pavyzdžiui, uždarant M. Dobužinskio vidurinę, visai nebuvo atsižvelgta, kad ten veikia du muziejai (E. Čiudakovos ir M. Dobužinskio), keletas visuomeninių rusų organizacijų. Nepaslaptis, kad pastatas statytas kaip ligoninė ir tik vėliau, ją rekonstravus, pritaikytas mokyklai. Tad gal geriau tose patalpose įsteigti rusų kultūros ir švietimo centrą, o ne vėl atidarinėti mokyklą <...> (A. Iljinas, „Dialogas“, Nr. 327, p. 10).

V. Dobryninas – ekonominę:

Mokyklų pertvarkymo problema nėra nei nauja, nei ypatinga. <...> Šiandien sunkiau pastatyti keletą naujų mokyklų, nes trūksta lėšų. Kiek pamenu, per pastaruosius dešimt metų sostinės mokyklos nebuvo pertvarkomos (V. Dobryninas, „Dialogas“, Nr. 327, p. 10).

---

²⁵ Bučiuvienė, S. Neatsakytų klausimų puokštė Pietryčių Lietuvai. *Dialogas*, 1998 m. rugpjūčio 14 d.

„Dialogas“ daug dėmesio skyrė ir užsienio lietuviškų mokyklų reorganizavimo ir finansavimo, rėmimo klausimams. Savaitraštis nuolat nušviesdavo Lietuvos politikų apsilankymus lituanistinėse mokyklose, užsienio lietuvių bendradarbiavimą su Lietuvos pedagogais, suteiktą finansinę ir kitokią paramą, išskeldavo dėl kitų šalių vykdomos politikos išskylančias problemas. 1998 m. vasario 6 d. Stanislovas Giedra straipsnyje „Lietuviškų mokyklų rūpesčiai kaimyninėje šalyje“ žavisi Baltarusijos lietuviais, kurie sugeba išlaikyti savo kalbą ir kultūrą net gyvendami sunkiomis sąlygomis, piktinasi valdžios abejingumu ir finansinės naudos siekimu (ekonominė perspektyva):

Lietuviškas mokyklas norima paversti valstybinėmis. Tada lietuvių kalba taptų antraeilium dalyku. Valdininkai neva rūpinasi, kad vaikai, baigę lietuviškas mokyklas, nesugebės tęsti mokslo aukštojoje. Vargu, ar jiems iš tiesų taip rūpi lietuvių mokinių žinios. Gal paprasčiausiai jie negali sutikti, kad milijoninis turtas priklausotų lietuviams.²⁶

Analizuojant publikacijas, kuriose minimos užsienio lietuvių švietimo problemos, pastebimos dvi tendencijos: lietuvių politikų veiksmus (kalbas, vizitus, nutarimus) nušviečiančius tekstus dažniau galima priskirti kultūrinei perspektyvai, o šalių, kuriose tos mokyklos įsikūrusios politikų veiksmus – politinei. Pavyzdžiui, didelės apimties, pirmajame savaitraščio puslapyje prasidedančioje 2000 m. gegužės 12 d. S. Bučiuvienės publikacijoje „Per amžius kepurėmis mušimės?“ pateikiami faktai, rodantys, kad Lenkijos valdžia mažai rūpinasi lietuvių švietimu:

<...> susitikime su Lenkijos Respublikos Seimo nariais viršaičiai buvo įspėti: mokyklos, kuriose mažiau nei 100 mokinių – nerentabilios. Išeitų, kad iš lietuviškųjų „rentabilios“ tik Punsko ir Seinų mokyklos. Visoje Lenkijoje – tik dvi lietuviškos mokyklos?²⁷

Straipsnyje lietuvių padėtis Lenkijoje lyginama su lenkų padėtimi Lietuvoje. Teigiama, kad pastariesiems sudarytos daug geresnės sąlygos, nuo 1990 m. nuolat daugėjo lenkiškų mokyklų, o lenkų politikai reikalauja net privalomojo lenkų kalbos egzamino. Lietuvių politikai įvardijami kaip „ne tokie „kieti““ ir „ieškantys diplomatinių formų“.

Platesnės problematikos „Dialogo“ publikacijos, kuriose aptariamos prie kitų kategorijų nepriskirtos problemos, priskiriamos prie įvairių teorinių perspektyvų. Visgi galima išskirti, kad rašant apie tautinių mažumų integraciją, multikultūrinį ugdymą, tautinių mažumų bendradarbiavimą ir kt., dažniausiai įžvelgiamos kultūrinė ir psichologinė perspektyvos.

3.3. Problemų atspindėjimas pagal bendruomenes ir žanrus

Ištyrus savaitraščio „Dialogas“ publikacijose vyraujančią tautinių mažumų švietimo problematiką, siekta išsiaiškinti, kokioms bendruomenėms skirta daugiau dėmesio. Tam tikros

²⁶ Giedra, S. Lietuviškų mokyklų rūpesčiai kaimyninėje šalyje. *Dialogas*, 1998 m. vasario 6 d.

²⁷ Bučiuvienė, S. Per amžius kepurėmis mušimės? *Dialogas*, 2000 m. gegužės 14 d.

bendruomenės dažnesnis paminėjimas savaitraščio tekstuose leido nustatyti, kokių tautinių mažumų problemos dažniau buvo redakcijos „matymo lauke“. Atlikus kokybinę tekstų analizę (3 lentelė), paaiškėjo, kad daugiausiai publikacijų yra skirta ne konkrečios bendruomenės atstovams, o tautinėms mažumoms, kurios publikacijose įvardijamos kaip „kitataučiai“, apskritai (91), taip pat užsienio lietuviams, kurie tyrime yra vertinami kaip kitų šalių (daugiausia Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos) tautine mažuma (78) ir lenkams (63). Rašant apie Pietryčių Lietuvos švietimo aktualijas, rusų ir lenkų bendruomenės dažnai minimoms kartu (59), todėl analizuojant šios publikacijos atskirtos nuo tų, kurios aktualios tik rusams arba tik lenkams. Publikacijos, kuriose nušviečiamos rusų tautinei mažumai aktualūs dalykai, sudaro dar vieną gausią tekstų grupę (45).

3 lentelė. Savaitraščio „Dialogas“ publikacijų analizė pagal bendruomenes ir žanrus

Bendruomenė	Informaciniai žanrai	Vertinamieji žanrai	Analitiniai žanrai	Iš viso
Visos mažumos	66	10	15	91
Užsienio lietuviai	62	3	13	78
Lenkai	37	12	14	63
Rusai ir lenkai	39	11	9	59
Rusai	32	8	5	45
Žydai	5	2	3	9
Romai	3	1	3	7
Baltarusiai	6	1	0	7
Vokiečiai	2	0	0	2
Ukrainiečiai	1	0	0	1
Karaimai	1	0	0	1
Pabėgėliai	0	0	1	1
				364

Visgi, vertinant, kurios tautinės mažumos problemos buvo geriau reflektuojamos, svarbu atsižvelgti ne tik į publikacijų skaičių, bet ir į jų žanrą, kadangi nuo jo priklauso temos atskleidimo išsamumas, poveikis auditorijai ir kt. Jeigu publikacijos tikslas yra informuoti, žurnalistas siekia kuo tiksliau atspindėti tikrovę, kurioje egzistuoja skaitytojas. Siekdamas šią tikrovę analizuoti giliau, norėdamas aiškinti, interpretuoti aktualias problemas, reiškinius ir procesus, žurnalistas į juos žvelgia siedamas su kitais fenomenais, fundamentalesniais reiškiniais, dėsniniais, įvairių visuomenės gyvenimo pusių vystymosi tendencijomis (Tertychnyy, 2000). Nors savaitraštyje „Dialogas“ apie kitas tautines mažumas rašoma daug mažiau, pavyzdžiui, romų atveju, daugiau publikacijų yra vertinamųjų, analitinių žanrų, kurie ne tik informuoja, bet ir vertina, teigia, analizuoja, interpretuoja, gretina, įtikinėja, todėl yra itin reikšmingi. Informacinio pobūdžio publikacijose svarbiausias yra konkretus faktas, o analitinio pobūdžio tekstuose – autoriaus mintis, kuri remiasi faktų visuma, o taip pat emocijomis, kurias ši mintis sukelia (Tertychnyy, 2000).

R. Marcinkevičienė (2008), laikydama žanrų klasifikacijos principų – deskriptyvaus, o ne

preskriptyvaus požiūrio, žanrą lemiančių veiksnių gausos, įvairovės ir sistemiškumo, prototipinio klasifikavimo, išsamumo ir nuoseklumo, funkcijos pirmenybės formos ir turinio atžvilgiu, spaudos teksto analizės siauresniame leidinio ir platesniame žiniasklaidos kontekste – sudarė lietuviškos spaudos žanrų lentelę, kuria yra remiamasi šiame darbe. Atliekant savaitraščio „Dialogas“ publikacijų analizę išsamiau aptariami informaciniai, analitiniai ir vertinamiesiems žanrams priklausantys tekstai, kuriuose aptariamos Lietuvos tautinių mažumų ir užsienio lietuvių švietimo problemos.

4 lentelė. **Lietuviškos spaudos žanrai pagal R. Marcinkevičienę**

Informaciniai žanrai	Žinutė Straipsnio anonsas Tekstografinė informacija Reportažas Ataskaita Korespondencija Interviu
Vertinamieji žanrai	Redakcinis straipsnis Komentaras Skaitytojo laiškas
Analitiniai žanrai	Straipsnis Žurnalistinis tyrimas Apžvalga Recenzija
Meniniai pramoginiai žanrai	Esė Apybraiža Satyriniai žanrai
Tarnybiniai informaciniai žanrai	Skelbimas Patarimas ir prognozė Reklaminis tekstas Liūdnujų progų žanrai (užuojautos, nekrologai, padėkos, mirties metinių rašiniai)

Šaltinis: Marcinkevičienė, R. 2008. *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys. Versus Aureus, Vilnius, p. 98.*

Informaciniai žanrai

R. Marcinkevičienės teigimu, informacinių žanrų funkcija – pranešti naujienas, informuoti apie įvykius, todėl jie yra patys svarbiausi ir tipiškiausi periodinei spaudai. Šie žanrai apima naratyvius tekstus, kuriais pranešama apie naujausius įvykius, ir nenaratyvius aiškinamuosius, kurie paaiškina naujienų tekstus. Svarbu pabrėžti, kad informacinių žanrų teksto stilius yra nulemtas eksplicitiškumo, kai viskas įvardijama tekstu, beveik nepaliekant poteksčių. Šio žanro tekstai yra objektyvaus, konstruojamojo pobūdžio, beasmenio santykio su skaitytoju, griežtos struktūros ir su gausiai intertekstiniais intarpais, nurodančiais šaltinius (Marcinkevičienė, 2008, p. 99).

Atlikus informacinių žanrų tekstų kokybinę analizę, paaiškėjo, kad savaitraštyje „Dialogas“ tautinių mažumų švietimo klausimai dažniausiai nušviečiami žinutėse. Jose pateikiama informacija apie valdžios atstovų susitikimus su tautinių mažumų mokyklų mokiniais ir mokytojais, jų mokymus ir seminarus, renginius mokyklose, stovyklose ir kitur, naujus tautinių mažumų vadovėlius, atidarytas bendrojo lavinimo ir sekmadienines mokyklas, lenkų ir rusų kalba besimokantiems abiturientams svarbius egzaminus, užsienio mokyklų paramos prašymus, lenkų ir rusų tautybės švietimo srities darbuotojų pasiekimus ir apdovanojimus ir kt. Pagal pateikiamos informacijos pobūdį žinutės gali būti įvykinės ir neįvykinės²⁸. Įvykinės žinutės – tai pranešimai, susiję su konkrečiu įvykiu, pavyzdžiui:

Rugsėjo 1-ąją Vilniuje, Žvėryne, 17-ojoje vidurinėje mokykloje, pirmuosius mokslo metus pradėjo baltarusių vidurinė mokykla. Atidarymo iškilnėse viešėjo Baltarusijos užsienio reikalų ministro Piotro Kravčenkos vadovaujama delegacija, Baltarusijos švietimo ministras Viktoras Gaisionokas. Lietuvos kultūros ir švietimo ministro pavaduotoja Marija Barkauskaitė pažadėjo, jog baltarusių vidurinė mokykla turės visa, ką turi ir kitos Lietuvos mokyklos. Baltarusijos švietimo ministras Viktoras Gaisionokas atvežė dovanų – baltarusiškai „kalbantį“ kompiuterį, knygų bibliotekai. Užsienio reikalų ministras Piotras Kravčenka sakė, jog šios mokyklos įsteigimas liudija Lietuvos valstybės tolerantiškumą, padeda kurti naujus dviejų šalių santykius. Mūsų geidžiamas principas, pasakė jis, kad Lietuva rūpintis čia gyvenančiais baltarusiais, o mes – lietuviais Baltarusijoje²⁹.

Pasak R. Marcinkevičienės, neįvykinės žinutės – tai informacija apie kasdienybės pasikeitimus, būsenas, procesus, kurie pristatomi kaip faktai, grindžiami statistika ar cituojant autoritetus (Marcinkevičienė, 2008, p. 101), pavyzdžiui:

<...> Tautinių mažumų mokyklų mokinio krepšelis yra 10 proc. didesnis nei lietuvių mokyklų. Vienam mokiniui tautinių mažumų mokykloje vadovėliams pirkti dabar vidutiniškai tenka apie 45 Lt. Pridėjus papildomai lėšų, vienam mokiniui vadovėliams pirkti vidutiniškai susidarytų apie 50 Lt. Pagal dabar galiojančią tvarką mokyklos pačios renkasi, kokius vadovėlius pirkti. Dėl mažo mokinių skaičiaus tautinių mažumų mokyklose vadovėlių tiražai nedideli, tad labai išauga jų kainos. Rusų mokyklose dabar mokosi apie 29 tūkst. mokinių, lenkų mokomąja kalba – beveik 20 tūkst., o baltarusių – nesiekia nė 200. <...>³⁰

Žinučių turinys labai įvairus, skiriasi ir jų pateikimas. Pasak R. Marcinkevičienės, svarbus yra ne tiek tekstu pristatomas dalykas, bet žinios, fakto ar prognozės pateikimo forma. Pagal apimtį žinutės gali būti skirstomos į trumpąsias arba kronikines (nuo 1 iki 10 sakinių) ir išplėstines (Marcinkevičienė, 2008, p. 103). Didžioji dalis tautinių mažumų švietimo klausimus „Dialoge“ nušviečiančių žinučių – trumposios arba kronikinės, sudarančios žinučių srautą, kuris visas jas vienija vienu pavadinimu. Savaitraštyje „Dialogas“ trumpąsias žinutes vienija pavadinimai

²⁸ Žurnalistikos enciklopedija, p. 585.

²⁹ Pirmoji baltarusių mokykla. *Dialogas*, 1993 m. rugsėjo 10 d.

³⁰ Lėšos tautinių mažumų vadovėliams. *Dialogas*, 2005 m. kovo 11 d.

„Informacija apie įvykius“, „Informacija apie renginius“, „Savaitės kronika“. Daugiau informacijos suteikia išplėstinės žinutės, kurių sandara yra tokia: pavadinimas, arba antraštė, ataka, arba paantraštė, žinutės tekstas, kuriuo atsakoma į pagrindinius informacinius klausimus. Išplėstinės žinutės gali būti autorinės arba agentūrinės. Žinutės konstruojamos apverstos piramidės principu: pavadinimas turi pranešti svarbiausią dalyką, būti labai informatyvus ir ne įvardyti temą, o vienu sakiniu perteikti svarbiausią teksto tezę. Šią pavadinimų savybę atspindi „Dialogo“ žinučių pavadinimuose: „Mažėja rusiškų mokyklų“, „Lietuvoje viešėjo lituanistinių mokyklų mokytojai“, „Nebemokys valstybinės kalbos“, „Lietuvių mokyklų užsienyje daugėja“, „Sentikiams Lietuvoje – 300 metų“ ir kt. Kita svarbi žinutės pavadinimo užduotis – pritraukti, sudominti skaitytoją, todėl, pasak R. Marcinkevičienės, dažnai atsitinka taip, kad „tezinis pavadinimas neatspindi teksto esmės, tik nurodo skandalingiausią jame minimą momentą“ (Marcinkevičienė, 2008, p. 102). Nuo žanro etalonų nutolstama tada, kai pavadinime ir atakoje atsiranda objektyviam informaciniam tekstui nebūdingo vertinimo. Ši tendencija pastebima šiuose „Dialogo“ žinučių pavadinimuose: „Rusai išvien su lenkais“ (rašoma apie tautinių mažumų požiūrį į lietuvių kalbos egzamino suvienodinimą), „Ministras įžiūri provokaciją“ (ŠMM ministras vertina Lietuvos ir Lenkijos žiniasklaidoje aptariamą tautinių mažumų padėtį Lietuvoje), „Kaltinami nacionalizmu“ (Lenkijos Seimo ryšių su užsienio lenkais komisija pareiškė susirūpinusi dėl blogėjančios lenkų mokyklų padėties Lietuvoje) ir kt. Antraštės yra pirmojo plano akcentai, kurių svarbiausia paskirtis – pavadinti spaudos tekstus. Taip pat savo turiniu, dydžiu ir forma jos parodo perteikiamos informacijos svarbą ir vertę, svarbiausius turinio momentus bei bendrą žurnalo tipą ir pakraipą (Marcinkevičienė, 2008). Savaitraštyje „Dialogas“ antraštės yra dviejų struktūrinių tipų: daiktavardinio žodžių junginio („Paukščiukiškos ministerijos dienos“, „Dviejų Lietuvų mokyklos“, „Tautiniai stereotipai“) arba sakinio pavidalo („Lietuvių mokyklų užsienyje daugėja“, „Čia moko rusų kultūros“, „Sėkmadieninė V. Ševčenkos mokykla vėl pradės veikti“). Originalių grafinių sprendimų keičiant antraštės šriftą leidinyje beveik nepasitaiko, antraštės neužima didelio puslapio ploto.

Kitas savaitraščio informacinis žanras – straipsnio **anonsas**, spausdinamas pirmajame leidinio puslapyje. Jo paskirtis – pateikti trumpą informaciją apie esamo arba būsimo numerio straipsnius. Gali būti pateikiama rubrika, straipsnio pavadinimas ir puslapis, santrauka ar pirmas anonsuojamo straipsnio sakiny. Savaitraštyje „Dialogas“ straipsnio anonsai, kuriuose tikslingai ir trumpai (keliais sakiniais) pristatomos publikacijos, pateikiami tik jų pavadinimai ir puslapiai arba šalia dar pateikiamos ryškesnės citatos, atsiranda tik 2010 m. Iki tol pirmajame puslapyje buvo spausdinamos straipsnių pradžios, nurodant, kuriame puslapyje reikėtų ieškoti tęsinio. Tokių į pirmąjį puslapį iškeliamų, tautinių mažumų švietimą nagrinėjančių straipsnių nėra daug, tačiau visi jie nagrinėja itin aštrius klausimus: pavyzdžiui, nesantaiką tarp skirtingų tautybių žmonių, lietuvių padėtį Pietryčių Lietuvoje, romų švietimo ir adaptacijos klausimus. Visgi, pasak

R. Marcinkevičienės, nepaisant siekio pritraukti skaitytojų dėmesį, teksto dalies išskyrimas ir iškėlimas į pirmąjį puslapį negali būti laikomas atskiru žanru (Marcinkevičienė, 2008, p. 106). Savaitraštyje taip pat nėra analizei reikšmingos, autorės nagrinėjamos tematikos tekstografinės informacijos, korespondencijos, todėl šie žanrai darbe nėra nagrinėjami.

Kokybinei teksto analizei itin reikšmingas **interview** žanras. R. Marcinkevičienės teigimu, interview – tai žurnalisto sumanytas, parengtas ir įgyvendintas pokalbis, pasižymintis nuoseklumu, kalbėjimu pasirinktomis temomis, turint aiškų tikslą, kuris sutampa su konkreto interview paskirtimi. Bendriausia interview kaip žanro funkcija – informacinė, kurią galima dar patikslinti: pasitelkus interview žanrą pasakojama, liudijama, aiškinama, pateikiama nuomonė ir įvertinimas, apibūdinamas pašnekovas, sudaromas jo portretas (Marcinkevičienė, 2008, p. 120). Šio žanro publikacijų, atspindinčių tautinių mažumų švietimo problemas, yra viso laikotarpio savaitraščio numeriuose. Toliau pateikiamoje lentelėje lyginami skirtingų funkcinių atspalvių interview.

5 lentelė. Savaitraščio „Dialogas“ skirtingų funkcinių atspalvių interview lyginimas

Interview pavadinimas, data, asmuo, iš kurio paimtas interview, žurnalistas	Funkcija	Citatos
„Pajudėta iš mirties taško“, 1993–01–29, į klausimus atsakė Kultūros ir švietimo ministerijos Užsienio ryšių tarnybos viršininkė Ligija Kaminskienė, interview užrašė žurnalistė Ramutė Adomaitytė.	Pateikiama nuomonė ir įvertinimas.	„Manau, mes turime ir pavyzdį, ir pasekėjų. Pavyzdys yra tas, kad Rusijoje yra ryžtingai, nestabčiojant imamasi švietimo pertvarkos.“ „Anksčiau, kol tokios sutarties nebuvo, švietimo reikalai buvo sprendžiami tarsi iš Kaliningrado savivaldybės malonės. <...> Dokumentai, kurių pirmiausia reikėjo, kad pajudėtume iš mirties taško, atsirado.“
„Mokyklos išėivijoje: kokios jos?“, 2010–01–22, į interview klausimus atsakė Tautinių mažumų ir išėivijos Departamento direktoriaus pavaduotoja Vida Bagdonavičienė, kalbėjosi žurnalistė Asta Mikelevičiūtė.	Pasakojama, aiškinama.	„Daugiausia liuanistinių mokyklų yra „tradicinės“ savaitgalinės. Vaikai jose mokosi pagal suskirstyti pagal mokytojų parengtas mokymo programas. <...> Dar viena grupė – bendrojo lavinimo mokykla, kuriose mokosi per 1600 mokinių. Ten liuviškai mokoma apie pusės visų dalykų: liuvių kalbos, Lietuvos istorijos, muzikos ir kitų (pagal mokytojų galimybes).“
„Akademikas Zigmąs Zinkevičius: „Mokykla bus tautinė, liuviška!“, 1997–01–10, į interview klausimus atsakė Z. Zinkevičius, kalbėjosi žurnalistas Bernardas Šaknys.	Pateikiama nuomonė, apibūdinamas pašnekovas, sudaromas jo portretas.	„Kiekvienas mokytojas ir kiekvienas mokyklos vadovas privalo mokėti valstybinę kalbą. Kitu atveju – jis ne pilietis. O ne piliečiams neeisime mokyti vaikų.“ „Nesvarbu, kokios tautybės žmogus – lenkas, rusas, žydas – jis neturi ir negali būti abejingas piktiems nedorų žmonių kėslams atitraukti vaikus nuo valstybės, kurioje gyvena, nuo tautos, su kuria yra susiję šimtmečiais. Šito neturime

		leisti, nes visų tautybių vaikai mums brangūs, mums rūpi jų ateitis.
„Gelbėjimosi ratas ar primestas eksperimentas?“, 2001–06–22, į interviu klausimus atsako švietimo specialistai ir mokyklų vadovai, kalbėjosi žurnalistė Lidija Laurinčiukienė.	Pateikiama nuomonė ir įvertinimas.	„Teiginys, kad tik mokyklos bendruomenė turi rūpintis savo gimtosios kalbos išsaugojimu, mano galva, yra klaidingas.“ (Adomas Blaškiėvičius, lenkiškos mokyklos direktorius). „Aš manau, kad tautinių mažumų mokykloms, kurių mokiniai išeina į kitas mokyklas, šis „Dvikalbio ugdymo“ projektas yra tarsi gelbėjimosi ratas.“ (Loreta Žadeikaitė, Švietimo ir mokslo ministerijos atstovė)

Interviu ne visais atvejais yra dialogas. Pirmasis interviu „Pajudėta iš mirties taško“ yra monologinis interviu. Monologiniame interviu, pasak R. Marcinkevičienės, vyrauja vientisas pasakojimas, aiškinimas arba argumentavimas, o teksto pabaigoje dažniausiai pateikiama nuoroda „Pokalbį (šiuo atveju naudojamas žodis „interviu“) užrašė...“ (Marcinkevičienė, 2008, p. 121). Monologinių interviu leidinyje pasitaiko dažnai, dažniausiai pateikiant politikų, švietimo ekspertų nuomonę tam tikrais klausimais. Paskutinis lentelėje pateiktas interviu „Gelbėjimosi ratas ar primestas eksperimentas“ yra polilogo pavyzdys, nes pokalbyje dalyvauja daugiau pašnekovų. Pašnekovai reaguoja ne tik į žurnalisto klausimus, bet ir į kitų pokalbio dalyvių atsakymus, todėl interviu būdingas gyvumas, įtikinamumas. „Dialogue“ polilogai publikuojami tada, kai švietimo bendruomenėje ir visuomenėje atsiranda priešpriešų, yra daug nesutariančių interesų grupių. Pavyzdžiui, tautinių mažumų mokyklos priešinasi dvikalbiam mokymui, lietuvių kalbos egzamino suvienodinimui, o valdžios atstovai suinteresuoti šiuos procesus paspartinti. Kartais virš pateikiamo poliloginio interviu parašomas rubrikos pavadinimas „Apskritas stalas“, pabrėžiant, kad jo tikslas – ieškoti bendrų sprendimų.

Analitiniai žanrai

Antrąją pagal tautinių mažumų problematikos atspindinčių savaitraščio publikacijų skaičių grupę sudaro analitinių žanrų tekstai. Daugiausiai jų skirta visų tautinių mažumų, lenkų ir užsienio lietuvių problemoms nušviesti. Šių žanrų tekstai yra itin reikšmingi, nes juose, „remiantis analizės metodais, aptariamos, komentuojamos vidaus ir užsienio gyvenimo problemos apibendrinami visuomeniniai reiškiniai“³¹. Nuo informacinių žanrų analitiniai skiriasi tuo, kad juose „nepasitenkinama vien paprastu informavimu, konstatavimu, o stengiamasi paaiškinti faktų prasmę,

³¹ Žurnalistikos enciklopedija, p. 474.

reikšmę, atskleisti jų ryšį su kitais faktais, pateikti aptariamos temos apibendrinimus“³². „Dialoge“ didžiausią analitinių žanrų tekstų grupę sudaro **straipsniai**.

Nors pats žodis „straipsnis“ gali būti suprantamas kaip „bet kokio žanro palyginti nedidelis apimties kūrinys, spausdinamas laikraštyje, žurnale, knygoje“³³, ieškant analitinių straipsnių pavyzdžių savaitraštyje „Dialogas“, buvo tiriami tekstai, kurie turi intelektualiąją vertę, loginį minčių dėstymo būdą. Taip pat buvo vertinama, ar juose pateikiama visuomenės gyvenimo reiškinių ir problemų analizė, kuri leistų atskleisti tam tikrus dėsningumus ir dėl to turėtų prognostinę, spėjamąją vertę. Pasak R. Marcinkevičienės, nors analitiniam straipsniui būdingos tikslios formuluotės ir mokslinis stilius, jis nėra akademinis dėl šių priežasčių: svarbus analizuojamojo reiškinio aktualumas, atvirai išsakoma autoriaus nuomonė, siekiama ne tik paaiškinti įvairius dalykus, bet ir paveikti skaitytojo nuomonę, įtikinti ar net paskatinti veikti (Marcinkevičienė, 2008, p. 139). L. Laurinčiukienės straipsnyje „Mokslo metai prasideda ir nelegaliose mokyklose“, išryškėja siekis įtikinti skaitytojus (daugiausia nelietuviškų mokyklų absolventus ir jų tėvus, nes nelegalūs universitetai juos vilioja siūlydami studijas gimtąja kalba³⁴) nesirinkti nelegalių Lietuvoje veikiančių aukštojo mokslo mokyklų, perspėti apie grėsmes ir pasekmes:

Pasinaudodamos valdininkų neveiklumu neteisėtos aukštosios mokyklos sėkmingai gyvuoja Lietuvoje jau 5–7 metus. Kiek yra neteisėtai veikiančių švietimo institucijų, irgi niekas iki šios nesuskaičiavo; iš dienraščiuose bei internete pasirodančių skelbimų galima tik daryti prielaidą, kad jų – apie 10.³⁵

Straipsnio pabaigoje, remiantis Seimo Švietimo, kultūros ir mokslo komiteto patarėjo Alfonso Ramono vertinimu, padaroma išvada:

<...> visuomenė per menkai informuota apie valstybines ir nevalstybines aukštąsias mokyklas, sunkiai orientuojasi, kurios teisėtos, o kurios ne. Žmonės pradės mąstyti, kai turės informacijos.³⁶

Straipsnio pabaigoje taip pat pateikiama oficiali statistika – lentelė, kurioje surašytos visos Lietuvoje veikiančios legalios aukštojo mokslo mokyklos. Siekis paveikti skaitytojų nuomonę išryškėja ir straipsnyje „Čigoniukai nieko neišvaikė“. Straipsnio autorius nenurodytas, jis yra pateikiamas pirmajame puslapyje su priedu „Tautinių mažumų švietimas“. Straipsnio pradžioje aprašomi įvykiai, kurie lėmė, kad romų vaikams ugdyti buvo skirta klasė daugiatautėje 58-oje Vilniaus mokykloje:

³² Žurnalistikos enciklopedija, p. 474.

³³ Ten pat.

³⁴ Straipsnyje „Mokslo metai prasideda ir nelegaliose mokyklose“ šis faktas nėra nurodomas, tačiau jis pateikiamas 1999 08 06 „Dialogo“ numeryje, kuriame spausdinamas žurnalistės interviu su Mokslo ir studijų departamento Skyriaus vedėju Rimantu Vaitkumi. Jis, komentuodamas susiklosčiusią padėtį, teigia: „Visų penkių įstaigų panašumas – studijų organizavimas nevalstybine – rusų arba lenkų – kalba, tuo priviliojant šių tautybių jaunimą.“

³⁵ Laurinčiukienė, L. Mokslo metai prasideda ir nelegaliose mokyklose. *Dialogas*, 2001 m. rugpjūčio 31 d.

³⁶ Ten pat.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas tabore „dirbo“ šviečiamąjį darbą, agitavo jo gyventojus mokytis. <...> Įtikinėjimai davė rezultatų – daugiau nei 20 įvairaus amžiaus čigonų patvirtino, kad nori mokytis. Ir net ne rusiškai, kaip iki tol, o lietuviškai. Šiuo čigonų sutikimu remdamasis departamentas liepos mėnesį kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybės švietimo skyrių, prašydamas skirti patalpas čigonų tautybės vaikams mokytis. Atsakymas buvo neigiamas. Teliko prašyti pagalbos ir prieglobsčio žadėjusiems valstybine kalba mokytis čigonams 58-ojoje mokykloje.³⁷

Toliau straipsnyje pateikiama problemų analizė, atlikta remiantis ekspertų pasisakymais. Ekspertai konstatuoja suprantantys kitų tautybių mokinių baimes dėl romų vaikų atėjimo į mokyklą, tačiau šios dažnai esančios nepagrįstos, suformuotos spaudos. Nuomonę sustiprina Pilietinių iniciatyvų centro darbuotojos Ingos Nausėdienės pateikiamos didžiausių šalies laikraščių 1990–1998 m. publikacijų apie tautines mažumas tyrimo išvados:

<...> matome, kad žiniasklaida čigonams „lipdo“ kriminalizuotos visuomenės dalies, marginalinės grupės etiketę. Kai tik rašoma apie čigonus, būtinai kalbama apie vagystes, sukčiavimą, prekybą narkotikais. Apie kitą čigonų bendruomenės dalį, gyvenančią normalų gyvenimą, net neužsiminama.³⁸

Aiškinantis, ar yra ryšys tarp 58-ojoje Vilniaus mokykloje planuojamos atidaryti romų vaikų klasės ir kitų tautybių vaikų netekimo, trijų klasių nesuformavimo (dėsningumo atskleidimo aspektas analitiniame straipsnyje), pateikiamas Tautinių mažumų ir išeivijos departamento direktoriaus Remigijaus Motuzo komentaras su konkrečiais faktais:

Pradėjome 1997-aisiais. Tada 58-ojoje vidurinėje mokykloje atidarėme vieną I klasę čigoniukams, pernai – II klasę. Nepatenkinti buvom, kad nemokom čigoniukų valstybinės kalbos. <...> Nemanau, kad dėl kitų trijų klasių nesusiformavimo yra kalti čigoniukai arba mūsų departamentas, tarpininkavęs, kad romų vaikai apskritai būtų mokomi. <...> Departamento specialistai su [58-osios mokyklos] direktore susitiko tik rugpjūčio 26 d. ir susitarė dėl mokymo organizavimo. Manome, kad tuo metu mokyklos kitos pirmosios klasės jau turėjo būti suformuotos. Taip pat nemanome, kad tėvai ir jų vaikai išsigando čigoniukų. Jau keletą metų šios mokyklos įvairiose klasėse mokosi čigonų tautybės vaikai.³⁹

Savaitraščio pozicija bei siekis įtikinti ir paveikti skaitytojų nuomonę labiausiai pastebimas straipsnio pabaigoje. Straipsnyje nėra 58-osios mokyklos direktorės komentaro, pokalbis su ja tik trumpai atpasakojamas:

<...> R. Zinkevičienė „Dialogui“ daug kalbėjo, tačiau logiškai paaiškinti, kuo remiantis buvo planuotos 6 pirmosios klasės, negalėjo. Nei jokių sąrašų, nei pareiškimų, nei apklausų, nei duomenų apie potencialius pirmokus mokykla nerinko ir neturi. Todėl taip pat sėkmingai buvo galima teigti, kad čigoniukai išvaikė, tarkim, 5 klases. Lengva vaikyti tai, ko nėra.⁴⁰

³⁷ Čigoniukai nieko neišvaikė. *Dialogas*, 1999 m. rugsėjo 24 d.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Čigoniukai nieko neišvaikė. *Dialogas*, 1999 m. rugsėjo 24 d.

⁴⁰ Ten pat.

Straipsnyje nepateikiama romų ir kitų tautybių mokinių tėvų nuomonių. Publikacijos pabaigoje „Dialogas“ pateikia savo aiškinimą (spėjimą), kodėl mokykloje nesusiformavo reikiamas klasių skaičius:

Sostinės 58-ajai vidurinei mokyklai buvo patogu dėl moksleivių mažėjimo rasti kaltininką – čigonus, o žiniasklaidai paranku platinti direktorės išgalvotą teiginį kaip teisingą. Rusiškų mokyklų padėtis dabar nepavydėtina. Moksleivių jose smarkiai mažėja, pastebimas tiesiog protrūkis besirenkančiųjų lietuviškas mokyklas. Gal todėl šį rugsėjį dėl moksleivių mažėjimo tapo „kalti čigoni“?“. ⁴¹

Straipsnio pabaigoje taip pat pateikiamas apibendrinimas, nurodomos romų ugdymo iniciatyvos ir socializacijos projektai. Atlikus straipsnio „Čigoniukai nieko neišvaikė“ analizę, galima daryti išvadą, jog jam būdingi šie analitinio straipsnio bruožai: aktualumas, loginis minčių dėstymo būdas, intelektualioji vertė, visuomenės gyvenimo reiškinių vertinimas ir analizė, dėsningumo nustatymas, atvirai išsakoma nuomonė, siekis paveikti skaitytojų nuomonę, įtikinti juos savo tiesa. Publikacijoje silpniau atsiskleidžia šie R. Marcinkevičienės nurodyti bruožai:

1. *Objektyvumo išlaikymas.* Straipsnyje nėra romų ir kitų tautybių mokinių tėvų, mokyklos direktorės nuomonės, iš esmės polemizuojant remiamasi tik ankstesnėmis, kitose žiniasklaidos priemonėse pateiktomis publikacijomis. Jos tiksliai neįvardytos, teigiama, kad tai „įvairi spauda“.
2. *Nepasižymėjimas kalbos vaizdingumu ir stiliaus ekspresija.* Tekste naudojami retoriniai klausimai, pavyzdžiui: „O gal tai bjauri rasizmo apraiška?“ „Kodėl taip atsitiko? Ar galėjo būti kitaip?“ Taip pat frazeologizmas „įvairi spauda *émé vienon dūdon pūsti*“, vietoj neutralaus žodžių junginio „čigonų (romų) vaikai“ vartojamas deminutyvas „čigoniukai“.

Kitas svarbus analitinis žanras – **žurnalistinis tyrimas**. Pasak R. Marcinkevičienės, nuo kitų analitinių straipsnių jis skiriasi tuo, kad reikalauja ilgesnio paruošiamojo darbo, išsamumo. Tyrimu šiuo atveju vadinamas ne informacijos gavimo procesas, o jo rezultatas, nes tikslas yra atskleisti tiesą, demaskuoti netinkamai besielgiančius asmenis ir apie tai pranešti skaitytojams. Be to, demaskavimas turi kažką pakeisti, palengvinti visuomenės ar tam tikros bendruomenės gyvenimą, t.y. turėti aiškią prasmę (Marcinkevičienė, 2008). Tyrimą atlieka žurnalistas, kuriam būtinas tam tikras pasirengimas. Savaitraštyje „Dialogas“ vos viena su tautinių mažumų klausimais susijusi publikacija įvardijama kaip žurnalistinis tyrimas – Danguolės Straičienės „Lietuvių kalba – ne visiems gimtoji“. Autorė tiria lietuvių kalbos mokymo lygį Vilniaus tautinių mažumų mokyklose, pateikia konkrečių pavyzdžių iš mokyklų, kuriose, jos manymu, padėtis yra prasta:

60-oji vidurinė mokykla, esanti Pašilaičiuose, tikrai nemaža. Vien lietuvių kalbos mokytojų čia – 18. Tačiau tik 4 iš jų – lituanistai. Valstybinės kalbos čia moko ukrainietė (anot direktorės pavaduotojos I Lisavodskajos, neakivaizdiniu būdu studijuojanti lietuvių kalbą), trečius metus „užsibuvusi“ ekonomistė, daugiausia – rusistų, keli

---

⁴¹ Čigoniukai nieko neišvaikė. *Dialogas*, 1999 m. rugsėjo 24 d.

istorikai. Gelbsti ir studentai. <...> 49-oji vidurinė mokykla įsikūrusi Šeškinės pradžioje. Čia lietuvių kalbos moko 8 mokytojos, tik 2 iš jų – specialistės. Be jų, lietuvių kalbą dėsto pensinio amžiaus fizikos mokytoja, nelietuvė ikimokyklinio ugdymo specialistė (ji, pasak direktorės pavaduotojos M. Gorelčenko, persikvalifikuoja Vilniaus pedagoginiame universitete), 4 rusistės, iš kurių 2 – nelietuvės.⁴²

Tekste gausu tikslių skaičių, nuorodų į informaciją pateikusius asmenis. Tačiau, anot R. Marcinkevičienės, žurnalistinio tyrimo žanras pagrįstas ne tik tikslumu, objektyvių faktų pateikimu, bet ir jų analize, bandymu nustatyti tiriamojo reiškinio priežastis. Faktai interpretuojami, situacijos eksplicitiškai vertinamos, siekiant įtikinti skaitytoją vertinimų teisingumu (Marcinkevičienė, 2008). Publikacijoje prastas lietuvių kalbos mokymas nelietuviškose mokyklose daugiausiai siejamas su specialistų trūkumu, netinkamu jų parengimu. Cituojant Vilniaus pedagoginio universiteto profesorės Irenos Musteikienės žodžius, teigiama, kad studijuoti lietuvių kaip negimtosios kalbos dėstymo metodikos stoja mažai absolventų, dažniausiai jie yra iš Vilniaus ir Vilniaus krašto, ateina menkai pasiruošę ir „nelabai džiugina“, be to, šioms studijoms skiriamas menkas finansavimas, trūksta metodinės literatūros. Patvirtindama mokslininkės žodžius apie prastą studentų parengimą, žurnalistė pateikia pavyzdį apie tris minėtą specialybę baigusias lenkų tautybės absolventes (dvi iš jų po studijų grįžo dėstyti į savo mokyklą):

Direktorius jomis patenkintas, tačiau [Vilniaus švietimo skyriaus] inspektorė S. Gongapševienė abejoja jų darbo kokybe, nes jaunosios mokytojos „nekalba taisyklingai lietuviškai“. Tačiau jos – specialistės!⁴³

Publikacija užbaigiama išvardinant teigiamus dalykus. Minimoms mokykloms, kuriose dauguma lietuvių kalbos mokytojų yra specialistai ir „lietuvių kalbos reikalai klostosi pakankamai gerai“. Iš esmės tekstas atitinka žurnalistinio tyrimo žanrui keliamus reikalavimus. Jis skirtas tiek padrąsinti tautinių mažumų mokyklos tėvus, kurie „tapo reiklesni, jiems ne vis viena, kaip jų atžalos mokomos lietuvių kalbos“, tiek atkreipti švietimo ekspertų, mokytojų dėmesį į šią problemą.

Kito analitinio žanro tekstų – **apžvalgų** savaitraštyje taip pat nėra daug. Galima daryti prielaidą, kad savaitraštyje „Dialogas“ daugiau dėmesio buvo skiriama konkrečioms aktualijoms, o ne ilgesnio laikotarpio, gilesnės analizės reikalaujančioms publikacijoms. Pažymėtina, kad toks redakcijos požiūris atitiktų šiandieninių skaitytojų lūkesčius, nes atliktame švietimo spaudos tyrime (žr. IV skyrių) išryškėjo dominuojantis aktualijų ir naujovių poreikis. Tuo tarpu apžvalgoje „pateikiama apibendrinta tam tikro laikotarpio įvykių ar faktų panorama“⁴⁴, o prie analitinių žanrų ji priskiriama dėl informacijos susistemavimo, komentavimo. Apžvalgos gali būti skirstomos pagal apžvelgiamo laikotarpio trukmę (savaitės, mėnesio, metų įvykių), pagal tematikos pobūdį (politines, ekonomines, sporto, kultūros ir kt.).⁴⁵ Pavyzdžiui, Broniaus Kašelionio apžvalgoje „Prie krauju

⁴² Straičienė, D. Lietuvių kalba – ne visiems gimtoji. *Dialogas*, 1996 m. sausio 26 d.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Žurnalistikos enciklopedija, p. 30.

⁴⁵ Ten pat.

aplaistyto kelio“ (1992–06–19) pasakojama Seinų kraštų istorija, tarp kitų dalykų minint ir lietuviškų mokyklų padėtį šios istorijos kontekste. Savaitraščio vyriausiosios redaktorės Elenos Tervidytės publikacijoje „Visaginas“ pateikiama trumpa šio multikulūrinio miesto istorija, lyginama tautinių mažumų ir lietuviškų švietimo įstaigų padėtis:

Pastatytas kaip Ignalinos atominės elektrinės satelitas, jis buvo pavadintas ilgamečio Tarybų Lietuvos sekretoriaus Antano Sniečkaus vardu. <...> į Lietuvą – vieną iš keturiolikos broliškų respublikų – atvažiavo tūkstančiai jaunu, kvalifikuotų darbininkų. <...> Nepriklausomybės metais Sniečkus perkrikštytas į Visaginą. <...> Gyvena, pasak žinančių, 42 tautybių žmonės. Lietuviai Visagine yra tautinė mažuma – tesudaro 15 proc. <...> Lietuviškos klasės Sniečkaus mieste buvo atidarytos 1978 m. 1-osios vidurinės mokyklos patalpose. Vėliau jos buvo perstumtos į 2-ąją vidurinę mokyklą, o 1989-aisiais gavo nuosavą stogą – sovietinių kareivinių mokymo kombinatą.⁴⁶

Toliau publikacijoje nušviečiama dabartinė Visagino lietuviškos mokyklos padėtis kultūriniu (gerėjančio bendradarbiavimo su tautinių mažumų mokyklomis) ir ekonominiu (mokykla po ilgo laukimo gavo šiuolaikišką priestatą) aspektu. Publikacija užbaigiama net penkiais retoriniais klausimais:

Ką darome, kad jie [visaginiečiai] būtų geri Lietuvos piliečiai, o ne valstybės gyvenimui abejingi atominio miestelio gyventojai? Kodėl Lietuva savo lėšomis rengia studentus Rusijos, Baltarusijos aukštosioms mokykloms? Kodėl lietuviška mokykla – Visagino tautinės mažumos mokykla – tebesijaučia podukros vietoje? Kas atsakys? Gal koks kandidatas į prezidentus ar Europarlamentą?

Toks apžvalgos apibendrinimas panašesnis į komentaro (laisvesnės formos vertinamojo žanro) pabaigą.

Vertinamieji žanrai

Komentaras nuo apžvalgos skiriasi mažesniu objektyvumu, siauresniu apžvelgiamuoju objektu, žemesniu apibendrinimo ir sisteminimo laipsniu, tačiau autoriaus pozicija taip pat grindžiama argumentais ir faktais. Komentare ryškus autoriaus subjektyvumas, siekis turimus faktus interpretuoti, įtikinti skaitytoją savo teisumu ir formuoti visuomenės nuomonę. Komentarų tekstuose daug implikacijų, poteksčių, kalbos ir stiliaus ekspresijos, kurios padidina įtaigą (Marcinkevičienė, 2008). „Dialogue“ komentarus rašė vyr. redaktorė E. Tervidytė, žurnalistai – V. Banaitis, S. Bučiuvienė, B. Petrauskaitė, švietimo specialistai – J. Banys, V. Salienė ir kt. E. Tervidytė daugiausiai rašė politinėmis temomis, komentavo politikų veiksmus ir pasisakymus:

Baisių, materialinių nepriteklių iliustruojančių vaizdų buvo papasakota ir apie lenkiškas, ir apie lietuviškas mokyklas. Apskritai kalba sukosi tik apie šias mokyklas, o juk Vilniaus krašte yra ir kitokių. <...> Refrenas, kad lietuviškoms mokykloms Švietimo ir mokslo ministerija yra motina, o lenkiškoms – pamotė, ir atvirkščiai elgiasi

---

⁴⁶ Tervidytė, E. Visaginas. *Dialogas*, 2004 m. gegužės 28 d.

Vilniaus krašto valdžia, skambėjo iki pat vėlyvo posėdžio pabaigos (20 val. 30 min.). <...> Taigi, matyt, laikas pripažinti, kad ne tik valstybinės politikos Vilniaus krašte nėra, bet nėra ir valstybinio požiūrio.⁴⁷

Kartais periodinių leidinių komentarų autoriais tampa aktyvūs skaitytojai, kurie dažnai siunčia laiškus į redakciją, išsakydami savo požiūrį į aktualias problemas. Savaitraštyje „Dialogas“ tokiu autoriumi tapo Visagino švietimo specialistas Vincas Lukša, iš pradžių į redakciją rašęs laiškus („Trūksta lituanistų“, „Reikėtų priedo“ (1997 m.), „Verdenės“ mokyklai – dvidešimt“ (1998 m.)), o 1999 m. – jau tapęs komentaro autoriumi. Jo komentare „Ried ratai, ried rateliai“ ne tik nušviečiama Visagino gyventojų valstybinės kalbos mokymo(si) situacija, bet ir išsakoma subjektyvi autoriaus nuomonė, pateikiami pasiūlymai, kaip ją galima būtų tobulinti:

Anksčiau buvo leidžiama nemokamai lankyti kursus tik vieną kartą. O prieš tai už mokslą reikėjo susimokėti. Tada kursų lankytojai jautė didesnę atsakomybę už savo mokymosi rezultatus negu dabar. <...> Kalbinės aplinkos stoka yra ne pagrindinė lietuvių kalbos neįsisavinimo priežastis, kaip teigia besimokantieji, o veikiau tik pretekstas pasiteisinti. Rezultatai priklauso ir nuo kitakalbių požiūrio į valstybinę kalbą. Rieda Valstybinės kalbos centro pedagoginis vežimas. Sukasi jo rateliai ir rateliukai. Eikvojami valstybės pinigai, o naudingo veikimo koeficientas, deja, dažniausiai mažesnis nei 25 proc. Ar nevertėtų įvesti nors nedidelio mokesčio už valstybinės kalbos kursų lankymą?⁴⁸

Komentaro tekste naudojamos meninės raiškos priemonės sustiprina stiliaus ekspresiją, testas komponuojamas taip, kad padidintų įtaigą, naudojamas tam tikras informacijos pateikimo ir išdėstymo modelis. Marcinkevičienė, remdamasi lenkų spaudos analitikės Marijos Wojtak klasifikacija, išskiria du pagrindinius informacinės struktūros modelius:

1. *Įvadinė nuomonė – įvykio arba reiškinio vertinimas – argumentai ir pasiūlymai.*
2. *Įvykio arba reiškinio aprašymas – nuomonė apie jį – argumentacija ir apibendrinimai.*

Minėtas V. Lukšos komentaras priklauso pirmajam modeliui, tačiau savaitraščio autoriai naudoja abu.

Tyrimui svarbus ir kitas vertinamojo pobūdžio žanras – skaitytojų **laiškai**. Šis žanras lengvai atpažįstamas, nes paprastai būna pasirašytas, nurodant ne tik autoriaus vardą ir pavardę, bet ir profesiją, kartais – organizaciją, kuriai autorius priklauso. Savaitraščiu „Dialogas“ laiškus rašė daugiausia mokytojai, kiti švietimo srityje dirbantys specialistai, kartais – tėvai, kiti skaitytojai. Vertinant skaitytojų laiškus, kuriuose minimos tautinių mažumų švietimo problemos, sunku nustatyti tikrąjį jų kiekį, nes nežinoma, kiek laiškų dėl įvairių priežasčių nebuvo išspausdinta. Paprastai laikraščiuose skaitytojų laiškai retai pateikiami autentiški. Dažniausiai jie būna redaguojami leidinio redaktorių – trumpinami, taisoma kalba, taip pat sugalvojamas pavadinimas. Kartais laiškai žurnalistų perdirbami, komentuojamos skaitytojų iškeltos problemos, rašoma jų

⁴⁷ Tervidyte, E. Ministro įsakymas – nesuprastas ar klastingas? *Dialogas*, 1992 m. vasario 12 d.

⁴⁸ Lukša, V. Ried ratai, ried rateliai. *Dialogas*, 1999 m. rugpjūčio 13 d.

pasiūlytomis temomis ir tarsi jų vardu (Marcinkevičienė, 2008). „Dialoge“ taip pat galime rasti atpasakotų laiškų, kurie pasižymi glaustumu.

Rašydami laiškus skaitytojai ne tik siūlo problemines temas, bet ir reaguoja į savaitraščio publikacijas, aktyviai komunikuoja su redakcija. Pasitaiko laiškų, kurie yra didesnės apimties, gilesnės analizės ir išsamesnio vertinimo už publikacijas, kurias jie reflektuoja. Pavyzdžiui, trumpoje žurnalistės B. Petrauskaitės žinutėje pateikiama informacija apie tai, kad lietuviškose Vilniaus mokyklose mokiniai anglų kalbos mokosi iš rusiškų vadovėlių. Teigiama, kad šią informaciją redakcijai suteikė šeštoko mama. Be to, ir kiti tėvai yra nepatenkinti ir ketina skųstis Švietimo ir mokslo ministerijai:

<...> nors rusiško teksto vadovėlyje ir pratybų sąsiuvinuose nedaug, bet antra užsienio kalba mokytis pirmosios vaikui toli gražu nepadedą.⁴⁹

Žinutėje pateikiamas trumpas ŠMM Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausiojo specialisto Edmundo Rupšlaukio komentaras:

Tragedijos nematau. Tai tik rodo, kad nacionaliniai užsienio kalbos vadovėliai mūsų anglistų netenkina.

Publikacijos pabaigoje žurnalistė pakvietė skaitytojus išsakyti savo nuomonę apie tai, ar svarbu, iš kokio vadovėlio moko mokytojas. Po dviejų savaitių „Dialoge“ buvo išspausdintas pusę puslapio užimantis anoniminis „septintoko mamos“ laiškas. Jame skaitytoja giria rusišką anglų kalbos vadovėlį, prieštarauja žinutėje išsakytai kitos mamos nuomonei, kalba už kitus tėvus:

V ir VI klasėje vaikai turėjo po 5 savaitines anglų kalbos pamokas (kasdien) ir niekada nei vaikams, nei tėvams nekilo klausimas, kodėl mokoma iš rusiškų vadovėlių. Vadovėlis, mano manymu, – puikus, apimantis gana plačią programą. <...> V ir VI klasės vadovėlių pranašumą dar kartą pamatėme šią vasarą, kai su šeima lankėmės Londone. Atsidūręs sostinės centre, sūnus taip drąsiai angliškai vardijo ten objektus, kad net grupės gidė nusistebėjo. Tai kuo gi nepatenkinta Žemynos vidurinės mokyklos šeštoko mama? Kad vadovėlis brangus?⁵⁰

Tokiu būdu netiesioginė komunikacija vyko ne tik tarp savaitraščio redakcijos ir skaitytojų, bet ir tarp pačių skaitytojų. Minėtu atveju vieni tėvai iškėlė problemą kreipdamiesi į „Dialogo“ redakciją, o kiti išsakė savo nuomonę pasinaudodami galimybe parašyti laišką.

Išnagrinėjus tautinių mažumų švietimo problemas atspindėjusias publikacijas žanriniu požiūriu, nustatyta, kad „Dialoge“ dominavo informacinių žanrų tekstai (253), analitinių ir vertinamųjų žanrų tekstų publikuota mažiau (63; 47), tačiau jų įvairovė – didelė. Straipsniai sudaro didžiausią analitinių tekstų dalį, o daugiau pasiruošimo, gilesnės analizės reikalaujančių apžvalgų ir žurnalistinių tyrimų publikuota mažiau. Vertinamųjų žanrų tekstų pagrindą sudaro įvykius ir

⁴⁹ Petrauskaitė, B. Lietuviškose mokyklose – rusiški vadovėliai. *Dialogas*, 1992 m. rugpjūčio 13 d.

⁵⁰ *Tai tikrai puikus vadovėlis!* 1999 09 03, „Dialogas“.

problemas interpretuojantys komentarai bei skaitytojų (mokytojų, švietimo specialistų, mokinių tėvų) laiškai. Pastebėta, kad vienai ar kitai tautinių mažumų švietimo problemai aštrėjant, informacinių žanrų tekstus vis dažniau keičia analitinių ir vertinamųjų žanrų tekstai. Skirtingos nuomonės pateikiamos publikuojant polilogus („Apskrito stalo“ rubrika) arba tame pačiame numeryje išspausdinant kelis interviu. Skirtingų žanrų publikacijos atlieka visas žurnalistikos funkcijas: informacinę, aiškinamąją, auklėjamąją, kultūrinę ir pramoginę.

IV. ŠVIETIMO SPAUDOS POREIKIS LIETUVOJE

4.1. Periodinių leidinių mažėjimo tendencija

2016 m. gruodžio 5 d. tinklalapyje www.e-peticija.lt Lietuvos edukologijos universiteto Lietuvių kalbos didaktikos katedros asistentė Vilija Janušauskienė paskelbė peticiją „Dėl Pedagogikos instituto / centro pedagoginės spaudos (mokytojams ir Lietuvos visuomenei) atkūrimo / įkūrimo / steigties bei mokyklinės lituanistikos problemų sprendimo būtinybės“, adresuotą Lietuvos Respublikos Prezidentei, Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijai. Antrame peticijos punkte rašoma:

Pedagoginė spauda būtina mokytojų, mokinių, tėvų, mokyklos ir valstybės dvasinei sąjungai ir galioms ugdyti. Deja, Lietuvos mokytojų dalykines bei profesines kompetencijas tobulinusi pedagoginė spauda, nesulaukusi valstybinės paramos, žuvo – 2016 m. spalio mėnesį buvo nutraukta paskutinių nepriklausomos Lietuvos mokytojų žurnalų „Gimtas žodis“, skirto mokytojų lituanistų dalykiniam ugdymui(si), ir „Žvirblių takas“, skirto pradinėjų klasių mokytojams, leidyba. Primename, jog 1918-1940 m. Lietuvoje buvo leidžiami šie pedagoginės spaudos leidiniai: „Lietuvos mokykla“, „Mokykla ir visuomenė“, „Mokykla ir gyvenimas“, „Tautos mokykla“, „Švietimo darbas“, „Pedagoginis metraštis“; 1945-1989 metais – „Tarybinis mokytojas“ ir „Tarybinė mokykla“; 1989-2016 metais – „Dialogas“, „Tautos mokykla“, „Mokykla“, „Gimtas žodis“, „Žvirblių takas“. Dabar iš jų nebeliko nė vieno. Mokytojų profesinis tobulėjimas, mokyklos ir visuomenės ryšių puoselėjimas spaudos pagalba – ne tik šiuolaikinio gyvenimo būtinybė, bet ir mūsų švietimo istorijos dienoraštis / metraštis, todėl prašome valstybinės paramos ir finansavimo pedagoginei spaudai atkurti.⁵¹

Peticiją pasirašė 242 žmonės, paskutinis įrašas – 2017 m. lapkričio 6 d. Be peticijoje minimų leidinių prie švietimo spaudos galima priskirti ir šiuos nebeleidžiamus laikraščius bei žurnalus:

- „Mažylis“ – mėnraštis ikimokyklinukų tėvams, ėjęs 1991–1995 m. Tiražas 1991 m. – 30 000 egz., 1995 m. – 4000 egz.;
- „Moksleivis“ – mėnesinis žurnalas moksleiviams, ėjęs 1935–1936 m. Kaune ir 1958–2001 m. Vilniuje su 1963–1964 m. pertrauka. Tiražas: 1981 m. – 105 100, 1985 m. – 70 000, 1997 m. – 3500 egzempliorių;
- „Švietimo naujovės“ – mėnesinis pedagogikos žurnalas, ėjęs nuo 1993 m. iki 1998 m. Tiražas 1993 m. – 3000 egz., 1996 m. – 1300 egz.

Šie faktai atskleidžia aiškią švietimo leidinių mažėjimo tendenciją, kai palaiptai mažėjant leidinių tiražams jų veikla yra visiškai nutraukiama.

⁵¹ Prieiga internetu: <http://www.e-peticija.lt/peticija/278/del-pedagogikos-institutocentro-pedagogines-spauda>

4.2. Reakcija į „Dialogo“ veiklos nutraukimą

Savaitraščio „Dialogas“ leidyba buvo nutraukta 2014 m. sausio mėnesį. 2013 m. gruodžio mėnesio dviejuose paskutiniuose numeriuose išspausdintuose „Dialogo sudie“ pateiktas „žiupsnelis citatų iš 22-ųjų metų „Dialogo“ tekstų“⁵². Teigiama, kad citatos yra atsitiktinės – „kaip ir viskas gyvenime“. Skirtingų autorių citatos apjungtos trumpu, bet emociu (nedideliame tekste gausu meninės raiškos priemonių) komentaru:

Na štai ir priėjome smagiai liepto galą – be šio „Dialogo“ numerio beliko išleisti dar vieną. Taigi – du paskutiniai žingsniai leidžiantis į laisvąjį plaukiojimą. Atrodytų, galėtume taip ir finišuoti atsidavę ritmingai inercijai – šokti nuo liepto galo nė nestabtelėję... Betgi didelė pagunda paskutinįsyk – akimirksniai – grįžtelėti atgal ir, perbėgus žvilgsnio punktyru, pasakyti „sudie!“ tiems 22-ėjimams su visu įvairiaspalviu ir įvairiaspaliu jų turiniu. O juk kiek visko per tą laiką įvyko...⁵³

Dar emociškesnis – paskutiniame savaitraščio numeryje išspausdintas Kęstučio Miliausko, kuris pasirašo esantis „Dialogo“ skaitytojas ir rašinėtojas, komentaras. Jį autorius pavadino nekrologu. K. Miliauskas, teksto pradžioje ironiškai priminęs, kad apie mirusiuosius galima kalbėti tik gerai, išskiria stipriausias savaitraščio savybes: savitumą, intelektualumą, įdomumą, kritiškumą, dialogo tarp skirtingai galvojančių žmonių kūrimą. Komentaro pabaigoje autorius pateikia savo nuomonę apie leidinio veiklos nutraukimo priežastis, tarp jų galima išvelgti ir skaitytojams skirtą priekaištą:

Tai kodėl gi numirė „Dialogas“, kokia diagnozė? Jis man primena dar tvirtą senuką, kuris lieka be artimųjų arba kurį užmiršta ir artimieji, ir kaimynai. Vieną dieną išgirsti, kad jis jau išėjo... <...> Taip ir su „Dialogu“ – vis mažiau prenumeravome, vis rečiau skaitėme. O kam – mes ir taip protingi.⁵⁴

Komentaras užbaigiamas kaip nekrologas, personifikuojant savaitraštį:

Mielas „Dialoge“, tegu tau būna lengvas Antakalnio gatvės smėlis (o gal molis?). Pasiguoskime tuo, kad turėjome dialogo vertą „Dialogą“.

Savaitraščio veiklos nutraukimą trumpai nušvietė portalas „Delfi“. Žurnalisto Mindaugo Jackevičiaus publikacijoje „Egzistavimą baigia 22 metus leistas savaitraštis“ pateikiama vyriausiosios „Dialogo“ redaktorės Elenos Tervidytytės pozicija. Redaktorė leidinio uždarymą lygina su sąmoningai pasirinkta žmogaus mirtimi, vartoja žodžius „vegetavimas“, „eutanazija“, „laidotuvės“, citatose ryški ekspresija:

Nebėra apie 1500 mokyklų, smarkiai sumažėjo mokytojų, tad tiražas visada mažėjo, bet jis nebuvo kritęs taip, kad dėl to reiktų užsidaryti. Tiesiog man atrodo, kad spaudai reikia revoliucijos, kad tai, kas yra dabar – savo kadencija, išgales ir laiką išbaigęs dalykas. Mes nebematėme prasmės tęsti vegetavimo – netikro, neesmingo buvimo.

⁵² „Dialogo“ sudie (I), 2013–12–12, Dialogas.

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ „Dialogas“ mirė...Tegyvuoja monologas! *Dialogas*, 2013 m. gruodžio 19 d.

<...> *Pojūtis toks, lyg dalyvautum savo laidotuvsė. Bet mirtis pasirinkta eutanazijos būdu – nenorėjome traukti, kol numirsime, pasirinkome modernesnį išėjimo iš leidybinės veiklos būdą.*⁵⁵

„Dialogas“ turėjo ne tik popierinį leidinį, bet ir elektroninę savaitraščio versiją www.dialogas.com, tačiau baigiamojo darbo autorei pradėjus tyrimą 2017 m. birželio mėnesį tinklalapis jau nebeegzistavo. Buvusi savaitraščio redaktorė Elena Tervidyte, paprašyta duoti interviu autorės nagrinėjama tema, atsiuntė trumpą neigiamą atsakymą (4 priedas):

*Labas vakaras, gerb. Tatjana. Malonu, kad tyrinėjate savaitraščio "Dialogas" publikacijas, bet Jūsų pasirinktu aspektu nieko esmingo neturėčiau ką pasakyti. Nuoširdžiai linkiu Jums sėkmės ir įdomaus magistrinio darbo. Pagarbiai Elena Tervidyte.*⁵⁶

Visgi teigti, kad šiuo metu „Dialogas“ yra visiškai išvykęs, nebūtų teisinga. Socialiniame tinkle „Facebook“ nuo 2010 m. balandžio 23 d. savaitraštis turi savo puslapį, kuris šiuo metu yra veikiantis ir turi 2214 sekėjų. Iš pradžių puslapis naudotas reklamai – jame anonsuotos savaitraščio publikacijos, skelbta, kaip auga www.dialogas.lt tinklalapio lankomumas, kviesta prenumeruoti popierinį savaitraštį. Puslapyje buvo viešinamos redakcijai reikšmingos sukaktys, įvykiai, problemos. Pavyzdžiui, 2010 m. birželio 4 d. paskelbtas įrašas apie 900-tąjį savaitraščio numerį, o spalio 7 d. – interviu su Lietuvos Respublikos prezidentė atsiradimą Prezidentūros oficialiame puslapyje. Tų pačių metų rugpjūčio 31 d. pavišintas Vilniaus savivaldybės administracijos šaukimas dėl atvykimo pas savivaldybės administracijos pareigūną (redakcija konfliktavo su miesto valdžia dėl išorinės reklamos, dar anksčiau – dėl patalpų). „Dialogo“ „Facebook“ puslapyje taip pat buvo skelbiami skaitytojų laišakai, vyko ir tiesioginė komunikacija su skaitytojais įrašų komentaruose.

2013 m. gruodžio 19 d. šiame puslapyje paskelbtas paskutinis oficialus redakcijos įrašas – paskutinio popierinio savaitraščio numerio anonsas. Tačiau „Dialogo“ „Facebook“ puslapyje iki šiol atsiranda naujų įrašų, kurie yra nuorodos į kitų šaltinių (ve.lt, lzinios.lt, delfi.lt, lrytas.lt, etaplius.lt, 15min.lt ir kt.) publikacijas, žmonės jas komentuoja. Baigiamojo darbo autorei nepavyko susisiekti su paskyros administracija, nors „Facebook“ pranešimų sistemoje „Messenger“ užfiksuota, kad laiškas buvo gautas. Veikiausiai dėl galutinai nenutrūkusios (nors ir visiškai kitokio pobūdžio) veiklos puslapį administruojantys asmenys vis dar sulaukia laiškų su prašymais įdėti tam tikrą medžiagą „į popierinį variantą“. 2018 m. balandžio 26 d. įrašė skelbiamas Aušros Globytės laiškas:

Sveiki, norėjau pasiteirauti ar galite į Dialogą įdėti straipsnį, į popierinį variantą. Straipsnį turime pasirašę, jis apie tai, kaip balandžio 5-8 dienomis Kauno Prano Daunio ugdymo centro pedagogų grupė dalyvavo tarptautiniuose

⁵⁵ Egzistavimą baigia 22-us metus leistas savaitraštis. Delfi.lt, 2013 m., lapkričio 8 d. Prieiga internetu: <https://www.delfi.lt/verslas/medija/egzistavima-baigia-22-us-metus-leistas-savaitrastis.d?id=63241520>

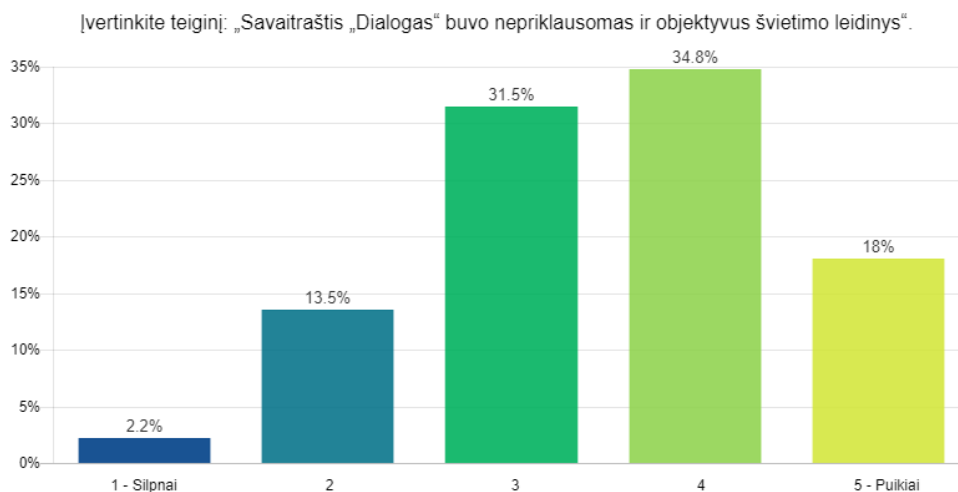
⁵⁶ Žr. X priedą.

keturių dienų mokymuose, kurie vyko Balstogėje, Lenkijoje. Mokymai vyko dalyvaujant projekte „Autizmo PL-LT platformos palaikymo paslaugos“. Norime tai pavišinti, dar klausimas, ar kainuoja straipsnio įdėjimas?⁵⁷

Pavišintas laiškas sulaukė kritiškų komentarų. Vieni skaitytojai piktinosi, kad A. Globytė nežino, jog savaitraštis jau kelis metus nėra leidžiamas, kiti siūlė mokytojos prašymą vertinti kaip įrodymą, kad pedagogų bendruomenei tokio leidinio trūksta.

4. 3. Švietimo spaudos poreikio tyrimas

Prieš vertinant dabartinį švietimo spaudos poreikį Lietuvoje, siekta iširti respondentų nuomonę apie jau nebeleidžiamą savaitraštį „Dialogas“. 80,1 proc. apklaustųjų nurodė, kad 1992–2013 m. skaitė savaitraštį „Dialogas“: 36,9 proc. – dažnai, 43,2 proc. – kartais. 6,3 proc. respondentų šis leidinys nėra žinomas, o 13,5 proc. atsakė, kad jo niekada neskaitė. Jeigu respondentas, atsakydamas į anketos klausimus, nurodydavo, kad nėra skaitęs arba nežino šio savaitraščio, jo nebuvo prašoma vertinti „Dialogo“ objektyvumo, problemų nušvietimo ir kt. (3, 4, 5, 6 klausimai). Taigi leidinį vertino 80,1 proc. visų tyrimo respondentų. Tyrimo dalyviai turėjo įvertinti teiginius nuo 1 iki 5, kai 1 turi reikšmę „silpnai“, o 5 – reikšmę „puikiai“. Geriausiai įvertintas teiginys „Savaitraštis „Dialogas“ buvo nepriklausomas ir objektyvus švietimo leidinys (3 pav.). Skalėje nuo 1 iki 5 šio teiginio vidurkis – 3,53.

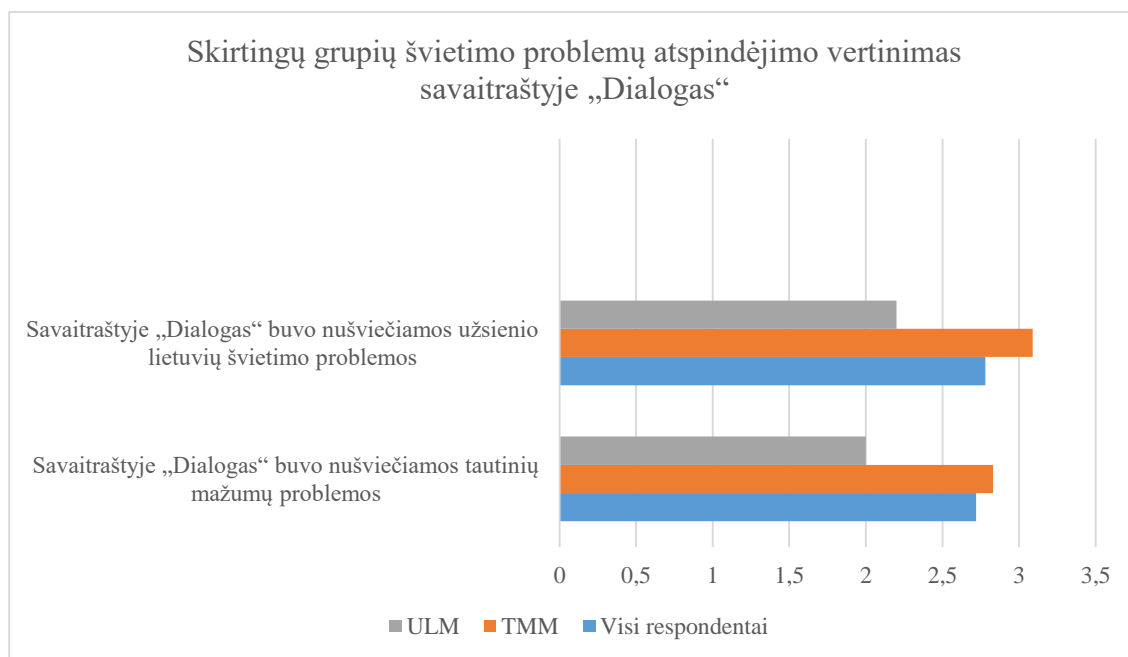

3 pav. Tyrimo dalyvių savaitraščio „Dialogas“ nepriklausomumo ir objektyvumo vertinimas (proc.)

Išanalizavus anketų duomenis pastebėtas skirtingų mokyklų darbuotojų nuomonių neatitikimas vertinant, kaip „Dialogo“ publikacijose buvo nušviečiamos tautinių mažumų ir

⁵⁷ Prieiga internetu: https://www.facebook.com/dialogas/?ref=br_rs

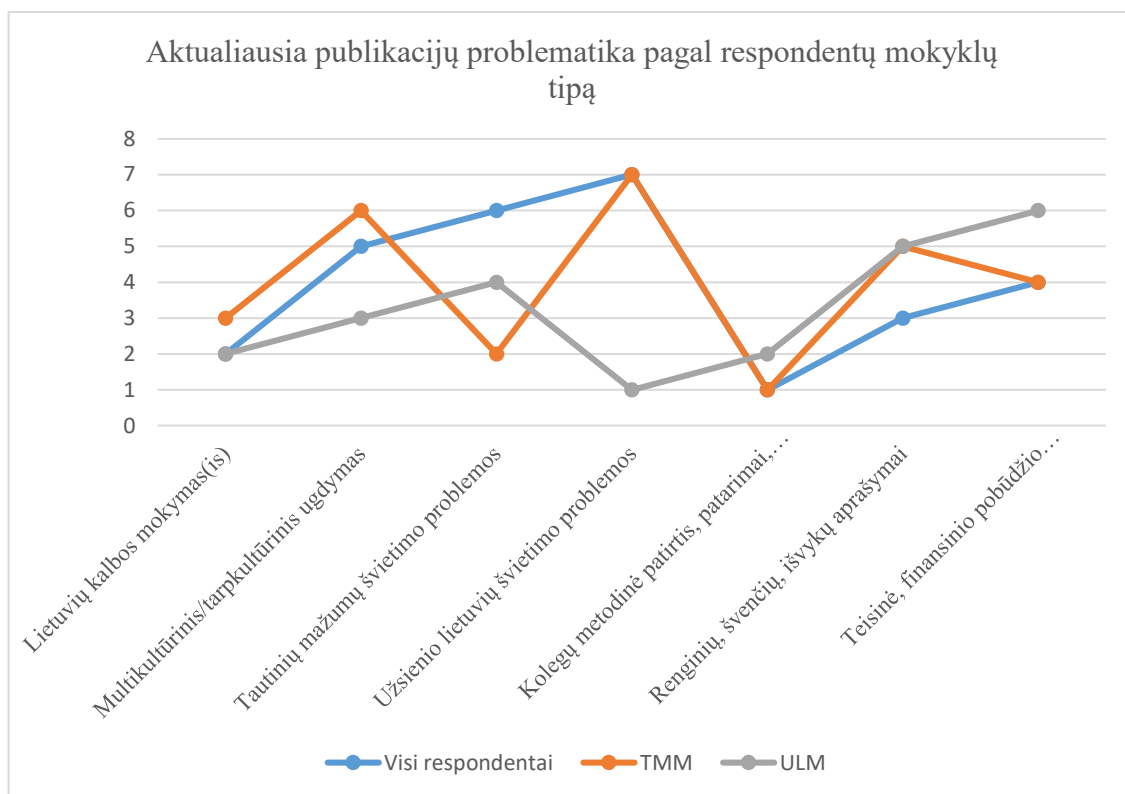
užsienio lietuvių švietimo problemos. Bendroje respondentų imtyje teiginys „Savaitraštyje „Dialogas“ buvo nušviečiamos tautinių mažumų problemos“ įvertintas 2,72 iš 5 balų, o tautinių mažumų mokyklų (TMM) atstovų – 2,83 iš 5 balų. Pastebėtina, kad ši respondentų grupė užsienio lituanistinių mokyklų problemų nušvietimą įvertino geriau – 3,09 balo. Teiginys „Savaitraštyje „Dialogas“ buvo nušviečiamos užsienio lietuvių švietimo problemos“ visų respondentų įvertintas vidutiniškai 2,78 iš 5 balų, o užsienio lituanistinių mokyklų (ULM) darbuotojų – 2,2 balo. Kolegų iš tautinių mažumų mokyklų problemų atspindėjimą ši grupė įvertino 2 balais.

4 pav. Tyrimo dalyvių vertinimas, kaip savaitraštyje „Dialogas“ buvo nušviečiamos užsienio lietuvių mokyklų (ULM) ir tautinių mažumų mokyklų (TMM) švietimo problemos

Siekiant įvertinti, kokios problematikos publikacijos buvo aktualiausios respondentams skaitant savaitraštį „Dialogas“, jų paprašyta išdėstyti 7 atsakymų variantus pagal svarbą. Tyrimo dalyviams buvo nurodyta, kad vieta parodo pateikto atsakymo svarbą, o aukščiausią vietą užima svarbiausias atsakymo variantas. Respondentams pasirinkus atsakymus, kiekviena kategorija įvertinta taškais, kurie yra atsakymų į klausimą suma. Svarbiausiam atsakymui priskirtas mažiausias taškų skaičius, mažiausiai svarbiam atsakymui – didžiausias taškų skaičius. Rezultatų analizė parodė, kad daugumai respondentų aktualiausios „Dialogo“ publikacijos buvo tos, kuriose dalintasi kolegų metodine patirtimi, patarimais, pateikiami vertinimai. Antroje vietoje – lietuvių kalbos mokymo(si) klausimai, trečioje – renginių, švenčių, išvykų aprašymai. Ketvirtoje vietoje atsidūrė teisinė, finansinio pobūdžio informacija (darbo užmokestis, ministerijos nutarimai ir pan.), penktoje – multikultūrinis ugdymas. Paskutinėse pozicijose (6 ir 7 vieta) pagal aktualumą visiems respondentams atsidūrė tautinių mažumų ir užsienio lietuvių švietimo problemas nagrinėjančios

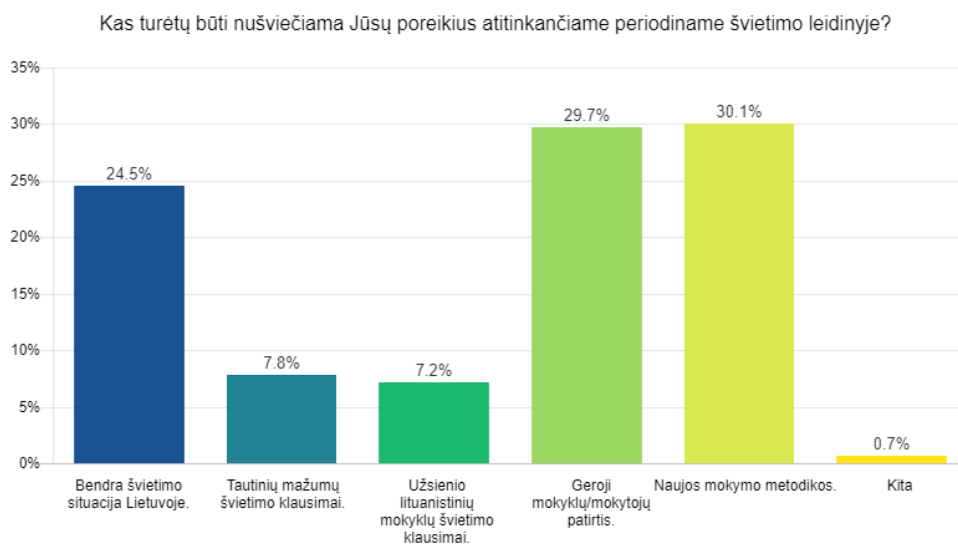
publikacijos. Visgi, atlikus atskirą šių grupių mokykloms atstovaujančių respondentų atsakymų analizę, paaiškėjo, kad sutapo tik pirmoji pozicija – kolegų metodinę patirtį perteikiančių publikacijų aktualumas. Antroje vietoje TMM respondentai dažniausiai nurodė tautinių mažumų švietimo problematiką nušviečiančius tekstus, trečioje – lietuvių kalbos mokymo(si) klausimus nagrinėjančias publikacijas. ULM atstovai į pirmą vietą išskėlė užsienio lietuvių švietimo problemas, į antrą – lietuvių kalbos mokymo(si) klausimus ir kolegų metodinę patirtį, į trečią – multikultūrinį ugdymą (5 pav.).

5 pav. Respondentų (TMM – tautinių mažumų mokyklų, ULM – užsienio lietuvių mokyklų) vertinimas, kokia problematika savaitraštyje „Dialogas“ jiems buvo aktualiausia

Tyrimo dalyviams buvo užduoti klausimai, kurių tikslas – nustatyti, koks yra dabartinis švietimo spaudos poreikis. Dauguma respondentų į klausimą „Ar kiti periodiniai leidiniai rašo apie švietimo problemas, kompensuoja „Dialogo“ nebuvimą?“ atsakė neigiamai (23 proc. – „Ne“, 56,3 proc. – „Iš dalies“). Į klausimą „Ar šiuo metu Jums trūksta periodinių švietimo leidinių lietuvių kalba?“ teigiamai atsakė 61,3 proc., neigiamai – 38,7 proc. tyrimo dalyvių. Taip pat respondentai turėjo nurodyti, kas turėtų būti nušviečiama jų poreikius atitinkančiame švietimo leidinyje (X diagrama). Jie galėjo pasirinkti vieną arba kelis nurodytus atsakymus arba įrašyti savo atsakymą skiltyje „Kita“. Į šią skiltį įrašyti du atsakymai: „Svarbi informacija – pagalba mokytojui“, „Švietimo klausimų palyginamoji analizė. Švietimo užsienyje metodikos, patirtys, supažindinimas su kitų šalių ugdymo turiniu bei švietimo sistema“. Apklaustos duomenimis, tyrimo dalyvių

poreikius tenkinančiame leidinyje turėtų būti publikuojamos naujos mokymo metodikos, geroji mokyklų patirtis, bendra švietimo situacija Lietuvoje.

6 pav. Respondentų vertinimas, kas turėtų būti nušviečiama jų poreikius atitinkančiame periodiniame švietimo leidinyje (proc.)

Respondentai nurodė, kad tokių švietimų leidinių autoriais pirmiausia turėtų būti patys mokytojai (31,5 proc.), švietimo ekspertai (28,4 proc.), mokiniai (15,3 proc.), mokinių tėvai (15 proc.), žurnalistai (9,5 proc.). Vienas atsakymą „Kita“ pasirinkęs respondentas įrašė atsakymą „Kuo platesnis rašytojų į laikraštį ratas“. Šie duomenys rodo, kad mokytojai ir mokyklų administracijos atstovai labiau pageidauja savo kolegų, švietimo ekspertų, mokinių ir jų tėvų tekstų, o ne žurnalistų publikacijų. Rezultatai tiesiogiai koreliuoja su atsakymais į klausimą, kokias publikacijas respondentai skaitydavo „Dialoge“ (kolegų metodinė patirtis, patarimai, lietuvių kalbos mokymas(is), apie kurį daugiausia rašė patys lietuvių kalbos mokytojai ir mokslininkai).

Paskutinis anketos klausimas – atviras ir pasirenkamas. Tyrimo dalyvių paprašyta parašyti savo nuomonę apie švietimo leidinių padėtį Lietuvoje. Iš 111 respondentų į klausimą atsakė 46. Atlikus atsakymų analizę nustatyta, kad juos galima suskirstyti į tris kategorijas: „Leidinių pakanka/padėtis gera“, „Leidinių mažai, bet yra/siūlomos elektroninės alternatyvos“, „Leidinių trūksta/padėtis bloga“. Visi respondentų atsakymai priskirti vienai iš šių grupių (6 lentelė).

6 lentelė. Tyrimo dalyvių nuomonė apie dabartinę švietimo leidinių padėtį Lietuvoje

Kategorija	Atsakymų pavyzdžiai	Iš viso atsakymų
Leidinių pakanka/padėtis gera	„Puiki“. „Jų nėra daug, bet jei skaitai, informacijos pakanka.“ „Švietimo leidinių Lietuvoje nėra daug, bet norit tikrai galima rasti. Svarbiausia noras ieškoti, tobulėti ir nesustoti.“ „Periodinių leidinių pakanka, mielai jais naudojuosi“.	4
Leidinių mažai, bet yra/siūlomos elektroninės alternatyvos	„Visa informacija randama IKT“. „Labai fragmentiška, neišsamu. Bet yra daug informacijos internete: UPC puslapyje, Ugdymo sode ir t.t.“. „Manau periodiniai švietimo leidiniai galėtų būti skaitmeniniai ir atkeliauti į paštus, tuomet būtų pasiekiami žymiai daugiau žmonių“. „Manau, kad šiais laikais įmanoma parsisiųsti įvairių leidinių, paskaityti juos galima virtualioje erdvėje.“ „Manau, kad šiuo metu prieinama ir galima naudotis IKT priemonėmis visur. Reikia tik noro ir laiko nestokoti.“	8
Leidinių trūksta/padėtis bloga	„Leidinių labai trūksta“. „Ji labai prasta. Nebeeina "Gimtas žodis", "Žvirblių takas", "Dialogas". Trūksta Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyvų, rėmimo. Ypač blogai su lituanistine tokių leidinių tradicija. Net sovietmečiu eidavo "Tarybinė mokykla"...“. „Žinau tik vieną - švietimo naujienas. Taigi padėtis prasta“. „Padėtis agailėtina“. „Tragiška“. „Jų mažai ir sunkiai pasiekiami. Derėtų privalomai užsakyti mokykloms.“ „Prasta. Viskas tik pramogai“. „Pedagoginės spaudos nėra ("lakuoti" ŠMM leidiniai su šia sąvoka prasilenkia).“ „Ko gero niekad neturiu rankose turėjusi periodinio švietimo leidinio. Tikriausiai tai rodo, kad padėtis bloga?“ „Dominuoja pavienės iniciatyvos, asmeninių ir atskirų įstaigų patirtys. Iškeliama spontaniški, ne nuosekliai įgyvendinami dalykai. Trūksta duomenimis grįstų, mokslininkų ar ekspertų įvertintų, pasitvirtinusių praktikų. Nemažai reportažinio tipo rašinių. Trūksta kritinių mąstymą skatinančių publikacijų.“ „Gaila, kad žurnalistai ne visada teisingai aprašo tai, kas vyksta mūsų švietimo sistemoje. Manau, labai naudingas leidinys šiuo metu yra "Švietimo naujienos" ir jo priedai.“ „Dažnai periodiniuose leidiniuose yra per daug politinio atspalvio. Švietimo leidinys turėtų būti įdomus ir tėvams ir mokytojams.“ „Periodinių leidinių, išskyrus Švietimo ir mokslo ministerijos leidžiamas „Švietimo naujienas“, neturime. Trūksta leidinių, kuriuose sistemingai būtų dalijamasi pasiteisinusiomis mokyklų praktikomis didaktiniu (mokymo) ir vadybiniu (veiklos organizavimo) aspektais.“ „Medžiagos daug, bet trūksta, kad būtų vienoje vietoje. Labai trūksta "Dialogo"“	36

Atlikus pateiktų atsakymų analizę, prieita prie išvados, kad mokytojai ir mokyklų administracijos darbuotojai švietimo leidinių padėtį Lietuvoje dažniau vertina neigiamai. Dažnai neigiamas vertinimas pateikiamas be argumentų, o jiems esant nurodomos šios priežastys: žurnalistikos principų („per daug politinio atspalvio“) ir funkcijų („viskas tik pramogai“) nevykdymas, mažas leidinių pasirinkimas, prieinamumas. Teigiamai švietimo spaudos padėtį įvertinę respondentai argumentų nenurodė. Elektroninius leidinius kaip alternatyvą siūlantys tyrimo dalyviai nurodė du konkrečius šaltinius (Ugdymo plėtotės centro ir Ugdymo sodo tinklalapiai), ragino kolegas domėtis internete pateikiama informacija („visa informacija randama IKT“).

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę, nustatyta, kad tautinių mažumų švietimo politika Lietuvoje nuo 1992 m. ne kartą keitėsi, buvo svarstomi tinkamos integracijos (ypač akcentuojant valstybinės kalbos mokėjimą), kultūrinio tapatumo išsaugojimo klausimai. Šie pokyčiai neabejotinai turėjo atsispindėti nacionaliniuose ir regioniniuose spaudos leidiniuose, tačiau problemų reflektavimas mažai tirtas. Specializuotas pedagoginio profilio leidinys „Dialogas“ (1992–2013 m.), kurio „matymo lauke“ nuolat buvo tautinių mažumų švietimo problemos, iki šiol tirtas nebuvo;
2. Išanalizavus 364 „Dialogo“ publikacijas pagal reflektuojamą problematiką, išsiaiškinta, kad savaitraštyje buvo publikuojami įvairias problemas atspindintys tekstai, kurie pagal savo pobūdį priskiriami ekonominei, psichologinei, kultūrinei ir politinei teorinėms perspektyvoms. Rašant apie tautinių mažumų integraciją, bendradarbiavimą, multikultūrinį ugdymą, dažniausiai išvelgiamos kultūrinė ir psichologinė perspektyvos, rašant apie užsienio lituanistinių mokyklų rėmimą, naujai statomas arba uždaromas tautinių mažumų mokyklas – ekonominė, politinė perspektyvos. Publikacijos retai gali būti priskiriamos tik vienai perspektyvai, nes įvardijamos problemos apima skirtingus aspektus;
3. Ištirta, kad nušviečiant tautinių mažumų švietimo problemas savaitraštyje „Dialogas“ dominavo informacinių žanrų tekstai (trumposios ir išplėstinės žinutės), o analitinių ir vertinamųjų tekstų publikuota mažiau. Nustatyta, kad švietimo problemoms aštrėjant, informacinių žanrų tekstus dažniausiai keičia analitiniai ir vertinamieji tekstai. Publikacijos atliepia visas žurnalistikos funkcijas: informacinę, aiškinamąją, auklėjamąją, kultūrinę ir pramoginę;
4. Atlikus išsamų kokybinį publikacijų tyrimą pastebėta, kad savaitraščio „Dialogas“ publikacijose galima atpažinti bendrąsias tautinių mažumų švietimo problemų tendencijas. Daugiausiai ir išsamiausiai nušviesti sėkmingos integracijos į Lietuvos visuomenę, tapatybės išsaugojimo ir kultūrinio bendradarbiavimo klausimai;
5. Nustatyta, kad į savaitraščio „Dialogas“ veiklos nutraukimą 2014 m. neigiamai sureagavo leidinio darbuotojai, skaitytojai, apie tai rašė ir kitos žiniasklaidos priemonės. Nuo šio momento Lietuvoje neatsirado leidinio, kuris apimtų visą švietimo problemų įvairovę, daug dėmesio skirtų tautinių mažumų, užsienio lietuvių švietimo problemoms;
6. Atlikus anketinę apklausą, nustatyta, kad dauguma mokytojų ir mokyklų administracijų darbuotojų 1992–2013 m. skaitė savaitraštį „Dialogas“, taigi, švietimo leidinys turėjo didelę reikšmę pedagogų bendruomenei. Išsiaiškinta, kad dabartinė švietimo spaudos padėtis Lietuvoje mokytojų ir mokyklų administracijos darbuotojų dažniau vertinama neigiamai. Nors specializuotų pedagoginio profilio leidinių poreikis yra didelis, jis nėra patenkinamas.

DISKUSIJA

Savaitraščio „Dialogas“ publikacijų kokybinio tyrimo rezultatus tikslingiausia lyginti su M. Frėjutės–Rakauskienės 2005–2007 m., 2009 m. atliktais spaudos tyrimais. Nors mokslininkė tyrė ne švietimo, o bendro pobūdžio periodinius leidinius, o į tautinių mažumų problemas žiūrėjo plačiau, švietimo problematika juose taip pat buvo nagrinėjama. Atlikus lyginamąją analizę galima teigti, kad tautinių mažumų švietimą atspindinčius straipsnius visuose tyrimuose galima priskirti psichologinei, ekonominei, kultūrinei ir politinei teorinei perspektyvai.

Pasitvirtinus hipotezei, kad „Dialoge“ galima išvelgti 1992–2013 m. bendrąsias tautinių mažumų švietimo tendencijas, o nuo 2014 m., leidiniui nutraukus veiklą, neatsirado alternatyvių tokio pobūdžio leidinių, buvo iširtas jų šiandieninis poreikis. Kadangi anksčiau specializuotų švietimo leidinių poreikio tyrimai atlikti nebuvo, nėra galimybės atlikti lyginamosios tyrimų rezultatų analizės.

Šiame magistro darbe aprašomo lietuviškų, tautinių mažumų ir užsienio lituanistinių mokyklų mokytojų bei administracijos darbuotojų nuomonių tyrimo rezultatai parodė, kad švietimo leidinių poreikis yra didelis, o dauguma respondentų tokio pobūdžio spaudos situaciją Lietuvoje vertina neigiamai. Tyrimo dalyviai nurodė, kokių publikacijų pageidautų švietimo leidiniuose, kas turėtų būti jų autoriai. Šie rezultatai leido pateikti rekomendacijas, koks švietimo leidinys būtų konkurencingas periodinių leidinių rinkoje. Tikėtina, kad konkrečios rekomendacijos paskatins periodikos leidyba suinteresuotus asmenis kurti patrauklų švietimo leidinį, o mokytojai ir mokyklų administracijos atstovai turės jų poreikius patenkinančią žiniasklaidos priemonę.

Darbo autorės manymu, atsiradus naujam švietimo leidiniui, būtų tikslinga atlikti naują publikacijų tyrimą, kuriame galėtų būti nagrinėjami ir tautinių mažumų švietimo problemų atspindėjimo klausimai. Tokio tyrimo rezultatus būtų tikslinga lyginti su atliktomis savaitraščio „Dialogas“ publikacijų analizėmis pagal minimas problemas ir jų galimą priskyrimą teorinėms perspektyvoms, taip pat pagal bendruomenes bei žurnalistikos žanrus.

REKOMENDACIJOS

Atlikto švietimo spaudos poreikio tyrimo rezultatai parodė, kad lietuviškų, tautinių mažumų ir užsienio lituanistinių mokyklų mokytojams bei mokyklų administracijos darbuotojams šiuo metu trūksta lietuviškų periodinių specializuotų švietimo leidinių. Visų tyrimo dalyvių teigimu, jų poreikius tenkinančiuose švietimo leidiniuose turėtų būti publikuojamos naujos mokymo metodikos, reflektuojama geroji mokyklų patirtis, atspindima bendra švietimo situacija Lietuvoje. Tautinių mažumų ir užsienio lituanistinėse mokyklose dirbantys respondentai akcentavo tokio profilio mokyklų švietimo problemų atspindėjimo svarbą.

Visgi, nors šioms mokykloms aktualių problemų atspindėjimas, atsižvelgiant į skaitytojų poreikius, turėtų atsidurti leidinio dėmesio centre, kurti atskirą, tik tautinėms mažumoms arba tik užsienio lituanistinėms mokykloms skirtą leidinį, magistro darbo autorės manymu, nėra tikslinga, nes tai neskatintų mokyklų bendradarbiavimo, švietimo situacijos visumos matymo. Specializuotas pedagoginis leidinys galėtų turėti specialią nuolatinę rubriką, kurioje būtų operatyviai ir išsamiai nušviečiamos tautinių mažumų ir užsienio lituanistinių mokyklų problemos, svarbūs įvykiai, bendradarbiavimo pavyzdžiai.

Tyrimo dalyvių manymu, švietimo leidinio autoriais turėtų būti patys mokytojai, taip pat švietimo ekspertai, mokiniai, mokinių tėvai, žurnalistai. Tikėtina, kad švietimo leidinys, skiriantis dėmesio ne tik lietuviškoms, bet ir tautinių mažumų bei užsienio lituanistinėms mokykloms, suteiks galimybę išsakyti savo nuomonę įvairių tautybių ir pažiūrų žmonėms, o tai, savo ruožtu, darys teigiamą įtaką multikultūriniam ugdymui. Magistro darbo autorės manymu, atviras, visų Lietuvos švietimo situacija besidominčių žmonių nuomonę atspindintys leidinys galėtų tapti itin konkurencingas ir populiarus Lietuvoje. Leidinys galėtų turėti ne tik popierinę, bet ir elektroninę versiją, taip pat „Facebook“ paskyrą socialiniame tinkle. Tai darytų teigiamą įtaką tikslinės auditorijos pasiekiamumui, tekstų autorių ir skaitytojų komunikacijai, didintų leidinio įtaką, taptų žmonių, susijusių su švietimu, tribūna.

LITERATŪRA

1. Adomaitytė, R. Pajudėta iš mirties taško. *Dialogas*, 1993 m. sausio 29 d.
2. Balčytienė, A. (2000). Žiniasklaidos tekstai. *Darbai ir dienos* 2000.24, p. 109–119.
3. Barth, F. (1998). *Ethnic Groups and Boundaries– The Social Organization of Culture Difference*. Long Grove, IL: Waveland Press.
4. Berger, P. L.; Luckman, T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
5. Beresnevičiūtė, V.; Nausėdienė, I. (1999). Trys Lietuvos dienraščiai apie tautines mažumas Lietuvoje. *Sociologija: mintis ir veiksmai*, 1(3), 67-78.
6. Bernstein, R. J. (1983). *Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics, and Praxis*. Philadelphia, Pennsylvania: Pennsylvania University Press.
7. Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologiniai raštai. I tomas*. Vilnius: Edukologija.
8. Bitinas, B.; Rupšienė L.; Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
9. Bielinis, L. (2005). *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugimas.
10. Bruzgelevičienė, R. (2001). *Nacionalinis švietimo plėtotės raportas*. Prieiga internetu: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_f36e428baa3be1af5722f6d880e03896.pdf [žiūrėta 2018 03 15].
11. Bučiuvienė, S. Neatsakytų klausimų puokštė Pietryčių Lietuvai. *Dialogas*, 1998 m. rugpjūčio 14 d.
12. Bučiuvienė, S. Per amžius kepurėmis mušimės? *Dialogas*, 2000 m. gegužės 14 d.
13. Butkevičiūtė, E. (2011). *Apklausų duomenų analizė. Seminaro medžiaga*. Prieiga internetu: http://www.lidata.eu/files/mokymai/seminaras_20110129/Apklausu_duomenu_analize_20111111.pdf [žiūrėta 2018 04 02].
14. Čigonai nieko neišvaikė. *Dialogas*, 1999 m. rugsėjo 24 d.
15. „Dialogas“ mirė...Tegyvuojama monologas! *Dialogas*, 2013 m. gruodžio 19 d.
16. Dialogas – savaitraščių lyderis. *Dialogas*, 1994 m. sausio 28 d.
17. Dikčius, V. (2011). *Anketos sudarymo principai*. Prieiga internetu: http://www.evaf.vu.lt/dokumentai/katedros/Rinkodaros_katedra/Medziaga_studentams/Anketos_sudarymo_principai.pdf [žiūrėta 2018 04 02].
18. Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinio ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba.
19. Egzistavimą baigia 22-us metus leistas savaitraštis. *Delfi.lt*, 2013 m., lapkričio 8 d. Prieiga internetu: <https://www.delfi.lt/verslas/medija/egzistavima-baigia-22-us-metus-leistas-savaitrastis.d?id=63241520>

20. Frėjutė-Rakauskienė, M. (2009). *Etninio nepakantumo ir ksenofobijos apraiškos Lietuvos spaudoje ES prevencinės politikos aspektu*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas.
21. Frėjutė-Rakauskienė, M. (2012). *Lietuvos spauda ir visuomenės nuostatos apie rusų, ukrainiečių bei baltarusių etnines grupes ir naujuosius imigrantus*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. Prieiga internetu: http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2013/01/EtSt_Fr%C4%97jut%C4%97-Rakauskien%C4%97_2012.pdf [žiūrėta 2018 01 16].
22. Gaidys, V. (2008) Žiniasklaida ir visuomenės nuomonė. *Almanachas Žurnalistika 1990 – 2007*, p. 35–37.
23. Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. (2007). *Edukologija: mokomoji knyga studentams*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. Prieiga internetu: <http://www.mokytojas.eu/puslapiai/zinios/edukologija.pdf> [žiūrėta 2018 01 20]
24. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
25. Goldberg, D. T. (2002). *The Racial State*. Oxford: Blackwell.
26. Greimas, A. J. (1989). *Semiotika. Darbų rinktinė*. Vilnius: Mintis.
27. Hussain, M. (2000). Islam, Media and Minorities in Denmark. *Current Sociology*, Vol. 48(4). London: SAGE Publications, p. 95-116.
28. Jastramskis, D. (2011). Žiniasklaida ir komunikacija. Lietuvos žiniasklaidos sistemos modelio bruožai. *Informacijos mokslai*. 2011.55, p. 52–70.
29. Jurgutavičiūtė, G. *Socialinė integracija ir titulinių kalbų mokymas Lietuvoje*. ALTE konferencijos medžiaga, 2007 m. lapkričio 9 d. Prieiga internetu: http://www.lsk.flf.vu.lt/file/repository/alte_konferencija/Grazina%20Jurgutaviciute.pdf
30. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
31. Kašelionis, B. Prie krauju aplaistyto kelio. *Dialogas*, 1992 m. birželio 19.
32. Giedra, S. Lietuviškų mokyklų rūpesčiai kaimyninėje šalyje. *Dialogas*, 1998 m. vasario 6 d.
33. Laurinčiukienė, L. Gelbėjimosi ratas ar primestas eksperimentas? *Dialogas*, 2001 m. birželio 22 d.
34. Laurinčiukienė, L. Mokslo metai prasideda ir nelegaliose mokyklose. *Dialogas*, 2001 m. rugpjūčio 31 d.
35. Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymas. Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1A5E1EE24CAE>
36. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). Vilnius: Leidybos centras. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> [žiūrėta 2018 03 15].
37. Linkėjimai. *Dialogas*, 1992 m. sausio 17 d.

38. Lukša, V. Ried ratai, ried rateliai. *Dialogas*, 1999 m. rugpjūčio 13 d.
39. Lukšienė, M. (2000). *Jungtys*. Vilnius: Alma littera.
40. Luobikienė, I. (2006). *Socialinių tyrimų metodika: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
41. Marcinkevičienė, R. (2008). *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*. Vilnius: Versus aureus.
42. Mazolevskienė, A. Dvikalbystė ar puskalbystė? *Dialogas*, 1998 m. birželio 6 d.
43. McComb, M. (2004). *Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion*. Cambridge: Polity Press.
44. McGinn, N. F. (1999). *Globalizacija, švietimas ir žinios plėtros procese*. Prieiga internetu: <https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/6-Globalizacija-liet-2007.pdf>
45. McQuail, D. (1979). *Mass Communication and Society*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications.
46. McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications.
47. McLuhan, M. (1994). *Understanding Media: The Extensions of Man*. Cambridge: The MIT Press.
48. Mikelevičiūtė, A. Mokyklos išėivijoje: kokios jos? *Dialogas*, 2010 m. sausio 22 d.
49. Pečiulis, Ž. (2004). *Efektyvi komunikacija*. Vilnius: Versus aureus.
50. Petrauskaitė, B. Lietuviškose mokyklose – rusiški vadovėliai. *Dialogas*, 1992 m. rugpjūčio 13 d.
51. Pirmoji baltarusių mokykla. *Dialogas*, 1993 m. rugsėjo 10 d.
52. Rau, J. (2002). *Kultūrų dialogas – dialogo kultūra: tolerancija vietoj nureikšminimo*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.
53. Rubavičius, V. (1999). *Filosofinė hermeneutika ir postmoderniojo mąstymo laukas. Žmogus ir žodis, IV*.
54. Savicka A., Poviliūnas A., Žiliukaitė R. (2016). *Lietuvos visuomenės vertybių kaita per dvidešimt nepriklausomybės metų*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
55. Šaknys, B. Akademikas Zigmas Zinkevičius: „Mokykla bus tautinė, lietuviška!“. *Dialogas*, 1997 m. sausio 10 d.
56. Straižienė, D. Lietuvių kalba – ne visiems gimtoji. *Dialogas*, 1996 m. sausio 26 d.
57. Švietimo reformos prioritetų vykdymo uždaviniai. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/DOC_isa_vykdomo%20UZDAVINIAI_1999.pdf [žiūrėta 2018 03 18].
58. Švietimo ir mokslo ministerijos antrojo švietimo reformos etapo prioritetų įgyvendinimo uždavinių vykdymo 1999–2001 m. ataskaita. Prieiga internetu:

- http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/DOC_isa_vykdyimo%20ATASKAITA_2002.pdf [žiūrėta 2018 03 18].
59. *Tai tikrai puikus vadovėlis!* 1999-09-03, Dialogas.
  60. Tautinių mažumų švietimas Lietuvoje: teoriniai ir praktiniai aspektai. Konferencijos medžiaga, 2000 m. gruodžio 19–20.
  61. Tautinių mažumų švietimo nuostatos. Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A8124D14A0A3>
  62. Tervidyte, E. Ministro įsakymas – nesuprastas ar klaidingas? *Dialogas*, 1992 m. vasario 12 d.
  63. Tervidyte, E. Visaginas. *Dialogas*, 2004 m. gegužės 28 d.
  64. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras. Prieiga internetu: <http://www.vda-unesco.lt/wp-content/uploads/2012/02/R.Tidikis-Socialiniu-mokslu-tyrimu-metodologija1.pdf>. [žiūrėta 2018 03 07].
  65. Urbonas, V. (2002). *Žurnalistikos pagrindai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
  66. Vaitiekus, S. (1992). *Tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras.
  67. Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas. Prieiga internetu:
http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ziniasklaidos_vartojimas12_galutine.pdf
[žiūrėta: 2018 03 30].
  68. *Žurnalistikos enciklopedija* (1992). Vilnius: Pradai.
  69. Тертычный, А.А. (2000). *Жанры периодической печати*. Москва: Аспект Пресс. Prieiga internetu: https://www.e-reading.by/chapter.php/1019990/0/Tertychnyy_-_Zhanry_periodicheskoy_pechati.html [žiūrėta 2018 02 24].

Apklauso atlikimo sertifikatas

1000318120

Šiuo sertifikatu patvirtinama, kad

Tatjana Kukelkienė

atliko apklausą

Švietimo spaudos poreikis Lietuvoje

Apklauso atlikimo periodas: 2018-04-24 - 2018-05-15

Dalyvavusių respondentų kiekis: 111

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Iveta Balode".

Iveta Balode
ManoApklausa.lt direktorius

1. Jūs esate

lietuviškos mokyklos mokytojas (-a)

lietuviškos mokyklos administracijos atstovas

tautinių mažumų mokyklos mokytojas (-a)

tautinių mažumų mokyklos administracijos atstovas

lituanistinės mokyklos mokytojas (-a)

lituanistinės mokyklos administracijos atstovas

Kita

2. Ar Jūs skaitėte švietimo savaitraštį „Dialogas“ 1992–2013 m.?

Taip, skaičiau dažnai.

Kartais skaitydavau.

Niekada neskaičiau.

Man nėra žinomas šis savaitraštis.

Kita

3. Įvertinkite teiginį: „Savaitraštyje „Dialogas“ buvo nušviečiamos tautinių mažumų problemos“.

Silpnai ... Puikiai

4. Įvertinkite teiginį: „Savaitraštyje „Dialogas“ buvo nušviečiamos užsienio lietuvių švietimo problemos“.

Silpnai ... Puikiai

5. Įvertinkite teiginį: „Savaitraštis „Dialogas“ buvo nepriklausomas ir objektyvus švietimo leidinys“.

Silpnai ... Puikiai

6. Savaitraštyje „Dialogas“ man aktualiausi buvo šie klausimai (išdėstykite pagal svarbą).

Kolegų metodinė patirtis, patarimai, vertinimai.

Lietuvių kalbos mokymas(is).

Renginių, švenčių, išvykų aprašymai.

Teisinė, finansinio pobūdžio informacija (darbo užmokestis, ministerijos nutarimai ir pan.)

Multikultūrinis/tarpkultūrinis ugdymas.

Tautinių mažumų švietimo problemos.

Užsienio lietuvių švietimo problemos.

7. Ar kiti periodiniai leidiniai rašo apie švietimo problemas, kompensuoja „Dialogo“ nebuvimą?

Taip.

Ne.

Iš dalies.

Kita

8. Ar šiuo metu Jums trūksta periodinių švietimo leidinių lietuvių kalba?

Taip.

Ne.

9. Kas turėtų būti nušviečiama Jūsų poreikius atitinkančiame periodiniame švietimo leidinyje?

Bendra švietimo situacija Lietuvoje.

Tautinių mažumų švietimo klausimai.

Užsienio lituanistinių mokyklų švietimo klausimai.

Geroji mokyklų/mokytojų patirtis.

Naujos mokymo metodikos.

Kita

10. Kas galėtų būti periodinio švietimo leidinio publikacijų autoriai?

Žurnalistai.

Švietimo ekspertai.

Mokytojai.

Mokiniai.

Mokinių tėvai.

Kita

11. Parašykite savo nuomonę apie periodinių švietimo leidinių padėtį Lietuvoje.

3 PRIEDAS

Metai, Nr. Data	Autorius	Pavadinimas/antraštė	Publikacijos plotas	Žanras	Apie ką rašoma	Citatos
1992/3 (3650) 1992-01-24	Gražina Kadžytė	„Tebūna išgirsti“	1psl. (5)	Interviu	Kultūros ir švietimo ministerijos ryšių su tautiečiais tarnybos viršininkas A. Antanatis pasakoja apie lietuvių bendruomenes Rytuose.	
1992/4 (3651) 1992-01-31	Vanda Semaškienė	„Rytų Lietuva – Lietuvos Rytuose“	2/3p. (5)	Komentaras	Apie mišrias ir tautinių mažumų mokyklas Rytų Lietuvoje.	
1992/4 (3651) 1992-01-31	Vanda Semaškienė	„Per žodžio gyvastį ir dvasią“	1/6p.(8)	Žinutė	Reikalinga pagalba Karaliaučiaus krašto mokiniams mokantis lietuvių kalbos.	„Vaikai jau nebemoka skaityti ir rašyti lietuviškai, kalba su akcentu. <...> Reikia programų toms mokykloms, o mes neturime patirties ir specialistų.“
1992/7 (3654) 1992-02-21	Aldona Rakauskienė, KŠM Lietuvių k. mokymo centro vyr. specialistė	„Kitakalbiai prabils lietuviškai. Kada? Seminaras dėl valstybinės kalbos“	1/6p.(8)	Žinutė	Apie tai, kas buvo aptariama Lietuvių kalbos mokymo centro organizuotame seminare Rytų Lietuvos valstybinės kalbos mokymo problemoms spręsti.	
1992/12(3659) 1992-03-27	Ramutė Bruzgelevičienė	„Tautybių departamente“	1/2(5)	Straipsnis	Apie ne lietuvių tautybės studentų tikslinius stojimus ir kvotas. Studijuoja silpni studentai. Nors tautinių mažumų mokytojų trūksta, ne visi baigę vyksta dribti į Pietryčių regioną.	„...tai privilegijos, moraliniu požiūriu ne visada gražios.“

4 PRIEDAS

You added Elena Ona Tervidyte on Messenger.

2017.10.14 22:07

Elena Ona Tervidyte priemė Jūsų kvietimą

Labas vakaras, gerb. Tatjana. Malonu, kad tyrinėjate savaitraščio "Dialogas" publikacijas, bet Jūsų pasirinktu aspektu nieko esmingo neturėčiau ką pasakyti. Nuoširdžiai linkiu Jums sėkmės ir įdomaus magistrinio darbo. Pagarbiai Elena Tervidyte

Parašyk žinutę...

